

Fundacja Socjometr

Raport z badań ewaluacyjnych

Lokalna Grupa Działania „Perły Czarnej
Nidy”

Spis treści

Wstęp.....	3
Krótką charakterystyka LGD „Perły Czarnej Nidy”	4
Cele badań. Zastosowane metody i techniki badawcze.	5
Ocena funkcjonowania biura LGD „Perły Czarnej Nidy”	10
Ocena pracy organów LGD.....	16
Działania promocyjne i informacyjne	21
Działania LGD podejmowane w ramach projektów współpracy oraz poza Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich	32
Realizacja działania „Wdrażanie lokalnej strategii rozwoju”	35
Zmiany w Lokalnej Strategii Rozwoju	37
Ocena realizacji wskaźników LSR.....	39
Zmiany na obszarze wdrażania LSR.....	45
Preferowane kierunki rozwoju	49
Kierunki rozwoju w opinii mieszkańców obszaru działania LGD	49
Kierunki rozwoju – podsumowanie prac warsztatowych	65
Młodzież na obszarze działania LGD „Perły Czarnej Nidy”	70
Podsumowanie	87
Rekomendacje dotyczące biura i organów LGD „Perły Czarnej Nidy”	87
Rekomendacje dotyczące Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Perły Czarnej Nidy”	90
Rekomendacje dotyczące młodzieży z obszaru działania LGD.....	95
Załączniki	97
Wzór kwestionariusza ankiety dla mieszkańców	97
Wzór scenariusza wywiadu telefonicznego dla beneficjentów	99
Wzór kwestionariusza wywiadu- członkowie Zarządu, Rady, Komisji Rewizyjnej	100
Wzór kwestionariusza wywiadu- pracownicy Biura.....	101
Wzór kwestionariusza ankiety – gimnazjaliści	104

Wstęp

Niniejszy raport został opracowany przez Fundację Socjometr Laboratorium Rozwiązań Społecznych we współpracy z Lokalną Grupą Działania „Perły Czarnej Nidy”.

Fundacja Socjometr jest organizacją pozarządową, której jednym ze statutowych zadań jest wspieranie innych podmiotów w realizacji badań społecznych – wierzymy, że rzetelna diagnoza problemów, ewaluacja działań, oraz analiza wyników prowadzonych badań umożliwiają lepszą realizację przedsięwzięć i skuteczniejsze osiągnięcie celów.

W ramach słowa wstępnego, poprzedzającego raport, chcielibyśmy podkreślić, że współpraca Fundacji Socjometr z LGD „Perły Czarnej Nidy” miała charakter partnerski; wiązała się z udostępnianiem informacji i zasobów oraz pełną otwartością. Przedstawiciele Lokalnej Grupy Działania oczekiwali od Wykonawcy czegoś więcej, niż raportu przygotowanego na podstawie analizy fragmentarycznych danych zastanych oraz pospiesznie zebranych wypowiedzi przypadkowo dobranych mieszkańców obszaru. W tym aspekcie efekty naszej współpracy zdecydowanie różnią się od produktów oferowanych przez wiele spośród firm działających na rynku badań społecznych.

Zrealizowany schemat badawczy dostarczył danych umożliwiających rzetelną ocenę działalności stowarzyszenia w okresie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Dużą uwagę położono na realizację wszystkich etapów postępowania badawczego: konceptualizacji, operacjonalizacji, tworzenia narzędzi badawczych, doboru prób badawczych oraz analizy zebranych danych.

Liczymy, że wyniki przeprowadzonych analiz oraz sformułowane na ich podstawie rekomendacje dostarczą trafnych inspiracji do dalszych działań LGD „Perły Czarnej Nidy”.

Krótką charakterystyka LGD „Perły Czarnej Nidy”

Lokalna Grupa Działania „Perły Czarnej Nidy” została zarejestrowana w KRS 25.11.2008 roku jako stowarzyszenie. Obecnie, obszar działania LGD obejmuje trzy gminy, w tym: Miasto i Gmina Chęciny, Gmina Morawica, gmina Sitkówka-Nowiny. Należy zauważyć, że jest to obszar spójny zarówno pod względem przyrodniczym, społecznym jak i historycznym. Według danych z 2006 roku zamieszczonych w LSR, liczba mieszkańców regionu wynosi łącznie 35 194 mieszkańców, natomiast wg danych z 2013 roku (Bank Danych Lokalnych), łączna liczba mieszkańców wynosi 38 042.

Do niewątpliwych zasobów, jakimi charakteryzuje się omawiana Lokalna Grupa Działania zaliczyć należy bogatą historię i tradycję terenów, liczne zabytki, korzystne położenie geograficzne, walory naturalne, zlokalizowane rezerваты przyrody, liczne i prężnie działające organizacje pozarządowe, korzystny układ komunikacyjny, dobrze rozwiniętą infrastrukturę turystyczną, wysoką aktywność gospodarczą ludności, a także duży kapitał społeczny i dodatnie saldo migracji.

Stowarzyszenie, w przyjętym dokumencie strategicznym określiło trzy cele ogólne do realizacji w okresie programowania:

1. Rozwój gospodarczy obszaru LGD poprzez wspieranie lokalnej przedsiębiorczości, pobudzanie aktywności zawodowej i działania przyciągające inwestorów zewnętrznych
2. Rozwój turystyki w oparciu o specyficzne walory przyrodnicze, kulturowe i historyczne obszaru LGD
3. Pobudzenie aktywności społecznej mieszkańców do działania na rzecz własnego regionu i poprawy jakości życia społeczności lokalnej

Skuteczność wprowadzenia polityki publicznej w zaprezentowanym zakresie była przedmiotem analizy ewaluacyjnej.

Cele badań. Zastosowane metody i techniki badawcze.

Głównym celem przeprowadzonych w Lokalnej Grupie Działania „Perły Czarnej Nidy” badań ewaluacyjnych, było oszacowanie efektów wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju na obszarach wiejskich objętych działaniem stowarzyszenia oraz ocena jego funkcjonowania jako organizacji. Dodatkowo, zespół badawczy Fundacji Socjometr miał za zadanie zgromadzenie wiedzy na temat potrzeb i problemów mieszkańców badanego obszaru. W związku z tak szeroko zdefiniowanymi celami badań zastosowano rozbudowany schemat badawczy, którego realizacja została podzielona na kilka etapów.

W pierwszej kolejności przeprowadzono analizę desk research (analizę danych zastanych) na podstawie dokumentów udostępnionych przez biuro stowarzyszenia. Dzięki temu udało się uzyskać obiektywne dane świadczące o podejmowanych działaniach, pracy organów i biura LGD, realizacji wskaźników oraz budżecie LGD. W ramach tego etapu badań analizie poddane zostały następujące dokumenty:

1. Sprawozdanie z realizacji LSR za 2009 r. Lokalna Grupa Działania „Perły Czarnej Nidy”
2. Sprawozdanie z realizacji LSR za 2010 r. Lokalna Grupa Działania „Perły Czarnej Nidy”
3. Sprawozdanie z realizacji LSR za 2011 r. Lokalna Grupa Działania „Perły Czarnej Nidy”
4. Sprawozdanie z realizacji LSR za 2012 r. Lokalna Grupa Działania „Perły Czarnej Nidy”
5. Sprawozdanie z realizacji LSR za 2013 r. Lokalna Grupa Działania „Perły Czarnej Nidy”
6. Sprawozdanie z realizacji LSR za 2014 r. Lokalna Grupa Działania „Perły Czarnej Nidy”
7. Protokoły z Posiedzenia Komisji Rewizyjnej LGD „Perły Czarnej Nidy”
8. Lokalna Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Objętych Działaniem Lokalnej Grupy Działania „Perły Czarnej Nidy”
9. Regulamin Biura LGD „Perły Czarnej Nidy”
10. Regulamin Rady Programowej LGD „Perły Czarnej Nidy”
11. Statut Stowarzyszenia LGD „Perły Czarnej Nidy”
12. Wykaz szkoleń pracowników biura LGD „Perły Czarnej Nidy”

Kolejne etapy badań przeprowadzone zostały z wykorzystaniem metod reaktywnych, tzn. takich, w ramach których badacz wchodzi w interakcję z osobami badanymi. Warto jednak zaznaczyć, że badania prowadzone były przez doświadczonych badaczy, dlatego ich wyniki nie zostały w większym stopniu zniekształcone przez oddziaływanie efektu ankieterskiego.

Po przeprowadzonej analizie desk research zespół badawczy przystąpił do realizacji indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) oraz zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI). W ramach tych pierwszych przeprowadzono rozmowy ze wszystkimi pracownikami Biura LGD „Perły Czarnej Nidy”, natomiast dzięki „fokusom” udało się zebrać informacje od reprezentantów organów LGD. Na tym etapie postępowania badawczego zebrano zatem opinie członków organów LGD oraz jego pracowników na temat funkcjonowania biura Lokalnej Grupy Działania, dotychczas podejmowanych działań, relacji pomiędzy organami stowarzyszenia oraz jakości ich współpracy z biurem. Dodatkowo rozeznano preferowane przez wymienionych powyżej respondentów możliwości działania w przyszłej perspektywie finansowej 2014-20.

W czasie następnego etapu badania przeprowadzona została ankieta wśród mieszkańców obszaru objętego działaniem LGD. W przypadku badań ilościowych przeprowadzanych z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety warto opisać próbę, która reprezentowała w badaniu całą populację mieszkańców obszaru LGD. Badanie zostało zaprojektowane w ten sposób, aby było reprezentatywne na poziomie całego obszaru objętego LSR. W przypadku LGD „Perły Czarnej Nidy” oznacza to, że ankieterzy musieli dotrzeć do 200 osób w pięciu gminach. Reprezentatywność próby oszacowano przy założeniu 0,06 błędu maksymalnego, poziomie ufności 0,95 oraz operacji składającym się z 38042 mieszkańców obszaru LGD. Przy ustalaniu rozkładu realizacji ankiet w poszczególnych gminach posłużono się procentowym udziałem liczby ludności danej gminy w całej populacji. Dzięki temu obliczono ilu mieszkańców danej gminy należy przebadać, aby liczba ta była proporcjonalna do udziału liczby mieszkańców w próbie z pozostałych gmin. Poniższa tabela obrazuje omawiane wyliczenia.

Nazwa gminy	Liczba ludności	Procent w próbie	Liczba ankiet
Chęciny	15082	39,65	79
Morawica	15373	40,41	81
Sitkówka-Nowiny	7587	19,94	40
SUMA	38042	100,00	200

W trakcie realizacji zakładanej próby ważne jest również, aby zapewnić losowy dobór respondentów. W związku z tym w każdej z gmin należało punkty startowe (miejscowości oraz miejsca w tych miejscowościach), z których ankieterzy rozpoczynali badania. Dzięki

temu wyeliminowano indywidualne preferencje ankierów, które mogłyby wpływać na wybór określonych miejsc do przeprowadzania badań. Dodatkowo, ankierzy posługiwali się kilkoma zasadami, które również miały zapewnić maksymalnie losowy dobór próby. Po pierwsze, ankierzy odwiedzali co piąty dom kierując się zawsze w prawą stronę, począwszy od miejsca startu. Po drugie, w przypadku w którym w domu była więcej niż jedna osoba, z którą można było przeprowadzić rozmowę, ankierzy przyjmowali, że w ankiecie uczestniczyć będzie osoba, która jako ostatnia obchodziła urodziny. Zastosowanie opisanych procedur zapewniło losowość próby, co realnie przełożyło się na bardzo wysoki stopień rzetelności wyników badań.

W ramach badania, mieszkańcy obszaru LGD mieli możliwość wypowiedzenia się na temat znajomości stowarzyszenia oraz wybranych projektów, które zostały zrealizowane dzięki LGD „Perły Czarnej Nidy”. Dodatkowo, ważną część zbieranych informacji stanowiły opinie na temat zachodzących lokalnie zmian oraz potrzeb i problemów do rozwiązania w gminie, w której respondent mieszka. Dzięki temu możliwe było oszacowanie efektywności podejmowanych działań, a także diagnoza obszarów tematycznych, które wymagają dalszych interwencji. W tym zakresie ważną grupę pytań skierowanych do respondentów stanowiły zagadnienia związane z kapitałem społecznym.

W trakcie kolejnego etapu badań przeprowadzono wywiady telefoniczne (CATI) z wnioskodawcami projektów w LGD oraz ankietę internetową (CAWI) wśród uczniów III klas gimnazjalnych szkół znajdujących się na obszarze działania LGD.

W ramach badań CATI przeprowadzono wywiady z osobami reprezentującymi wnioskodawców z sektorów publicznego, społecznego i gospodarczego. Zastosowany celowy dobór respondentów zakładał przebadanie wnioskodawców, którzy z różnym skutkiem ubiegali się w LGD o dofinansowanie swoich projektów. Rozmowy przeprowadzono zatem zarówno z wnioskodawcami, którzy (z)realizowali przedsięwzięcie, osobami, które same zrezygnowały z realizacji składanego wniosku oraz tymi, których wniosek został odrzucony na którymś z etapów jego oceny. Badanie wnioskodawców miało na celu dostarczenie wiedzy na temat pracy biura na różnych etapach przygotowywania i realizacji wniosków oraz opinii wnioskodawców na temat procedur oceny wniosków (w tym na temat karty oceny) oraz możliwości składania wniosków w nowym okresie programowania 2014-20.

Specyficzną grupę badanych osób stanowili uczniowie szkół gimnazjalnych. W kontekście planowania strategicznego na lata 2014-20 przedstawiciele LGD „Perły Czarnej

Nidy” uznali za użyteczne zapoznanie się z opiniami młodych ludzi na temat zmian w gminach oraz możliwości spędzania czasu wolnego. Badacze z Fundacji Socjometr podjęli się także diagnozy stanu kapitału społecznego w tej grupie. Głos pokolenia, które będzie stanowiło o przyszłości analizowanego obszaru wydaje się być istotny z punktu widzenia konieczności zapewnienia młodzieży możliwości rozwoju w miejscu zamieszkania. Dodatkowo, pamiętając o założeniach nowego okresu programowania 2014-20, zwrócono uwagę, że młodzież jest specyficzną grupą mieszkańców obszarów wiejskich, która może być zagrożona wykluczeniem społecznym. Nerozwinięcie problemów grup defaworyzowanych może bowiem skutkować wieloma negatywnymi konsekwencjami w najbliższej przyszłości.

Jednym z ważniejszych etapów badań były prowadzone warsztaty konsultacyjne. Warsztaty, w których udział wzięli przedstawiciele zarówno sektora publicznego, społecznego i gospodarczego miały na celu z jednej strony podsumowanie zrealizowanej Lokalnej Strategii Rozwoju, z drugiej był to zarazem pierwszy krok do stworzenia dokumentu strategicznego dla LGD na kolejne lata. W związku z tak postawionymi celami, uczestnikami spotkań byli również „zwykli” mieszkańcy, których nie sposób przypisać do żadnego z wymienionych sektorów. Główną ideą, którą kierowali się pracownicy odpowiedzialni za rekrutację uczestników na warsztaty, było umożliwienie jak najszerszej społeczności wypowiedzenia się w sprawach dotyczących przeszłości oraz przyszłości gminy, w której mieszkają.

Badanie ewaluacyjne w Lokalnej Grupie Działania „Perły Czarnej Nidy” realizowane było od w okresie kwiecień – czerwiec 2015. W trosce o wypracowanie jak najbardziej rzetelnych wyników badań zastosowano triangulację metod i technik badawczych, która polega na badaniu tych samych obszarów problemowych przy pomocy zróżnicowanej aparatury badawczej. Poniższa tabela przedstawia w syntetyczny sposób zastosowany schemat badań.

Zastosowana technika badawcza	Opis realizacji badania
Analiza desk research	Przeprowadzono analizę desk research w oparciu o dane wypracowane i gromadzone przez biuro LGD.
Indywidualne wywiady	Przeprowadzono wywiady ze wszystkimi pracownikami biura LGD

pogłębione (IDI)	
Zogniskowane wywiady grupowe (FGI)	Przeprowadzono wywiady z członkami organów stowarzyszenia.
CATI (wnioskodawcy)	Przeprowadzono badania CATI wśród wnioskodawców LGD
Warsztaty konsultacyjne	Przeprowadzono warsztaty w każdej gminie wchodzącej w skład LGD
CAWI (gimnazjaliści)	Przeprowadzono badania CAWI wśród uczniów III klas szkół gimnazjalnych znajdujących się na terenie działania LGD
ANKIETY (mieszkańcy)	Przeprowadzone zostały badania ankietowe na reprezentatywnej próbie dla obszaru funkcjonowania LGD.

Ocena funkcjonowania biura LGD „Perły Czarnej Nidy”

Ewaluacja LGD „Perły Czarnej Nidy” zakładała ewaluację nie tylko samego wdrażania LSR, ale także stowarzyszenia rozumianego jako instytucja. Przedmiotem badań były zatem aspekty działalności stowarzyszenia, a także jego zasoby materialne. Dzięki zebranej w ten sposób wiedzy można stwierdzić na ile potrzebne są zmiany w nowym okresie programowania w strukturze, czy też mechanizmach funkcjonowania stowarzyszenia, aby nowa strategia była wdrażana jeszcze skuteczniej.

W ogólnej ocenie należy stwierdzić, że wszyscy badani członkowie oraz pracownicy biura uznali, że infrastruktura z której korzysta LGD jest wystarczająca i spełnia swoje funkcje. W pytaniu o infrastrukturę, badacze prosili o uszczegółowienie konkretnych jej wymiarów, a więc respondenci poddawali ocenie zarówno zasoby lokalowe, jak i sprzętowe biura. W pierwszej kolejności warto zauważyć, że obecna siedziba LGD, która zlokalizowana jest w budynku Samorządowym Centrum Kultury nie jest siedzibą stowarzyszenia od początku jego istnienia. Zarząd podjął decyzję o zmienia lokalizacji, którą obecnie wszyscy chwalą zarówno pod względem ekonomicznym, jak i organizacyjnym. Na uwagę zasługuje też fakt, że Prezesem LGD „Perły Czarnej Nidy” jest zastępca wójta gminy, w której zlokalizowana jest siedziba, co powoduje, że jest on dostępny niema zawsze, kiedy w biurze jest potrzeba konsultacji i/lub podpisania dokumentów. Taka sytuacja niewątpliwie ułatwia codzienną pracę biura. Lokal stowarzyszenia mieści wszystkich pracowników oraz kierownika biura. Dodatkowo, dzięki bliskim relacjom z samorządem, LGD może korzystać z sali konferencyjnej mieszczącej do 100 osób, co w wielu przypadkach również ogranicza koszty organizacji spotkań. Dzięki takiemu usytuowaniu nie ma również problemów ze spotkaniami Rady czy Zarządu.

Przestrzeń jaką zajmują pracownicy jest wystarczająca również do tego, aby przyjmować wnioskodawców, którzy często zgłaszają się po udzielenie porad. Jedna z pracownic biura zwróciła uwagę, że dzięki temu, że doradztwo odbywa się na jednej sali powoduje, że pracownicy słyszą rozmowy z doradcami swoich kolegów i koleżanek. Dzięki temu zwracają uwagę na sposoby dotarcia do wnioskodawcy i problemy z jakimi spotykają się przy omawianiu wniosków, co niewątpliwie wpływa na podwyższenie jakości pracy.

Również ze względu na dostępność dla mieszkańców należy uznać, że siedziba LGD jest usytuowana w dobrym miejscu. Położenie LGD daje możliwość dojazdu do siedziby w stosunkowo niewielkim czasie z każdego miejsca z obszaru działania LGD.

Sprzęt na którym pracują pracownicy i kierownik biura jest wystarczający w opinii badanych. Warto jednak zwrócić uwagę, że urządzenia były zakupione na początku minionego okresu programowania, dlatego obecnie należy pomyśleć o ich wymianie. Ze względu na to, że pracownicy biura oraz kierownik zajmują się całą gamą działań od organizacyjnych, przez rachunkowe, edycyjne i wydawnicze, potrzeba szybkich komputerów jest znacząca. Modernizacja sprzętu zdecydowanie wpłynęłaby na komfort i jakość pracy.

Oceniając ogólnie materialny wymiar pracy biura LGD „Perły Czarnej Nidy” należy powiedzieć, że obecne zaplecze infrastrukturalne jest wystarczające, jednak w przyszłości warto zastanowić się nad modernizacją posiadanych urządzeń. Obecna lokalizacja stowarzyszenia jest komfortowa zarówno dla pracowników, jak i mieszkańców i członków LGD zasiadających w organach stowarzyszenia.

Kolejnym analizowanym aspektem biura LGD jest kadra, która stanowi o sile organizacji. Wszyscy pracownicy i kierownik biura posiadają doświadczenie w pracy, którą obecnie wykonują z lat poprzednich. Dodatkowo, są to osoby z wyższym wykształceniem kierunkowym, które ułatwia pracę codzienną w LGD. Część z pracowników, a także kierownik biura przechodzili dłuższą ścieżkę kariery w LGD, np. w ramach stażu lub pełnienia innego stanowiska, co niewątpliwie przekłada się na jakość wykonywanej pracy. Warto zwrócić także uwagę, że pracownicy i kierownik biura LGD „Perły Czarnej Nidy” przechodzili szereg szkoleń o różnej tematyce. Poniższa tabela pokazuje pełny wykaz szkoleń, które przeszli pracownicy i kierownik biura w minionym okresie programowania.

Rok	Imię i Nazwisko Pracownika	Zakres szkolenia
21-22.06.2010	Przemysław Strójwąg	Certyfikat ukończenia szkolenia nt. „Wdrażanie osi 4 Leader w ramach PROW 2007-2013 „
12-13.08.2010	Przemysław Strójwąg	Certyfikat uczestnictwa w szkoleniu: „Wdrażanie projektów współpracy w ramach Osi 4 Leader PROW na lata 2007-2013”
26-28.07.2011	Przemysław Strójwąg	Dyplom ukończenia szkolenia: „Komunikacja interpersonalna”
01-02.09.2011	Przemysław Strójwąg	Dyplom ukończenia szkolenia: „Prowadzenie konsultacji społecznych”
09-10.01.2012	Przemysław Strójwąg	Dyplom ukończenia szkolenia: „Metody rozwiązywania konfliktów”
18-19.03.2012	Przemysław Strójwąg	Dyplom ukończenia szkolenia: „Kreowanie wizerunku regionu turystycznego”

19-20.03.2012	Przemysław Strójwąs	Dyplom ukończenia szkolenia: „Internet, jako skuteczne narzędzie promocji”
31.10.2012	Przemysław Strójwąs	Zaświadczenie o uczestnictwie w szkoleniu: „Zarządzanie organizacją pozarządową typu partnerstwo trójsektorowe w okresie przejściowym - zarządzanie zmianą.
18-19.03.2013	Przemysław Strójwąs	Dyplom ukończenia szkolenia: „Kreowanie wizerunku regionu turystycznego”
24.11.2014	Przemysław Strójwąs	Zaświadczenie o ukończeniu szkolenia nt. „Przygotowanie strategii i przeprowadzenie analizy SWOT”
25-26.11.2014	Przemysław Strójwąs	Zaświadczenie o ukończeniu szkolenia nt. „Określanie celów LSR i wskaźników realizacji strategii”
27.11.2014	Przemysław Strójwąs	Zaświadczenie o ukończeniu szkolenia nt. „Metodologia wsparcia przygotowywania projektów”.
02-03.12.2014	Przemysław Strójwąs	Zaświadczenie o ukończeniu szkolenia nt. „Ewaluacja LGD i LSR”.
04-05.12.2014	Przemysław Strójwąs	Zaświadczenie o ukończeniu szkolenia nt. „Przygotowanie strategii komunikacyjnej LGD i metody angażowania społeczności lokalnych w przygotowanie i realizację LSR”.
09.02.2015	Przemysław Strójwąs	Certyfikat Administratora Bezpieczeństwa Informacji
21-22.06.2010	Agnieszka Szewczyk	Certyfikat ukończenia szkolenia nt. „Wdrażanie osi 4 Leader w ramach PROW 2007-2013 „
25-27.05.2011	Agnieszka Szewczyk	Zaświadczenie o uczestnictwie w konferencji pt. „Ocena funkcjonowania systemu wsparcia dla lokalnych grup działania we wdrażaniu lokalnych strategii rozwoju - doświadczenia i przyszłość”.
08-09.02.2012	Agnieszka Szewczyk	Dyplom ukończenia szkolenia: „Tworzenie marki regionu”.
07-09.03.2012	Agnieszka Szewczyk	Dyplom ukończenia szkolenia: „Zasady przygotowania skutecznej strategii marketingowej”.
25-26.06.2012	Agnieszka Szewczyk	Dyplom ukończenia szkolenia: „Komunikacja interpersonalna”.
20-21.08.2012	Agnieszka Szewczyk	Dyplom ukończenia szkolenia: „Prowadzenie konsultacji społecznych”.
15-16.10.2012	Agnieszka Szewczyk	Dyplom ukończenia szkolenia: „Zasady przygotowania skutecznej strategii regionu”.
12-13.11.2012	Agnieszka Szewczyk	Dyplom ukończenia szkolenia: „Metody rozwiązywania konfliktów”.
04.06.2013	Agnieszka Szewczyk	Świadectwo uczestnictwa w szkoleniu pt. „Zasady tworzenia projektu w ramach EFS”.
	Agnieszka Szewczyk	Certyfikat ukończenia cyklu szkoleń pt. Ekspert Marketingu Regionalnego.
	Agnieszka Szewczyk	Certyfikat ukończenia cyklu szkoleń pt. Ekspert Zarządzania Strategicznego.
27-28.02.2014	Agnieszka Szewczyk	Dyplom ukończenia szkolenia: „Internet, jako skuteczne

		narzędzie promocji”.
27.02.2009	Ewelina Iwanowska	Certyfikat ukończenia szkolenia „Pozyskiwanie funduszy na działalność NGO”.
27.03.2009	Ewelina Iwanowska	Certyfikat ukończenia szkolenia „Jak przygotować projekt i wypełnić wniosek”.
29.04.2009	Ewelina Iwanowska	Certyfikat ukończenia szkolenia „Księgowość i controlling w NGO”.
28.08.2009	Ewelina Iwanowska	Certyfikat ukończenia szkolenia „Podstawy zarządzania projektami”.
12-13.08.2010	Ewelina Iwanowska	Certyfikat uczestnictwa w szkoleniu „Wdrażanie projektów współpracy w ramach Osi 4 Leader PROW na lata 2007-2013”.
16.12.2011	Ewelina Iwanowska	Dyplom ukończenia szkolenia „Zasady współpracy NGO z administracją publiczną przy opracowaniu strategii regionu”.
09-10.01.2012	Ewelina Iwanowska	Dyplom ukończenia szkolenia: „Metody rozwiązywania konfliktów”.
18-19.03.2012	Ewelina Iwanowska	Dyplom ukończenia szkolenia: „Kreowanie wizerunku regionu turystycznego”.
18-19.03.2013	Ewelina Iwanowska	Dyplom ukończenia szkolenia: „Kreowanie wizerunku regionu turystycznego”.

Warto podkreślić fakt, że szkolenia przechodzili wszyscy pracownicy biura LGD. Powoduje to zrównoważony rozwój kadry instytucji i możliwość wymieniać się doświadczeniem i pracą jeśli jest taka potrzeba. Stymulowanie równomiernego rozwoju pracowników podwyższa nie tylko ich kompetencje i umiejętności, ale także pobudza zespół do podejmowania kolejnych wyzwań i działań na ścieżce kariery zawodowej.

Ważnym aspektem pracy biura jest podział obowiązków. Analiza wielu LGD w całej Polsce pokazuje, że w zdecydowanej większości instytucji, podział obowiązków istnieje jedynie formalnie, natomiast w praktyce, każdy z pracowników wykonuje wszystkie zadania związane z funkcjonowaniem biura. W analizowanym LGD sytuacja jednak wygląda inaczej. Zatrudnionych trzech pracowników jest odpowiedzialnych za kontakty i doradztwo kierowane do mieszkańców z trzech gmin wchodzących w skład LGD. Każdy pracownik przydzieloną ma jedną gminę, dzięki czemu może lepiej orientować się w jej specyfice. Ułatwia to również kontakt z wnioskodawcami, których w ramach upływu czasu pracownicy poznają. Podział obowiązków przebiega zatem poprzez gminy, które „obsługują” pracownicy oraz poprzez zadania wynikające z piastowanego stanowiska. Zgodnie z zapisami w LSR, pracownicy mają przydzielone zadania z zakresu rachunkowości, komunikacji i wdrażania LSR. Taki podział obowiązków jest czytelny, każda z zatrudnionych osób zna swoją rolę. Dzięki temu, że obecny kierownik biura wcześniej był pracownikiem, w sytuacjach

niecodziennych (np. urlopy, zwolnienia chorobowe) może włączyć się aktywnie w pracę biura i zastąpić pracownika, który jest nieobecny. Dodatkowo, takie doświadczenie sprawia, że kierownik zna realia pracy w LGD i dobrze zarządza pracą biura.

Pomimo wyraźnego podziału obowiązków, pracownicy wskazali, że w razie potrzeby zastępują się w pracy, co wynika z szerokiego zakresu obowiązków wspólnych (praca na rzecz jednej gminy) oraz licznych szkoleń, które przechodzą pracownicy. Taka organizacja pracy biura jest dobrze oceniona zarówno przez pracowników, kierownika jak i przedstawicieli organów stowarzyszenia. Wszyscy przedstawiciele LGD uznali, że rola biura w funkcjonowaniu LGD jest nie do przecenienia. Pracownicy biura przygotowują niezbędną dokumentację dla pracy Rady, prowadzą bieżącą dokumentację, na podstawie której Zarząd opracowuje miesięczny plan pracy dla biura. Można zatem powiedzieć, że to od jakości pracy pracowników biura zależy efektywność pracy członków organów stowarzyszenia.

Sami pracownicy uważają, że zakres ich obowiązków jest spory, jednak obecna liczba pracowników wystarcza do tego, żeby wszystkie zadania wykonywać terminowo. Jedna z respondentek zwróciła jednak uwagę, że w trakcie prowadzenia naborów wniosków, natłok obowiązków jest większy i w tych okresach ciężko jest zdążyć w terminie ze wszystkimi obowiązkami. Jakkolwiek pracownica zaznaczyła, że nie zdarzają się sytuacje, w których terminy nie są dotrzymywane, czasem brakuje czasu np. na sprawdzenie przygotowanych dokumentów. Taki stan rzeczy sugerowałby potrzebę zatrudnienia dodatkowej osoby, np. specjalisty ds. wniosków, w okresie prowadzenia naborów na wnioski. Taka osoba odciążałaby pracowników etatowych, dzięki czemu bieżąca i codzienna praca biura nie byłaby zachwiana.

W przyszłości warto rozważyć również zatrudnienie eksperta z dziedziny prawa. Obecnie, każda podejmowana decyzja powinna być konsultowana z prawnikiem, a regulaminy przeprowadzonych konkursów, przetargów i innych działań powinny być przygotowane każdorazowo przez specjalistę. W związku z tym, dotychczas stowarzyszenie korzystało z uprzejmości zatrudnionego prawnika w gminie, jednak w przyszłości warto zatrudnić taką osobę na umowę o dzieło lub zlecenie, aby mógł zajmować się sprawami LGD na bieżąco.

Pozostając przy temacie naborów warto zwrócić uwagę na statystyki dotyczące prowadzonego doradztwa oraz liczby składanych wniosków w okresie naborów.

Poniższe tabele przedstawiają liczbę podmiotów, które skorzystały z doradztwa w biurze LGD w zakresie przygotowywania wniosków o przyznanie pomocy w ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” w latach 2009 – 2014. Ze względu na zmianę w sposobie sprawozdawczości LGD, tabele zostały podzielone odpowiednio do przyjętych zasad liczenia.

Podmiot	2009	2010	2011
Osoby fizyczne (z wyłączeniem osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą)	22	61	0
Przedsiębiorcy (w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą)	0	18	0
Organizacje pozarządowe	12	6	0
Inne podmioty	24	6	136
RAZEM	58	91	136

Natomiast liczba osób/podmiotów, które skorzystały z doradztwa w biurze LGD latach 2012-2014 wyniosła kolejno:

	2012	2013	2014
Podmioty które skorzystały z doradztwa w biurze LGD	3	14	11

Powyżej przedstawione liczby pokazują, że liczba osób korzystających z doradztwa rzeczywiście nie jest wysoka, dlatego należy podtrzymać postawione tezy i rekomendacje dotyczące zwiększenia promocji i informacji w tym zakresie.

W okresie ogłaszania naborów na składanie wniosków w poszczególnych działaniach, LGD „Perły Czarnej Nidy” organizuje spotkania promocyjno-informacyjne w każdej z gmin. Dodatkowo, na stronach internetowych (zarówno LGD jak i Urzędów Gmin) pojawiają się informacje zachęcające do udziału w spotkaniach i składania wniosków. Jak oceniają pracownicy i członkowie LGD, jednym z najbardziej skutecznych kanałów komunikacyjnych są jednak gazety lokalne. Miesięczniki wydawane w każdej gminie są kolportowane bezpłatnie do mieszkańców, w związku z czym jest to niezwykle efektywny kanał

komunikacji. Potwierdzają to również wyniki badań ilościowych. Dodatkowo, do promocji i informacji na temat prowadzonego doradztwa i możliwości składania wniosków używane są także kanał na facebooku, kontakty bezpośrednie oraz prowadzone stoiska na imprezach lokalnych. Pomimo tego, że działania promocyjne i informacyjne wydają się wykorzystywać zróżnicowane kanały komunikacyjne, liczba korzystających z pomocy przy pisaniu wniosków jest niezadawalająca. Pracownicy oraz członkowie LGD wskazują, że jest spora liczba wnioskodawców, którzy składają wnioski bez wcześniejszych konsultacji, czego efektem jest najczęściej negatywna ocena Rady lub duża liczba poprawek do wniosku, które wnioskodawca musi wprowadzić, aby otrzymać możliwość realizacji projektu. To z kolei często prowadzi do rezygnacji z realizacji projektu.

W przyszłości warto rozważyć wprowadzenie dodatkowego kryterium w ocenie wniosku przez Radę, która miałaby możliwość przydzielenia punktów wnioskodawcom, którzy korzystali z doradztwa i konsultowali swoje wnioski w biurze LGD. Wprowadzenie kryterium powodowałoby po pierwsze podniesienie jakości składanych wniosków. Dodatkową korzyścią byłyby podpowiedzi pracowników biura w zakresie realizowanych projektów, które mogłyby być bardziej innowacyjne i zróżnicowane.

Dobrym pomysłem jest również opracowanie broszury informacyjnej, która informowałaby o technicznych i merytorycznych aspektach wypełniania wniosków. Pracownicy oraz przedstawiciele organów LGD zwrócili uwagę na fakt, że do niektórych wnioskodawców, pomimo wielu prób nie udaje się dotrzeć z informacjami, co powoduje, że nawet konsultowane wnioski nie zawsze są dobrej jakości. Może to wynikać z faktu, że niektórzy ludzie wolą raczej przeczytać instrukcję niż ją usłyszeć. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom warto wprowadzić zróżnicowane formy dotarcia do wnioskodawców.

Na zakończenie tej części raportu warto zaznaczyć, że oprócz wymienionych powyżej kanałów promocji i informacji skierowanych do mieszkańców, wnioskodawcy bardzo często dzwonią do biura, aby uzyskać pomoc. Rzadziej przychodzą osobiście i wysyłają maile z zapytaniami. Można zatem powiedzieć, że pracownicy biura są otwarci na wszelkie możliwe kanały kontaktu z beneficjentem, co należy ocenić pozytywnie.

Ocena pracy organów LGD

Ważnym wymiarem funkcjonowania stowarzyszenia jest oprócz pracy biura, funkcjonowanie wszystkich organów powołanych zgodnie ze statutem stowarzyszenia.

W przypadku LGD „Perły Czarnej Nidy” są to Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna oraz Walne Zgromadzenie. Ocenie poddane zostały wszystkie z wymienionych organów, a także relacje między nimi. Ogólnie rzecz biorąc zwraca uwagę fakt, że zarówno na poziomie opinii członków poszczególnych organów, jak i wrażenia wyniesionego po pobycie w stowarzyszeniu, atmosfera panująca pomiędzy pracownikami i członkami LGD jest partnerska. W opinii wszystkich reprezentantów LGD, praca każdego z organów jak i biura LGD jest względnie niezależna. Przypisane funkcje do każdego z nich są zdaniem badanych dobrze i sumiennie wypełniane.

Przechodząc do analizy poszczególnych organów działających w ramach LGD „Perły Czarnej Nidy” warto zacząć od Zarządu, którego rolą jest podejmowanie kluczowych decyzji w sprawie rozwoju organizacji i realizowanej polityki rozwoju lokalnego. Zarząd, który w maju bieżącego roku został zmieniony pod względem personalnym składa się z trzech członków. Zdaniem pracowników biura i przedstawicieli pozostałych organów, Zarząd wywiązuje się dobrze ze swoich obowiązków.

Członkowie Zarządu interesują się bieżącą pracą biura i są dyspozycyjni w sytuacjach, kiedy ich obecność jest potrzebna. Jak zostało to powiedziane, Prezesem LGD jest jednocześnie zastępca wójta gminy, w której znajduje się siedziba stowarzyszenia co powoduje, co należy ocenić pozytywnie w kontekście dostępności.

Przechodząc do omówienia Rady stowarzyszenia, należy zaznaczyć, że również ogólna ocena pracy tego organu jest pozytywna. Członkowie Rady w ocenie pozostałych respondentów dobrze wypełniają swoje obowiązki, jednak w przyszłości warto zastanowić się nad kilkoma zmianami, które mogłyby ułatwić pracę zarówno Rady, jak i biura LGD. Część respondentów uznała, że w przyszłości warto wprowadzić elektroniczny system oceny wniosków, który zredukowałby obowiązki pracowników biura względem Rady. Sugerowano, że obecnie zakres pracy, jaki muszą podejmować pracownicy, którzy przygotowują całą dokumentację do oceny wniosków dla Rady jest bardzo duży. Wprowadzenie systemu elektronicznego nie tylko ułatwiłoby pracę biura, ale także spowodowałoby łatwiejszy system oceny i dostępu do złożonych wniosków.

Jednym z głównych zadań podejmowanych przez Radę stowarzyszenia LGD „Perły Czarnej Nidy” jest ocena wniosków składanych w ramach naborów na poszczególne działania z wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju. Jest to działanie, które bezpośrednio wpływa na kształtowanie polityki rozwoju regionu, gdyż ocena Rady jest pierwszym etapem kwalifikacji

wniosek do finansowania. Rada ocenia wnioski na podstawie kryteriów wyboru wniosków. W ocenie pracowników i członków LGD ogólnie rzecz biorąc kryteria wyboru zostały dobrze skonstruowane, jednak pojawiły się również zdania wskazujące na konieczność wprowadzenia pewnych zmian. W pierwszej kolejności warto jednak zaznaczyć, że stowarzyszenie opracowało dostępny na stronie internetowej dokument, w którym przedstawiona została interpretacja każdego z kryteriów. Opracowanie i udostępnienie takiego dokumentu należy uznać za cenne, gdyż wnioskodawcy mogą jeszcze przed przystąpieniem do pisania wniosku nie tylko zapoznać się ze wszystkimi kryteriami, ale również dowiedzieć się jak są one oceniane przez Radę. W przypadku konkretnych zmian, jakie należałoby wprowadzić w przyszłości warto wymienić kryterium komplementarności, innowacyjności oraz przyznawania punktów za projekt realizowany w więcej niż jednej miejscowości. Respondenci uznali, że w zarówno kryterium komplementarności jak i innowacyjności są zbyt subiektywne. W przyszłości należy natomiast dążyć do stworzenia kryteriów o charakterze zero – jedynkowym. Warto zatem opracować czytelne definicje obu kryteriów, które jednoznacznie będą rozstrzygać o przydzieleniu punktu. W przypadku realizacji projektów w kilku miejscowościach, co jest punktowane, należy również przyjąć zasadę, mówiącą o tym kiedy udział miejscowości jest liczony dodatkowo, a kiedy nie. W przeszłości zdarzało się, że wnioskodawcy pisali o posiłku zjedzonym w danej miejscowości licząc, że zostanie ona zakwalifikowana jako dodatkowa miejscowość, w której realizowany jest projekt. Takie sytuacje powinny zostać jasno rozstrzygnięte, aby wnioskodawcy nie czuli się oszukani.

Podjmując decyzje, członkowie Rady często stoją przed dylematem rozstrzygnięcia problemu na temat przyznawania punktów. W historii stowarzyszenia nie zdarzyły się jednak sytuacje, które prowadziłyby do niewyjaśnionych konfliktów. W przypadkach problemowych, radni kierują się zasadą merytoryczną. Takie problemy pojawiają się np. w przypadku, kiedy w budżecie wniosku pojawiają się trzy spotkania, natomiast w opisie działań jedynie dwa i Rada musi ocenić jak rzeczywiście będzie przebiegała realizacja projektu. Niestety kompetencje Rady nie umożliwiają jej członkom wzywania wnioskodawców do uzupełnień, czy wyjaśnień dotyczących projektu. W przyszłości warto wprowadzić mechanizm, w którym Rada będzie mogła ocenić wniosek po uprzednim wyjaśnieniu wnioskodawcy, gdyż obecny stan rzeczy powoduje, że dobre projekty mogą odpaść na etapie oceny Rady jedynie przez niewielkie niedociągnięcia semantyczne lub formalne.

Oceniając pracę Rady, warto również zwrócić uwagę na frekwencję, jaka towarzyszyła posiedzeniom tego organu podczas wyborów wniosków. Poziom frekwencji uzyskanej na kolejnych posiedzeniach jest ogólnym wskaźnikiem zaangażowania członków rady w pełnienie swoich obowiązków.

Data posiedzenia	Obecni na posiedzeniu	Średnia frekwencja
14.01.2009	13	13,33
05.11.2009	12	
03.12.2009	13	
07.12.2009	15	
15.12.2009	14	
16.12.2009	13	
07.01.2010	14	12,2
10.02.2010	11	
20.08.2010	12	
26.08.2010	12	
24.01.2011	12	10,6
27.01.2011	11	
30.06.2011	10	
06.07.2011	11	
03.10.2011	9	
03.02.2012	13	12,2
07.05.2012	13	
10.05.2012	13	
18.06.2012	13	
13.12.2012	9	
07.05.2013	10	9,12
13.05.2013	9	
21.06.2013	11	
27.06.2013	8	
25.07.2013	8	
13.12.2013	9	
17.12.2013	10	
18.12.2013	8	
17.01.2014	8	9,4
09.04.2014	11	
30.07.2014	8	
06.10.2014	9	
13.10.2014	11	

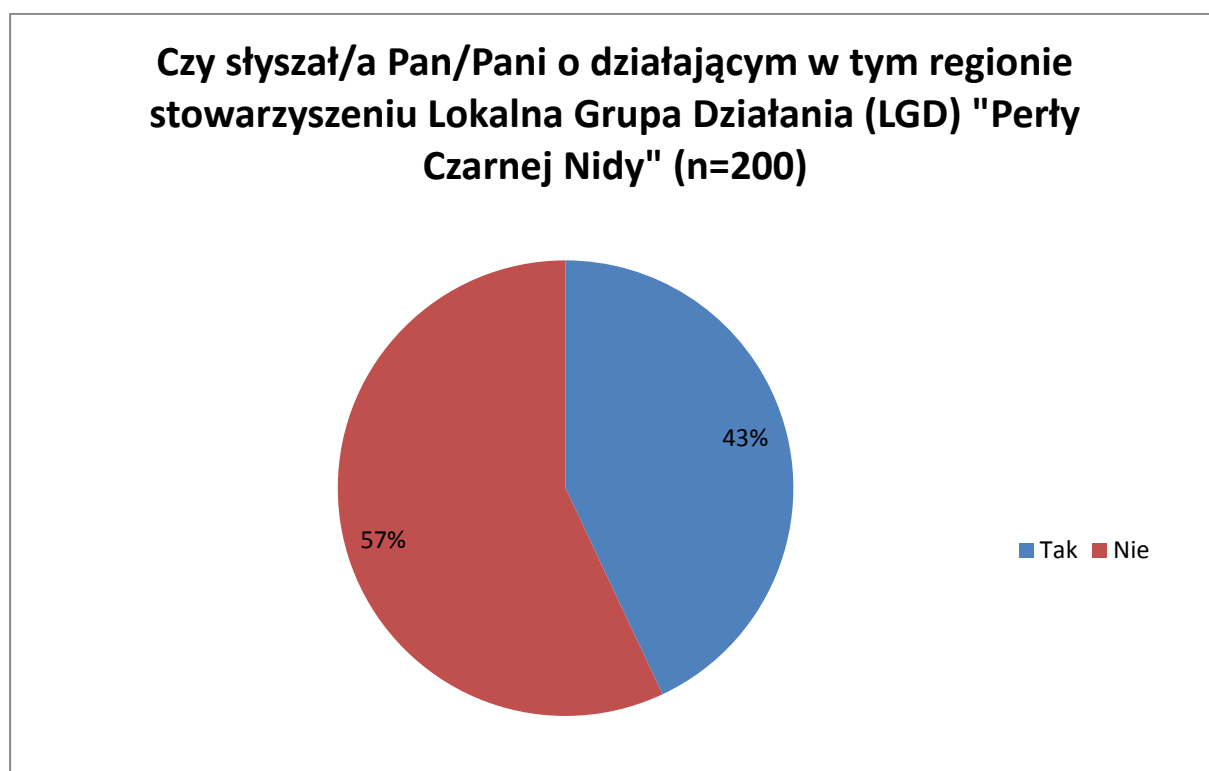
Jak pokazuje powyższa tabela, frekwencja na posiedzeniach Rady w ostatnich latach spadła. Na początku funkcjonowania LGD, wynosiła ona ponad 13 osób, natomiast w minionym roku 9,4. Nie jest to jednak najniższa średnia frekwencja w roku. W 2013 roku frekwencja osiągnęła poziom 9,12 osób. W przyszłości rekomenduje się podjęcia próby zwiększenia frekwencji na posiedzeniach Rady. Ocena wniosków jest jednym z ważniejszych instrumentów kształtowania polityki rozwoju przez LGD, a członkowie Rady są odpowiedzialni za efektywność wdrażania LSR na obszarze działania LGD. Tak duża odpowiedzialność za realizowaną strategię powinna stanowić motywację do rzetelnego przygotowywania się do kolejnych spotkań, a także do uczestnictwa w nich. W związku z tym należy podjąć działania, w których w pierwszej kolejności należy zdefiniować powody nie uczestnictwa radnych w posiedzeniach. W dalszej kolejności należy dostosować termin i czas organizowanych spotkań do oczekiwań radnych, którzy wcześniej powinni zostać poinformowani o powadze pełnionej funkcji. Być może problemem w uzyskaniu wyższej frekwencji jest brak czasu, dlatego warto rozważyć zmiany w organizacji spotkań. Innym problemem może być kwestia finansowa. Co prawda, radni otrzymują diety za każde posiedzenie, na którym są obecni, jednak być może warto rozważyć ich zwiększenie. Dodatkowo, warto jeszcze raz przypomnieć o wprowadzeniu systemu elektronicznej oceny wniosków, który spowodowałby ułatwienie pracy Rady.

Komisja Rewizyjna, która sprawuje funkcję kontrolną wywiązuje się ze swoich obowiązków w oczach wszystkich badanych. Rola członków Komisji sprowadzała się głównie do przyjmowania sprawozdania rocznego z działalności LGD oraz udzielania absolutorium Zarządowi.

Na zakończenie przedstawiciele LGD mieli również ocenić zaangażowanie członków niefunkcyjnych oraz całego Walnego Zgromadzenia. W opinii badanych, niefunkcyjnych członków LGD można podzielić na tych zaangażowanych i nie zaangażowanych. W przypadku tych pierwszych, są to osoby, które są aktywni w swoich społecznościach lokalnych i promują działania LGD w swoim środowisku. Osoby, które nie są aktywne, zazwyczaj uczestniczą w Walnym Zgromadzeniu, jednak na co dzień nie angażują się w prace na rzecz społeczności. Są to głównie przedstawiciele sektora gospodarczego, którzy zdecydowaną większość swojego czasu poświęcają prowadzonemu biznesowi.

Działania promocyjne i informacyjne

Ważnym aspektem działania stowarzyszenia są podejmowane działania promocyjne i informacyjne. To dzięki nim, LGD może kreować swój wizerunek, a także pozyskiwać wnioskodawców i partnerów do realizacji projektów. Dzięki podejmowanym działaniom promocyjnym i informacyjnym, LGD może stać się w świadomości mieszkańców ważnym aktorem życia społecznego wpływającym na rozwój społeczny. Komunikacja z otoczeniem daje również szansę rzeczywistego poznania odbioru realizowanych projektów przez mieszkańców oraz ich potrzeb i problemów. W związku z tym zbadano kilka aspektów komunikacji zewnętrznej stowarzyszenia. W pierwszej kolejności respondenci badania ilościowego mieli określić czy słyszeli o działającym w ich regionie stowarzyszeniu LGD „Perły Czarnej Nidy”. Na tak zadane pytanie, ponad połowa respondentów odpowiedziała przecząco (57%), co oznacza, że niespełna połowa respondentów słyszała o badanym LGD.

Prezentowany wynik może nie wydawać się optymistyczny, jednak doświadczenia z badań w Lokalnych Grupach Działania w całej Polsce pokazują, że prezentowany wynik należy uznać za spory sukces. Warto dodatkowo zaznaczyć, że próba realizowanego badania była realizowana w terenie przez siatkę ankierską Fundacji Socjometr co pozwala utrzymać w mocy założenie o próbie reprezentatywnej dla całego regionu. Oznacza to, że możliwość predykcyjna na podstawie zebranych danych umożliwia rzeczywiste wnioskowanie na obszar

trzech gmin wchodzących w skład LGD. Niespełna połowę badanych, którzy znają LGD można zatem łatwo przeliczyć na liczby bezwzględne, co daje wynik około 17 tys. osób, które słyszały o LGD „Perły Czarnej Nidy”. Na tak dobry wynik rozpoznawalności niewątpliwie wpływ miały podejmowane w całym okresie wdrażania LSR działania promocyjne i informacyjne, których zestawienie zawiera poniższa tabela.

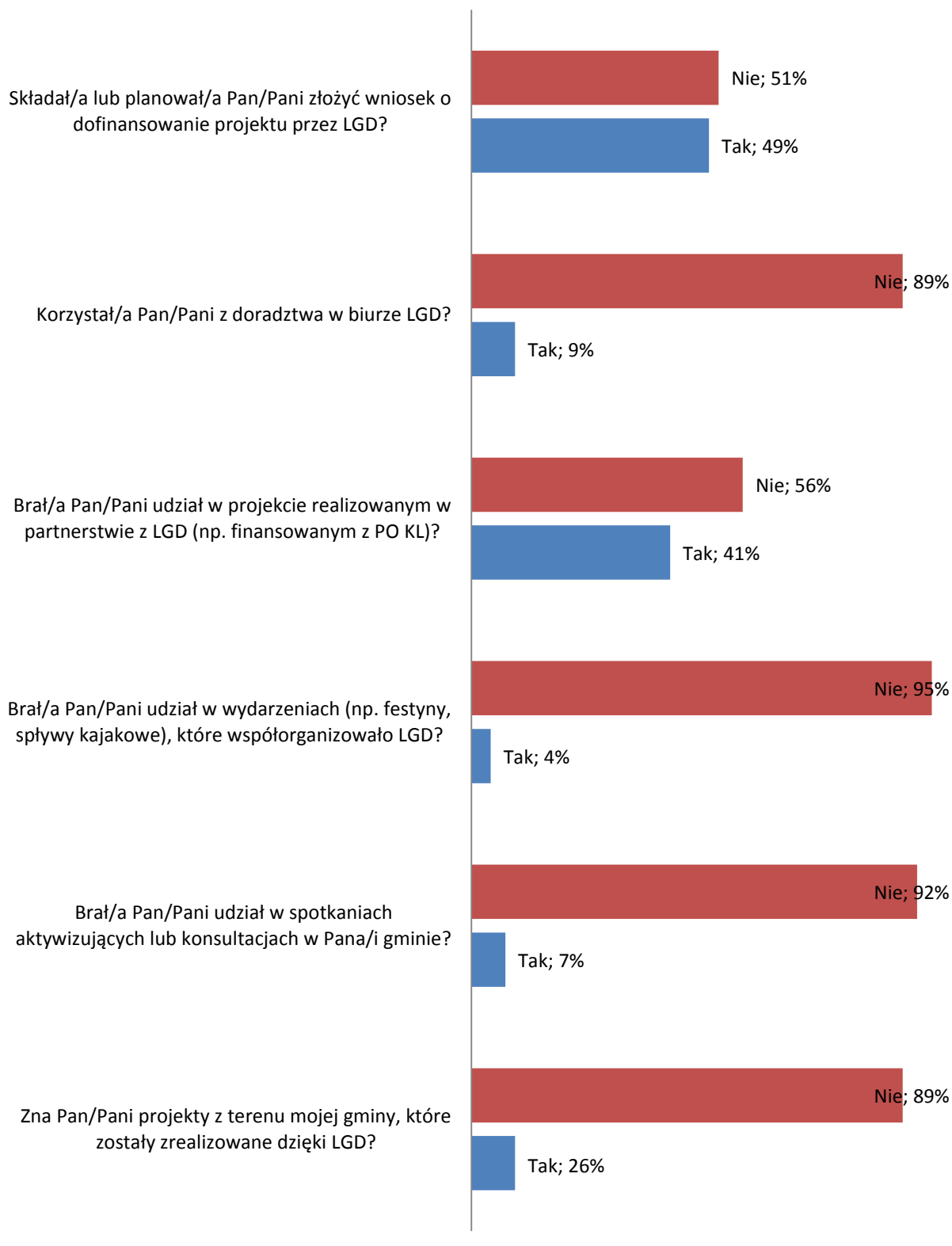
Rok	Wydarzenie Promocyjne	Liczba uczestników	Suma
2009	Targi AGROTRAVEL 2009 3 Festyny plenerowe	2000	2 000
2010	Targi AGROTRAVEL 2010 Ulotki 3 Festyny plenerowe I Zjazd LGD na Wyspie Liderów w Modliszewicach V Świętokrzyski Jarmark Agroturystyczny w Tokarni	6000	6 000
2011	Otwarcie zbiornika Dzień Sitkówki Targi AGROTRAVEL 2011 Jarmark w Tokarni Dożynki Lipowica Dożynki Sitkówka- Nowiny	8000 2000 1500 700 500 500	13 200
2012	Targi AGROTRAVEL 2012 Miss Morawicy 2012 Dożynki Sitkówka- Nowiny Koncert Mikołajkowy w Chęcinach	1000 1000 800 100	2 900
2013	Targi AGROTRAVEL 2013 Baw się z nami LGD-ami Dożynki Sitkówka – Nowiny Tokarnia Dożynki Morawica	1000 150 1300 2500 1200	6 150
2014	Targi AGROTRAVEL 2014 Spływ kajakowy Mistrzostwa w kajakarstwie Baw się z nami LGD-ami Festyn w Morawicy Festyn Chęciny Impreza sportowa w S-N	1000 250 (50 osób wzięło udział w spływie ale został zareklamowany w gazetach na facebooku) 500 200 1500 1000 250	4 700
			34 950

Łączna liczba uczestników wydarzeń promocyjnych wyniosła niemal 35 tysięcy. Oczywiście nie oznacza to, że tyle osób brało udział we wszystkich działaniach, gdyż nie były

liczone unikalne jednostki. Sugeruje to jednak duży zakres oddziaływania podejmowanych działań promocyjnych.

Stwierdzenie, że mieszkańcy słyszeli o LGD „Perły Czarnej Nidy” jest jednak wysoce nieprecyzyjne. Pytanie zadano w ten sposób, aby każdy, kto kojarzy nazwę LGD mógł odpowiedzieć twierdząco. Dzięki temu zbadano odsetek osób, które stanowią możliwie najszerszy krąg osób, które w przeszłości miały jakikolwiek kontakt z samą nazwą lub stowarzyszeniem. W związku z tym, w kolejnym pytaniu, na które odpowiadali jedynie ci respondenci, którzy w pytaniu pierwszym uznali, że słyszeli o LGD, badane osoby miały wskazać to, z jakich działań kojarzą LGD. Dzięki temu można wnioskować na temat tego, w jaki sposób ludzie, którzy słyszeli o stowarzyszeniu dowiadują się o nim.

Czy spotkał/a się Pan/Pani z którymś z poniższych obszarów działalność LGD "Perły Czarnej Nidy"? (n=85)

Powyższy wykres pokazuje wyraźnie, że największy odsetek wśród tych, którzy kojarzą nazwę LGD „Perły Czarnej Nidy”, wie o nim ze względu na doświadczenie związane ze składaniem wniosku (49%). Drugą najczęściej wybieraną kategorią odpowiedzi był udział w realizowanym projekcie w partnerstwie z LGD (41%). Sugeruje to, że respondenci albo realizowali własne wnioski, albo korzystali z tych realizowanych przez inne podmioty na terenie obszaru LGD. Taki stan rzeczy może cieszyć, gdyż sugeruje to relatywnie spore zainteresowanie działaniami LGD w regionie, co potwierdza fakt, że ponad ¼ badanych rzeczywiście uznała, że zna projekty z terenu zamieszkałej przez nią gminy, które zostały zrealizowane przez LGD (26%). Analiza powyższego wykresu daje informacje zarówno pozytywne dla LGD (zainteresowanie działaniami LGD wśród mieszkańców), jak i negatywne. Niezwykle mały odsetek osób, które korzystały z doradztwa w biurze LGD (9%), i jeszcze mniejszy odsetek osób, które uczestniczyły w wydarzeniach realizowanych przez LGD (4%), a także jedynie 7% osób uznających, że brało udział w spotkaniach aktywizujących lub konsultacjach powinny budzić pewne obawy.

W przyszłości, Lokalna Grupa Działania „Perły Czarnej Nidy” powinna organizować więcej imprez rekreacyjno-rozrywkowych. Do tej pory LGD organizowało jedynie trzy spływy kajakowe, w których uczestniczyć mogła ograniczona liczba osób. Oprócz tego, zorganizowane zostały również zawody kajakowe. Mała liczba wydarzeń, których organizatorem było stowarzyszenie, przełożyła się na małą liczbę osób w nich uczestniczących. Wydaje się jednak, że taki rodzaj promocji jest skuteczny i atrakcyjny dla mieszkańców.

W tym miejscu warto zwrócić uwagę na opinię wnioskodawców na temat prowadzonego doradztwa przez biuro LGD. Wnioskodawcy korzystający z pomocy biura LGD na każdym etapie realizacji projektów byli bardzo zadowoleni ze współpracy. Badani zwrócili uwagę, że zawsze kiedy potrzebowali pomocy mogli zwrócić się o nią do pracownika biura i otrzymywali rzetelne i pełne informacje. Należy jednak zwrócić uwagę, że wśród respondentów była znaczna liczba osób, która nie korzystała z doradztwa. Powodami, dla których niektórzy spośród wnioskodawców nie korzystali z pomocy biura LGD było przekonanie o tym, że sami są w stanie wypełnić wnioski, korzystanie z usług firm zewnętrznych, oraz doświadczenie w składaniu podobnych wniosków.

Zdarzały się sytuacje, w których organizacje pozarządowe, których wnioski zostały zakwalifikowane do realizacji, mimo wszystko wycofywały się z dalszej współpracy.

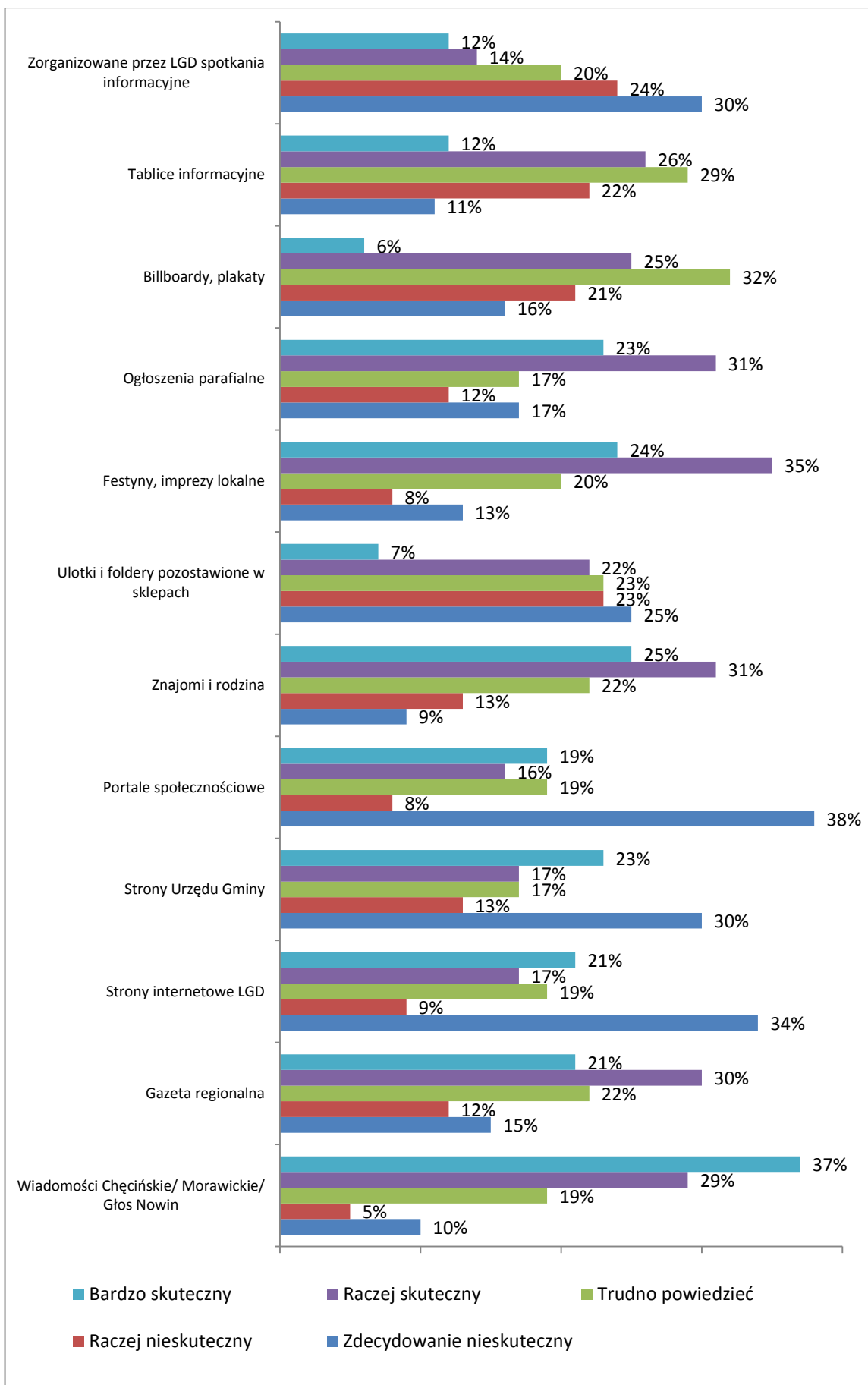
Powodem była konieczność wzięcia pożyczki na realizację projektu na co organizacja nie była sobie w stanie pozwolić. Takie sytuacje powinny być wyjątkowo negatywnie oceniane, a LGD i samorządy powinny podjąć działania mające na celu umożliwienie realizacji projektów grupom formalnym i nieformalnym, które podejmują starania działalności oddolnej.

Nieco innym wątkiem dotyczącym promocyjnego wymiaru funkcjonowania stowarzyszenia są projekty, które były realizowane z wykorzystaniem środków LGD. Nie są to bezpośrednio działania, które można zaliczyć jako promocyjne LGD, jednak ich realizacja powinna wpływać pozytywnie na postrzeganie stowarzyszenia, gdyż informacje na ich temat zamieszczane w prasie i innych ogłoszeniach powinny zawierać informacje o współfinansowaniu ze środków LGD. Poniższa tabela pokazuje również to, jak realizowane ze środków LGD projekty są postrzegane przez mieszkańców. Konkretnie projekty zostały wybrane do oceny przez pracowników i członków LGD „Perły Czarnej Nidy”.

	Podobało mi się	Nie podobało mi się	Nie wiem, nie uczestniczyłam/em
Rozbudowa krytej pływalni „KORAL” w Morawicy	64	3	33
Rozbudowa i przebudowa krytej pływalni Perła w Nowinach	76	1	23
Utworzenie szlaku kajakowego na rzekach Czarna Nida i Bobrza w ramach projektu AKTIW	62	2	36
Budowa wielofunkcyjnego budynku obejmującego świetlicę wiejską oraz remizę OSP w Wolicy (gm. Chęciny)	43	2	55
Budowa i udostępnienie kortu do gry w tenisa ziemnego w Nowinach	37	2	61
Utworzenie wypożyczalni rowerów zintegrowanej ze stroną internetową oraz organizacja rajdu w Chęcinach	41	1	58

Budowa bieżni tartanowej na Gminnym Stadionie Sportowym w Morawicy	32	3	65
Wyposażenie średniowiecznej kuźni w gospodarstwie agroturystycznym GRÓD w Siedlcach	27	2	71

Jak pokazuje powyższa tabela zdecydowana większość osób, które uczestniczyły w poszczególnych projektach, oceniły je dobrze (podało mi się). W przypadku każdego z projektów liczba wskazań negatywnych (nie podobało mi się) nie przekraczała trzech osób. W związku z tym można postawić wniosek, że mieszkańcy obszaru LGD, którzy uczestniczyli w projektach realizowanych ze środków LGD uważają, że są to ciekawe projekty. Spora jest jednak liczba osób, które nie uczestniczyli/korzystali z projektów realizowanych ze środków LGD. W przyszłości warto zatem podjąć starania na rzecz zwiększenia zainteresowania realizowanymi projektami. Okazuje się bowiem, że ludzie są zadowoleni z jakości projektów inwestycyjnych i wydarzeń, jednak informacja o nich dociera do niewielkiej liczby osób.

Analiza zebranych danych dotyczących preferowanych kanałów komunikacyjnych, jakimi mieszkańcy chcieliby otrzymywać informacje od LGD wskazuje, że lokalna prasa jest zdecydowanie najbardziej skutecznym kanałem dotarcia do mieszkańców. Aż 66% uznało „Wiadomości Chęcińskie”, „Wiadomości Morawickie” oraz „Głos Nowin” za skuteczny kanał komunikacyjny, z czego aż 37% za bardzo skuteczny. Żaden inny kanał komunikacyjny nie otrzymał tak wielu odpowiedzi świadczących o tym, że jest to bardzo skuteczny kanał. Suma odpowiedzi pozytywnych również była najwyższa w przypadku gazet lokalnych, natomiast na dalszych pozycjach znalazły się imprezy i festyny lokalne (59%, w tym 24% bardzo skuteczny kanał), znajomi i rodzina (56%, w tym 25% bardzo skuteczny kanał), ogłoszenia parafialne (54%, w tym 23% bardzo skuteczny kanał), oraz gazeta regionalna (51%, w tym 21% bardzo skuteczny kanał). Analiza najlepiej ocenionych kanałów komunikacyjnych sugeruje, że mieszkańcy badanego obszaru preferują raczej tradycyjne formy komunikacji. Wśród nich znalazła się jednak tylko jedna odpowiedź sugerująca komunikację bezpośrednią (rodzina, znajomi), gdyż wystąpienia publicznych (ogłoszenia parafialne, imprezy) do takich nie można zaliczyć wprost. Najslabiej ocenione zostały natomiast kanały nowoczesne kanały komunikacyjne – portale społecznościowe (46%, w tym 38% zdecydowanie nieskuteczny kanał), strony internetowe LGD (43%, w tym 34% zdecydowanie nieskuteczny kanał), strony Urzędu Gminy (43%, w tym 30% zdecydowanie nieskuteczny kanał) oraz zorganizowane spotkania zorganizowane przez LGD (54%, w tym 30% zdecydowanie nieskuteczny kanał). Wśród odpowiedzi wskazujących najmniej skuteczne kanały komunikacji widać wyraźnie dominację nowoczesnych kanałów komunikacji. Warto jednak zwrócić również uwagę na niechęć mieszkańców do spotkań organizowanych przez LGD. Tak niski odsetek wskazań pozytywnych sugeruje, że mieszkańcy bardziej wolą zapośredniczone, tradycyjne formy kontaktu, niż face-to-face. W przyszłości warto podjąć jednak starania, aby zachęcić mieszkańców do korzystania z portali i stron www. Dynamika rozwoju życia społecznego pokazuje, że w niedalekim czasie (o ile już tak nie jest), internetowe źródła pozyskiwania informacji będą dominujące, a wykluczenie cyfrowe na poziomie braku dostępu do nowoczesnych środków przekazu, braku kompetencji do korzystania z nowoczesnych środków przekazu i/lub braku motywacji do korzystania z nowoczesnych środków przekazu (tak zwane wykluczenie I, II i III stopnia) jest coraz częstszym zjawiskiem, z którym należy walczyć. W związku z tym, w przyszłości rekomenduje się, aby LGD przeprowadził kampanię promocyjną działań w Sieci. Takie działania miałyby zachęcić mieszkańców do ogólnego korzystania ze nowych technologii oraz podniesienie świadomości z zakresu wykluczenia cyfrowego. Dodatkowo, byłaby to

dobra okazja do tego, aby zwiększyć zainteresowanie mieszkańców samym LGD. Stowarzyszenie mogłoby na swoich stronach uruchomić np. kursy e-learningowe poprzedzone lekcjami w „realu”, dzięki którym mieszkańcy częściej i chętniej zaczną korzystać nowych technologii. Wypracowanie i utrwalenie mechanizmów korzystania z Internetu na przykładzie stron i działań promocyjnych LGD przyczyni się doskonale do wzrostu rozpoznawalności instytucji i może pozytywnie wpłynąć na liczbę potencjalnych wnioskodawców.

Dodatkowo, warto zastanowić się nad faktem, niechęci do bezpośrednich spotkań mieszkańców. Być może jest to wynik braku czasu. Taki stan rzeczy potwierdzałyby wysoki odsetek wskazań na działania pośredniego kontaktu oraz takie, które można odczytać w preferowanym przez siebie czasie (czytanie gazet). W przyszłości warto kontynuować prowadzone do tej pory działania promocyjne, gdyż jak zostało to powiedziane na początku rozdziału dotyczącego promocji LGD, wysoki odsetek rozpoznawalności należy uznać za sukces. Rekomendowane zmiany i sugestie co do dalszych działań mogłyby natomiast jeszcze poprawić osiągnięty wynik, dlatego w przyszłości warto skupić się zarówno na nowoczesnych kanałach komunikacji, jak na tradycyjnych, czyli tych które już teraz są skuteczne.

Na zakończenie warto również odwołać się do danych zgromadzonych w ramach prowadzonych wywiadów z pracownikami i członkami organów LGD. Według badanych, LGD jest ważną instytucją w pejzażu NGO na obszarze wdrażania LSR. Rozpoznawalność wśród organizacji i samorządów jest stale rosnąca dzięki podejmowanym działaniom promocyjnym. Dodatkowo, respondenci zwrócili uwagę, że LGD jest szanowaną organizacją ze względu na jej „metacharakter”. Jest to niestandardowe stowarzyszenie, które umożliwia innym instytucjom korzystanie z środków europejskich. Dodatkowo, LGD jest też organizacją siecującą działania innych podmiotów, dlatego w środowisku jest znana i ceniona.

W odniesieniu do działań promocyjnych kierowanych do mieszkańców, pracownicy i członkowie LGD realnie oceniają rozpoznawalność LGD. Poznając wynik, jaki stowarzyszenie osiągnęło w ramach prowadzonej ewaluacji, uznali go za duży sukces instytucji. Przedstawiciele LGD zwrócili jednak uwagę, że promocja skierowana do mieszkańców powinna być jeszcze szersza. Dodatkowo, ważną opinię przedstawił kierownik biura LGD oceniając, że duża ilość działań promocyjnych z wykorzystaniem kanałów komunikacyjnych Urzędów Gminy może prowadzić do błędnego przekonania wśród mieszkańców, o tym że LGD jest jednostką samorządową. W związku z tym, w przyszłości

warto wypracować więcej autonomicznych kanałów dotarcia do mieszkańców oraz zadbać, aby materiały ukazujące się np. na stronach Urzędów Gmin, czy gazecie lokalnej wydawanej przez samorządy opatrzone były odpowiednimi logami i informacjami na temat LGD.

Inną ciekawą sugestią zmian w przyszłości przedstawił jeden z reprezentantów Rady. Zwrócił on uwagę, że w materiałach promocyjnych należy używać pełnych nazw LGD i LSR, a także innych organizacji związanych z działalnością stowarzyszenia. Posługiwanie się skrótami jest wygodne, ale nie koniecznie czytelne, w związku z czym na tym etapie promocji i nieustającej konieczności docierania do mieszkańców, którzy nie słyszeli o LGD, wspomniana sugestia wydaje się rozsądna.

Działania LGD podejmowane w ramach projektów współpracy oraz poza Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich

Ważnym elementem działania LGD są podejmowane projekty współpracy w ramach PROW, oraz te, które stowarzyszenia realizują poza działalnością wynikającą z ustaleń dotyczących funkcjonowania LGD. Wiele LGDów w Polsce, dzięki wypracowanej pozycji w środowiskach lokalnych przyjmuje rolę organizacji sieciującej inne podmioty w działaniach wykraczających dużo bardziej poza ramy Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich realizując projekty z POKL, FIO, Funduszy Szwajcarskich i korzystając z innych, mniejszych źródeł finansowania.

W ramach projektów współpracy, LGD „Perły Czarnej Nidy” realizowało jeden projekt, który trwał dwa lata i dotyczył kluczowej kwestii dla rozwoju lokalnego, mianowicie turystyki. Wizja rozwoju lokalnego przyjęta przez Walne Zebranie została jasno ustalona, dlatego projekt współpracy z dziedziny turystyki doskonale wpisuje się w ogólny kierunek zarządzania zmianą społeczną, a jego podjęcie należy uznać za dobry krok w osiągnięciu celu, jakim jest szeroko rozumiany rozwój atrakcyjności turystycznej obszaru wdrażania LGD.

Rok	Tytuł projektu	Nazwa działania
05.2012 - 12.2014	Atrakcje Krajoznawczo -Turystyczne - Inicjatywa Wspólna (AKTIW)	421 Wdrażanie projektów współpracy Oś. 4 LEADER

Przechodząc do analizy projektów realizowanych poza PROW, należy wskazać pięć działań podjętych w latach 2011-2014.

Rok	Tytuł projektu	Dofinansowanie
1.10.2010 – 22.03.2012	„Jestem aktywny, będę przedsiębiorcą”	Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Poddziałanie 2.2.1 "Poprawa jakości usług świadczonych przez instytucje wspierające rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności" Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki
12.2011 - 11.2013	„Kompleksowa edukacja – wsparciem szkolnictwa zawodowego w gminie Sitkówka-Nowiny”	Współfinansowany przez UE ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet IX, „Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach”, Działanie 9.2 „Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego”
01.07.2013 -	„Możesz tańczyć wszędzie, jeśli tańczysz sercem – wymiana	Współfinansowany w ramach Programu Narodowego Centrum Kultury (NCK) Polska – Ukraińska Wymiana młodzieży

30.11.2013	młodzieży Polska-Ukraina	
01.03.2014 - 31.05.2014	„Moje kompetencje – mój sukces”	Współfinansowany przez UE ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet IX „Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach”, Działanie 9.5 „Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich”
1.08.2014 – 31.07.2015	„Działania obywatelskie promujące szlak kajakowy na rzekach Czarna Nida i Bobrza”	Projekt realizowany w ramach programu „Góry Świętokrzyskie naszą przyszłością” współfinansowany przez Szwajcarię w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej

Realizowane projekty dotyczyły zróżnicowanych kwestii, jednak oscylowały wokół rozwijania kompetencji i umiejętności (podnoszenia kapitału społecznego mieszkańców). Na szczególną uwagę zasługują projekty „Jestem aktywny, będę przedsiębiorcą” oraz „Kompleksowa edukacja – wsparciem szkolnictwa zawodowego w gminie Sitkówka-Nowiny”, gdyż wpisują się w duże zapotrzebowanie na tego typu działania całym obszarze działania LGD. Podjęcie podobnych inicjatyw w przyszłości jest niewątpliwie wskazane, dlatego warto podkreślić doświadczenie LGD w podejmowaniu takich projektów. Warto również zwrócić uwagę, że wspomniane projekty realizowane były z różnych źródeł finansowania – POKL Priorytet IX, działanie 9.2, POKL Priorytet IX, działanie 9.5, EFS poddziałanie 2.2.1, fundusze Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy z nowymi krajami członkowskimi UE oraz środki Programu Narodowego Centrum Kultury (NCK). Sugeruje to, że kadra pracowników ma wysokie kompetencje w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, co w przyszłym okresie programowania będzie dodatkowo punktowane. W przyszłości warto podtrzymać próby realizacji projektów nie związanych z PROW, gdyż łączenie różnych mechanizmów finansowania rozwoju społecznego powinno pozytywnie wpływać na kompleksowy rozwój społeczny, bez pominięcia jakichkolwiek dziedzin.

Na zakończenie tej części raportu warto zwrócić uwagę na fakt, że LGD „Perły Czarnej Nidy” przechodziło szereg kontroli realizowanych przez różne instytucje w minionym okresie programowania. Niniejsza analiza nie jest zatem pierwszym badaniem, które oceniało funkcjonowanie biura i wdrażanie strategii przez LGD.

Data kontroli	Liczba kontroli	Zakres kontroli	Podmiot przeprowadzający kontrolę
2010	1	W trakcie czynności kontrolnych potwierdzono zgodność elementów listy kontrolnej z dokumentami dołączonymi do	Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego

		wniosek o płatność oraz wniosku o pomoc. Skontrolowano m.in.: wyciągi bankowe, listy obecności pracowników, przelewy, faktury, umowy, listy płac, składki ZUS, polecenia wyjazdów służbowych, rejestr delegacji, ewidencje pieczętek, ewidencje środków trwałych, materiałów niskocennych itp.	
2011	1	Zgodność elementów listy kontrolnej z dokumentami dołączonymi do wniosków o płatność oraz wniosku o pomoc. Skontrolowano m.in.: wyciągi bankowe, roczne karty ewidencji obecności w pracy pracowników, przelewy, faktury, umowy, listy płac, składki ZUS, polecenia wyjazdów służbowych, rejestr delegacji itp.	Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego
2013		1. Prawdliwość i rzetelność obliczania składek na ubezpieczenie społeczne oraz innych składek, do pobierania których zobowiązany jest Zakład oraz zgłaszanie do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego. 2. Ustalanie uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych i wypłacanie tych świadczeń oraz dokonywanie rozliczeń z tego tytułu. 3. Prawdliwość i terminowość opracowywania wniosków o świadczenia emerytalne i rentowe. 4. Wystawianie zaświadczeń lub zgłaszanie danych dla celów ubezpieczeń społecznych.	Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Kielcach Wydział Kontroli Płatników Składek
2014	1	Kontrola projektu AKTIW w ramach działania 421 „Wdrażanie projektów współpracy” dotyczyła sprawdzenia zgodności oznakowanie szlaku kajakowego na rzekach Bobrzy i Czarnej Nidzie	Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego
2014	1	Wybrane zagadnienia z prawnej ochrony pracy oraz bhp m.in. prawidłowości prowadzenie akt osobowych pracowników, ewidencji czasu pracy, wynagrodzeń i innych świadczeń wynikających ze stosunku pracy, szkoleń z zakresu BHP, badań lekarskich, ryzyka zawodowego, przestrzegania uprawnień związanych z rodzicielstwem	Państwowa Inspekcja Pracy
2015	1	Kontrola dotyczyła sprawdzenia VI etapu projektu AKTIW – z zakresu działania 421 „Wdrażanie projektów współpracy” w ramach którego zostały wykonane obiekty małej architektury	Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego
2015	1	Kontrola w zakresie poprawności dokonania przez Radę LGD wyboru operacji do dofinansowania w ramach działania 413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” dla naboru wniosków z zakresu: : „Różnicowania w kierunku działalności nierolniczej” oraz „Tworzenia i rozwój mikroprzedsiębiorstw, które odbyły się w terminie 08-30.04.2013	Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego

Wśród podmiotów przeprowadzających kontrole w LGD wymienić należy Świętokrzyskie Biuro Rozwoju Regionalnego, Państwową Inspekcję Pracy oraz Zakład

Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Kielcach Wydział Kontroli Płatników Składek. Prowadzone kontrole dotyczyły różnych aspektów pracy stowarzyszenia, w tym również tych opisanych w niniejszym raporcie (np. ocena wyboru operacji do dofinansowania przez Radę), jednak większość skupiała się raczej na formalnych aspektach realizacji operacji i działań, niż na efektach społecznej zmiany.

Realizacja działania „Wdrażanie lokalnej strategii rozwoju”

Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostało ocenione w ramach badania skierowanego zarówno do mieszkańców, jak i przedstawicieli LGD. Poniższa analiza przedstawia opracowanie danych zebranych w ramach obu podjętych działań. Poniżej zostaną zaprezentowane wyniki badań ilościowych, natomiast we wstępie warto nakreślić opinię przedstawicieli LGD.

Respondenci ocenili bardzo dobrze działanie Wdrażanie LSR, wskazali jednak na kilka trudności, na jakie napotkało biuro i beneficjenci w trakcie realizacji poszczególnych zadań. W pierwszej kolejności warto zwrócić uwagę, że sporo problemów, o których mówili respondenci dotyczy zewnętrznych wobec LGD uwarunkowań. Przykładem tego są uwarunkowania prawne i biurokratyczne w realizacji wniosków. Zdaniem wszystkich badanych są to dwie zmienne, które powodowały trudności w osiągnięciu rzeczywistych celów, jakie założyła sobie Lokalna Grupa Działania. Jak wspomniał jeden z respondentów, „cała oddolność projektów i aktywność mieszkańców w starciu z dokumentacją i procedurami, jakich wnioskodawcy musieli przestrzegać została stłamszona, a nie rozbudzona”. Respondent ocenił, że w przyszłości musi zmienić się podejście urzędników do programu Leader, który ze swojego założenia jest zaprojektowany dla „zwykłych” mieszkańców, którzy nie orientują się w przepisach i procedurach. Wnioski powinny być zatem maksymalnie uproszczone, a realizacja projektów powinna dawać pewien margines elastyczności. Zdaniem większości badanych, omawiane czynniki miały zasadniczy wpływ na trudności z realizacją działań skierowanych do rolników i przedsiębiorców. W tym przypadku, dodatkowymi negatywnymi czynnikami były zasady finansowania oraz długie terminy oczekiwania na refundację poniesionych kosztów. Badani uznali, że w przyszłości muszą zmienić się owe zasady, a fundusze powinny być dostosowane do rzeczywistych możliwości młodych przedsiębiorców, co oznacza przejście na formę płatności zaliczkowej (np. w transzach) oraz wprowadzenie możliwości pomocy pomostowej. Badani zwrócili również uwagę, że młodzi przedsiębiorcy potrzebują raczej wsparcia w relatywnie mniejszej

kwocie, niż ta, która była oferowana w ramach działania Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw. Przedsiębiorcy, którzy nie mają niewielki kapitał własny, przy refundacji rządu 50%, mogą ubiegać się o stawki rządu 10-20 tysięcy, aby otrzymać zwrot rządu 5-10 tysięcy złotych. W przyszłości warto zatem zastanowić się nad rozpisaniem np. projektu grantowego z dziedziny pobudzania przedsiębiorczości. W ramach tego działania, można otworzyć Inkubator Przedsiębiorczości, który oprócz świadczonych usług doradczych (co obniżyłoby koszty utrzymania dla przedsiębiorców) umożliwiłoby również otrzymanie niewielkie dotacji na rozwój lub utrzymanie firmy.

Badani ocenili efekty wdrażania LSR pozytywnie. Według nich największym sukcesem działania LGD jest – mimo wszystko – pobudzenie aktywności społeczności lokalnej i liderów do działania, oraz wybudowana i zmodernizowana infrastruktura społeczna, która służy nie tylko mieszkańcom, ale również turystom. Wszyscy badani przyjęli jasną wizję rozwoju lokalnego opartego o turystykę, dlatego i tutaj efekty działania LGD zostały ocenione pozytywnie. Według badanych, na sprawną realizację strategii miało wpływ nie tylko biuro i sprawnie działające organy LGD, ale również prężne organizacje pozarządowe, wraz ze swoimi liderami, którzy wspierali działalność stowarzyszenia od samego początku istnienia. W przyszłości należy podtrzymać silną pozycję sieciującą LGD i utrzymać dobre relacje z innymi organizacjami, gdyż wspólne działanie może przynieść lepsze efekty pracy.

Wszyscy badani pracownicy i członkowie LGD uznali, że w przyszłości należy kontynuować przyjęte w minionym okresie programowania cele ogólne. Ich zdaniem zmiany, jakie należy wprowadzić powinny dotyczyć raczej samych przedsięwzięć niż celów. Nowa strategia powinna być jak najbardziej ogólna i „szeroka”, aby każdy podmiot chcący podjąć jakąś ważną z punktu widzenia rozwoju lokalnego inwestycje lub projekt „miękki” miał taką możliwość. Warto wykorzystać dużą zdolność stowarzyszenia do sieciowania podmiotów ze środowiska swojego działania. Podjęcie próby połączenia działań podmiotów z różnych sektorów w kierunku podjęcia wspólnych projektów rozwoju turystyki na obszarze działania LGD niewątpliwie przyczyniłoby się do zdynamizowania wzrostu ruchu turystycznego i infrastruktury turystycznej. Podobnego zdania są również mieszkańcy, którzy wypowiedzieli się na temat rozwoju lokalnego w badaniach ilościowych, których wyniki przedstawione zostały poniżej.

Zmiany w Lokalnej Strategii Rozwoju

Poniższa tabela przedstawia zmiany, jakich na przestrzeni lat dokonano w dokumencie strategicznym. Większość wprowadzonych zmian dotyczyła zmiany poziomu alokacji środków oraz zmiany terminu ogłoszenia konkursów na nabory wniosków. Dodatkowo, większe zmiany wprowadzono w 2011 roku, kiedy to dodano Wpływ realizacji operacji na osiągnięcie wskaźników produktu Lokalnej Strategii Rozwoju, Innowacyjność projektu, Wysokość wkładu własnego zamiast Operacja komplementarna, czyli uzupełniająca zakres innych operacji zrealizowanych, realizowanych lub planowanych do zrealizowania na obszarze objętym LSR niezależnie od źródła ich finansowania. Zmiana wynikała z nowelizacji przepisów. Ważnym wydarzeniem w tworzeniu LSR i jego wdrażaniu było również przyznanie dodatkowych pieniędzy na realizację zadań LGD w 2013 roku. Wybór LGD „Perły Czarnej Nidy” spowodował, że wprowadzono do LSR dodatkowe zmiany.

Rok	Wprowadzone zmiany w LSR
2009	1. Aneks nr 1 z dnia 7.12.2009 dotyczy zmiany poziomu alokacji środków w ujęciu procentowym na poszczególne działania PROW 2007-2013 zawarte w tabeli nr 17 LSR – dostosowanie tabeli do istniejącego budżetu.
2010	1. Aneks nr 2 z dnia 02.04.2010 dotyczy zmiany terminu ogłoszenia konkursu „Odnowa i rozwój wsi” z I na II kwartał 2010 r. oraz konkursu „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” z III na IV kwartał 2010 r. 2. Aneks nr 3 z dnia 30.11.2010 – konieczność aneksowania umowy wyniknęła w związku ze zmianami przepisów regulujących Oś IV LEADER.
2011	Aneks nr 4 z dnia 08.04.2011 dotyczy zaktualizowania LSR względem znowelizowanych przepisów oraz aktualizacja Limitu środków na działania Osi 4. Określona została minimalna liczba punktów niezbędna do uzyskania pomocy w ramach oceny wg lokalnych kryteriów wyboru, określone został sposób wyboru wniosków w przypadku kiedy uzyskają jednakową liczbę punktów i znajdują się na granicy limitu środków. Określone zostały kryteria uzasadniające realizację projektu w ramach LSR. Ponadto dostosowano do wymogów rozporządzenia listy wniosków wybranych i niewybranych wysyłane do Samorządu Województwa. Budżet LSR dostosowany został do realizacji w roku 2009 i 2010. Zmienione zostały wskaźniki oddziaływania, rezultatu i produktu, a także kryteria wyboru operacji do dofinansowania w ramach poszczególnych działań w następujący sposób:
	Małe projekty:
	Dodano: Wpływ realizacji operacji na osiągnięcie wskaźników produktu Lokalnej Strategii Rozwoju oraz Innowacyjność projektu;
	Usunięto: Operacja komplementarna, czyli uzupełniająca zakres innych operacji zrealizowanych, realizowanych lub planowanych do zrealizowania na obszarze objętym LSR niezależnie od źródła ich finansowania;
	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej:
	Dodano: Wpływ realizacji operacji na osiągnięcie wskaźników produktu Lokalnej Strategii Rozwoju, Innowacyjność projektu, Wysokość wkładu własnego;
	Usunięto: Operacja komplementarna, czyli uzupełniająca zakres innych operacji zrealizowanych, realizowanych bądź planowanych do zrealizowania na obszarze objętym LSR niezależnie od źródła ich finansowania, Wnioskowana kwota;

	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw:
	Dodano: Wpływ realizacji operacji na osiągnięcie wskaźników produktu Lokalnej Strategii Rozwoju, Innowacyjność projektu, Wysokość wkładu własnego;
	Usunięto: Operacja komplementarna, czyli uzupełniająca zakres innych operacji zrealizowanych, realizowanych lub planowanych do zrealizowania na obszarze objętym LSR niezależnie od źródła ich finansowania;
	Odnowa i rozwój wsi:
	Dodano: Wpływ realizacji operacji na osiągnięcie wskaźników produktu Lokalnej Strategii Rozwoju, Innowacyjność projektu, Wysokość wkładu własnego;
	Usunięto: Operacja komplementarna, czyli uzupełniająca zakres innych operacji zrealizowanych, realizowanych lub planowanych do zrealizowania na obszarze objętym LSR niezależnie od źródła ich finansowania.
	Aneks nr 5 z dnia 28 listopada 2011 r. – w związku z niewykorzystaniem limitu dostępnych środków na działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” oraz „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” określono dodatkowe terminy naborów wniosków na działania z w/w zakresów. Jednocześnie przeniesiono pozostały limit środków w działaniu „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw z 2010 roku na 2012 rok Ponadto zmienione zostały Procedury Pracy Rady i Zarządu Stowarzyszenia w ten sposób, że dostosowano je do wdrożenia systemu e-LGD, który daje możliwość wyboru operacji do dofinansowania on line.
2012	1. Zmiana harmonogramu ogłaszania naborów – dodanie nowych konkursów z zakresu „Odnowa i rozwój wsi” oraz „Małe projekty” powodem wprowadzenia nowych naborów było niewykorzystanie środków w dotychczas ogłoszonych naborach. Wprowadzenie nowego naboru na działanie „Odnowa i rozwój wsi” wynikało z potrzeb zgłaszanych przez beneficjentów głównie gminy wchodzące w skład LGD. Działanie „Małe projekty” wprowadzono w celu zabezpieczenia realizacji wskaźników zawartych w LSR
2013	a) Aneks nr 7 do Umowy UM13-6933-UM1300015/09 (SBRR-PROW-6015-15.PROW-LGD/09) – w związku z wyborem LGD „Perły Czarnej Nidy” do realizacji dodatkowych zadań zaktualizowano harmonogram ogłaszania konkursów oraz budżet LSR.
	b) Aneks nr 8 do w/w umowy – zmiana limitu środków na poszczególne działania. Przesunięto niewykorzystane środki z działania 413 z zakresu „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”, „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz „Małe projekty” na działanie „Odnowa i rozwój wsi”, na które beneficjenci zgłaszali duże zapotrzebowanie.
	c) Aneks nr 9 do w/w umowy – wprowadzenie dodatkowego naboru z zakresu „Odnowa i rozwój wsi” – powodem był niewykorzystany limit środków na z tego zakresu w dotychczasowych naborach.
	d) Aneks nr 10 do w/w umowy – przesunięcie środków niewykorzystanych z zakresu „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”, „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” oraz „Małe projekty” na konkurs z zakresu „Małe projekty” ogłaszany w II półroczu 2013 roku, dostosowanie zapisów LSR do uchwały Rady nr 5/2011 z dnia 24.01.2011 roku,
2014	a) Aneks nr 11 z dnia 27.05.2014 r. do Umowy UM13-6933-UM1300015/09 (SBRR-PROW-6015-15.PROW-LGD/09) – wprowadzenie dodatkowego naboru z zakresu „Odnowa i rozwój wsi” – powodem była rezygnacja Gminnego Ośrodka Kultury „Perła” w Nowinach z realizacji projektu pn. Budowa Chaty Tradycji w Kowali i powstanie oszczędności w działaniu 413,
	b) Aneks nr 12 z dn. 08.07.2014 r. do w/w umowy - wprowadzenie dodatkowego naboru z zakresu Małe projekty w związku z oszczędnościami, które powstały w trakcie realizacji wniosków przez beneficjentów,
	c) Aneks nr 13 z dn. 02.09.2014 r. do w/w umowy – zwiększenie kwoty na nabór z zakresu Małych projektów w związku z oszczędnościami, które powstały na skutek realizacji wniosków z zakresu Małe projekty oraz Odnowa i rozwój wsi.

Analiza zmian w LSR nie wykazuje żadnych zmian, które powodowałyby niepokój. Wprowadzone zmiany miały przyczynić się do lepszego wykorzystania środków LGD oraz skuteczniejszego oddziaływania na społeczność lokalną.

Ocena realizacji wskaźników LSR

Poziom osiągniętych wskaźników przez LGD „Perły Czarnej Nidy” został ustalony na 11.05.2015, w związku z czym analiza stopnia realizacji LSR odnosi się do najnowszych danych z realizacji poszczególnych działań.

Cel ogólny	Wskaźniki oddziaływania	Stan			Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Stan			Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Stan	
		początkowy	Stan na rok 31.12.2013	Stan docelowy			początkowy	Stan na rok 31.12.2013	Stan docelowy			Stan na rok 31.12.2013	Stan docelowy
Cel ogólny nr 1	Wzrostu dochodów własnych gmin z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych i prawnych o 5 % do roku 2015 w porównaniu do roku 2009	17566 288,48	2174953 6,15	18444 602,9 0	1.1 Aktywizacja zawodowa osób z obszaru LGD	Liczba osób, które zostały objęte działaniami w obszarze aktywizacji zawodowej	0	27	20	1.1.1 Szkolenia, warsztaty i inne działania aktywizujące	Liczba szkoleń, warsztatów i innych działań aktywizujących zawodowo mieszkańców LGD	2	2
	Wzrost o 5% wskaźnika liczby pomiotów gospodarczych na 10000 mieszkańców do roku 2015 w porównaniu do roku bazowego 2009	2369	2515	2488	1.2 Rozwój przedsiębiorczości lokalnej i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy	Liczba nowopowstałych miejsc pracy i dodatkowych źródeł dochodu dzięki środkom z LGD	0	5	9	1.2.1 Powstanie nowych i wspieranie istniejących mikroprzedsiębiorstw usługowych i produkcyjnych	Liczba zrealizowanych zadań inwestycyjnych w zakresie utworzenia nowej lub rozwinięcia istniejącej działalności gospodarczej	6	8
					1.3 Promocja walorów gospodarczych LGD	Liczba osób, instytucji i podmiotów gospodarczych objętych promocją	0	107	100	1.3.1 Wydarzenia promujące lokalną gospodarkę	Liczba inicjatyw promujących lokalną gospodarkę	2	2
Cel ogólny nr 2	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej mierzone szacunkową liczbą	25862	15415	28449	2.1 Atrakcyjna oferta turystyczna regionu LGD	Liczba osób korzystających z nowopowstałej lub odnowionej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub sportowej do roku 2015	0	Wg stanu na rok 2014 2431	500	2.1.1 Powstanie nowej i wsparcie istniejącej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej	Liczba nowopowstałych i odnowionych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub sportowej	5	5

	turystów odwiedzających teren LGD – wzrost o 10% w 2015 roku w porównaniu do roku bazowego 2009					Wzrost liczby osób korzystających z usług gospodarstw agroturystycznych i turystyki wiejskiej wspartych w ramach LSR o 20% w roku 2015 w porównaniu do roku przed dofinansowaniem danego projektu.	459	Wg stanu na rok 2014	144	2.1.2 Powstanie nowych i wsparcie istniejących gospodarstw agroturystycznych oraz turystyki wiejskiej	Liczba wspartych przedsięwzięć związanych z agroturystyką i turystyką wiejską	7	6
					2.2 Zachowanie zabytków, miejsc historycznych	Liczba osób zaangażowanych w działania na rzecz odnowy obiektów o znaczeniu historycznym wspartych w ramach LSR	0	78	30	2.2.1 Remont, odnowa obiektów o znaczeniu historycznym	Liczba odnowionych obiektów o znaczeniu historycznym	8	7
					2.3 Wypromowanie obszaru LGD jako obszaru atrakcyjnego turystycznie	Liczba osób objętych działaniami promującymi walory turystyczne i rozwój turystyki	0	Wg stanu na rok 2014	1500	2.3.1 Akcje promocyjne	Liczba wydawnictw promujących turystykę regionu LGD	5	5
							2011				Liczba wydawnictw promujących turystykę regionu LGD z innowacyjnymi rozwiązaniami	2	2
Cel ogólny	Wskaźniki oddziaływania	Stan początkowy	Stan na 31.12.2013 r.	Stan docelowy	Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Stan początkowy	Stan na rok 31.12.2012	Stan docelowy	Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Stan na rok 31.12.2012	Stan docelowy

Cel ogólny nr3	Wzrost liczby organizacji pozarządowych działających na obszarze LGD o 20 % w 2015 w stosunku do roku bazowego 2009	85	94	102	3.1 Rozwój infrastruktury służącej społeczności lokalnej	Liczba osób korzystających z nowopowstałych lub zmodernizowanych świetlic do roku 2015	0	Wg stanu na rok 2014 10330	1500	3.1.1 Budowa, remont, przebudowa, wyposażenie publicznej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji społeczno-kulturalnych oraz sektora rekreacyjno-wypoczynkowego	Liczba nowopowstałych lub zmodernizowanych świetlic na potrzeby spotkań do roku 2015	8	8
						Liczba utworzonych świetlic wiejskich, w których wdrożono program przeciwdziałania patologiom społecznym do połowy 2015 roku	1	1					
						Liczba wyposażonych obiektów spełniających funkcje publiczne	16	14					
						Liczba nowopowstałych i odnowionych miejsc rekreacyjno-wypoczynkowych	14	11					
						Liczba osób korzystających z obiektów spełniających funkcje publiczne wspartych w ramach LSR do roku 2015	0	Wg stanu na rok 2014 55119	1000	3.1.2 Budowa infrastruktury sportowo rekreacyjnej z zastosowaniem innowacyjnych rozwiązań	Liczba nowopowstałych miejsc sportowo-rekreacyjnych, w których zastosowano innowacyjne rozwiązania, produkty, usługi, metody czy surowce do połowy 2015 roku	3	3
						Liczba osób uzyskujących informacje i wiedzę o obszarze LGD dzięki wydawnictwom promocyjnym	0	Wg stanu na rok 2014 1002	500		3.2.1 Promocja podmiotów działających na rzecz rozwoju wsi	Liczba wydawnictw promocyjnych	4

					Liczba osób uzyskujących wiedzę o terenie LGD dzięki nowopowstałym stronom internetowym	0	Wg stanu na rok 2014 8113	2000		Liczba nowopowstałych lub zaktualizowanych stron internetowych	1	1
				3.3 Atrakcyjna oferta kulturalna, rekreacyjna i edukacyjna obszaru LGD	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych rekreacyjnych, edukacyjnych zorganizowanych dzięki środkom z LGD	0	Wg stanu na rok 2014 11574	3000	3.3.1 Wydarzenia, kulturalne, rekreacyjne, edukacyjne	Liczba spotkań, festynów integrujących, przedsięwzięć kulturalnych, sportowych, edukacyjnych aktywizujących społeczność	31	30
										Liczba wydarzeń skierowanych do dzieci i młodzieży zorganizowanych do połowy 2015 roku w ramach dodatkowych zadań	2	2
										Liczba wydarzeń, w realizacji których zastosowano innowacyjne rozwiązania, metody, produkty, usługi czy surowce zrealizowanych do połowy 2015 roku w ramach dodatkowych zadań	2	2

Na niebiesko zaznaczone zostały wskaźniki oddziaływania, rezultatu i produktu, które na koniec czerwca 2015 roku nie zostały osiągnięte. Wśród nieosiągniętych na koniec ubiegłego roku wskaźników wymienić należy:

- Wskaźnik rezultatu celu szczegółowego 1.2. Rozwój przedsiębiorczości lokalnej i tworzenie pozarolniczych miejsc pracy - Liczba nowopowstałych miejsc pracy i dodatkowych źródeł dochodu dzięki środkom z LGD (osiągnięto 9 z 5)
- Wskaźnik produktu przedsięwzięcia 1.2.1. Powstanie nowych i wspieranie istniejących mikroprzedsiębiorstw usługowych i produkcyjnych - Liczba zrealizowanych zdań inwestycyjnych w zakresie utworzenia nowej lub rozwinięcia istniejącej działalności gospodarczej (osiągnięto 6 z 8)
- Wskaźnik oddziaływania celu ogólnego 2 Zwiększenie atrakcyjności turystycznej mierzone szacunkową liczbą turystów odwiedzających teren LGD – wzrost o 10% w 2015 roku w porównaniu do roku bazowego 2009 (początek 25862, osiągnięto 15415 z 28449)
- Wskaźnik oddziaływania celu ogólnego 3 Wzrost liczby organizacji pozarządowych działających na obszarze LGD o 20 % w 2015 w stosunku do roku bazowego 2009 (początek 85, osiągnięto 94 z 102).

Liczba wskaźników nieosiągniętych na koniec wdrażania LSR nie jest duża. W przypadku działań dotyczących rozwoju przedsiębiorczości, problemy z ich realizacją związane są raczej z zasadami i procedurami udzielania wsparcia finansowego narzuconymi na stowarzyszenie, niż ze złą promocją, czy niewłaściwym zarządzaniem. Jak wskazywali respondenci badań jakościowych, to właśnie biurokratyzacja i przeciągające się terminy wpływały negatywnie na ilość realizowanych w omawianym zakresie projektów.

W przypadku dwóch nieosiągniętych wskaźników oddziaływania warto poczynić ogólną refleksję. Wskaźniki oddziaływania są najtrudniej mierzalnymi efektami wdrażania jakiegokolwiek polityki społecznej, gdyż badacz z reguły nie może jednoznacznie stwierdzić związków przyczynowo – skutkowych i czynników wpływających na (nie)zrealizowane efekty. W przypadku wskaźnika oddziaływania celu ogólnego 3, liczba instytucji wzrosła względem stanu początkowego, co należy uznać za sukces. W przypadku NGO, warto podkreślić, że zdecydowanie ważniejsze niż liczba powstałych organizacji jest jakość ich działania. W związku z tym, w przyszłości niewątpliwie należy angażować społeczność lokalną i liderów społecznych do tego, aby działali na rzecz rozwoju lokalnego, jednak

wskaźnikowanie tej aktywności liczbą formalnie istniejących stowarzyszeń nie jest wiarygodnym opisem rzeczywistej aktywności społecznej. Obecnie w wielu projektach odchodzi się od wymogu powoływania grupy formalnej w celu realizacji projektu (Fundusz Inicjatyw Obywatelskich). Nawet w przyszłym okresie realizacji PROW 2014-20, istnieje szansa składania wniosków na realizację projektu, przez grupy niesformalizowane. W przyszłości należy zrezygnować i/lub opracować dodatkowe wskaźniki aktywności społecznej, w których większy nacisk położony będzie na włączenie ludzi (zaangażowanie), a nie powoływanie instytucji.

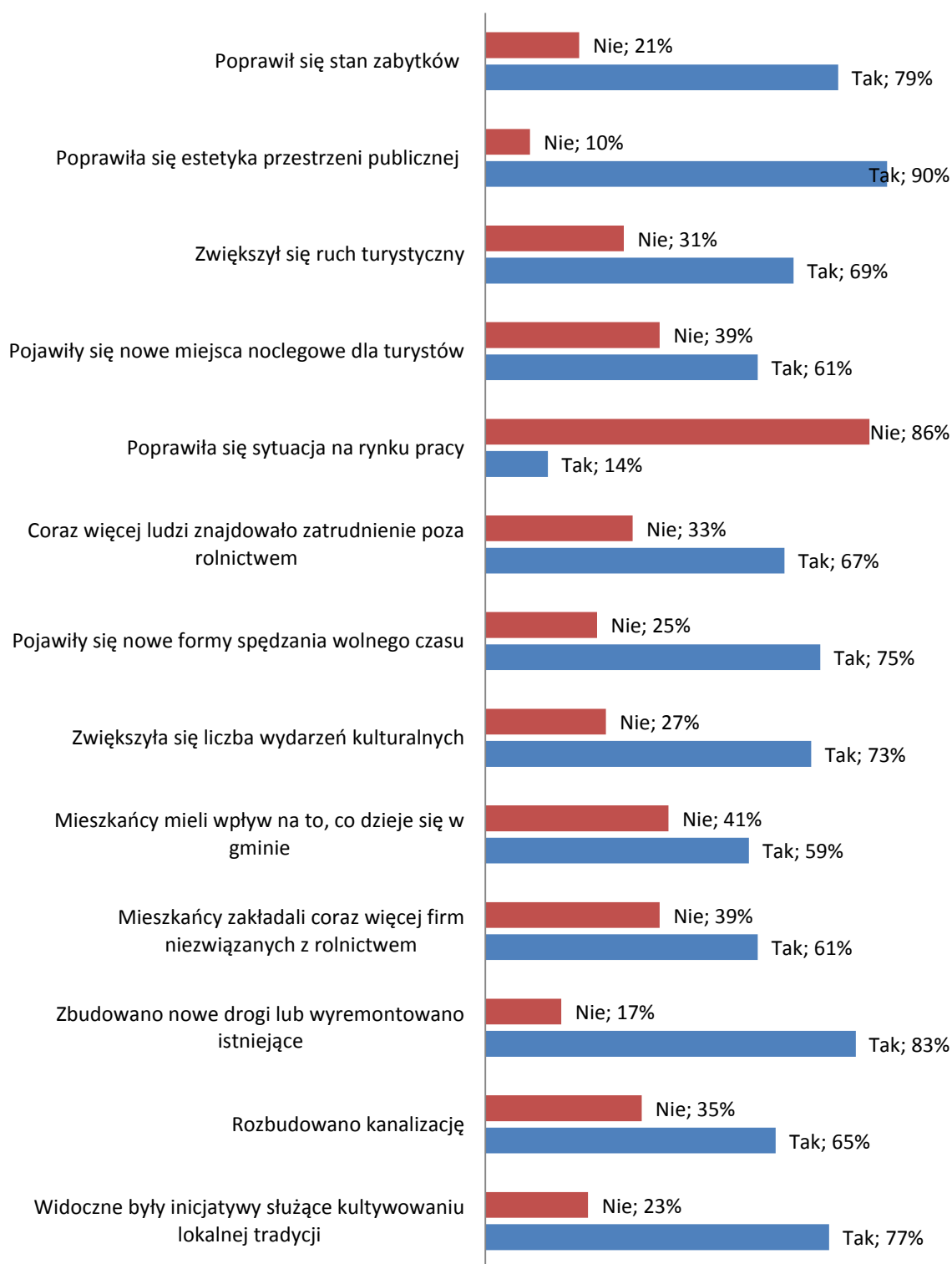
Nie osiągnięto również wskaźnika ogólnego związanego ze wzrostem ruchu turystycznego. Co więcej najnowsze dane sugerują, że ruch turystyczny w regionie spadł względem lat poprzednich. Tak jak zostało powiedziane, czynników wpływających na wskaźniki oddziaływania jest wiele, dlatego nie można jednoznacznie powiedzieć, czy działania stowarzyszenia w tym aspekcie były nieskuteczne. Warto jednak przeanalizować dokładnie potencjał turystyczny poszczególnych gmin, gdyż dane zbierane przez GUS przyjmują specyficzną definicję turysty, jako osoby spędzającej przynajmniej jedną noc na danym obszarze. Analizowany region ma spory potencjał turystyczny, jednak spora część turystów odwiedzających go jest nastawiona na jednodniowy pobyt, który nie jest uwzględniony w statystykach GUS. Niezależnie od tego, warto w przyszłości dokładnie przemyśleć profil turystyczny obszaru, aby dokładnie zaprojektować działania do określonej grupy docelowej.

Zmiany na obszarze wdrażania LSR

Lokalne Grupy Działania zostały powołane do wprowadzania zmian społecznych na obszarach wiejskich. Zasadność ich funkcjonowania powinna być zatem oceniana przez pryzmat zmian, jakie za pośrednictwem prowadzonej polityki i wdrażania określonych działań udało się osiągnąć w minionym okresie programowania. Zmiana społeczna jest jednak trudnym zjawiskiem do zmierzenia, dlatego do wszelkich badań w tym zakresie należy podchodzić zachowawczo. Jest to jednak na tyle ważne zagadnienie, że w prowadzonych w terenie badaniach na reprezentatywnej próbie dla obszaru LGD, respondenci byli proszeni o wypowiedź również w tej sprawie. Badani otrzymywali listę obszarów życia społecznego i mieli ocenić, czy w ostatnich pięciu latach zaszła jakaś zmiana, czy też nic się nie zmieniło w danym obszarze. Oczywiście, zmiana społeczna zazwyczaj dokonuje się dzięki działaniom różnych sił i realizacji wielu działań. Utrzymując takie założenie w mocy, należy jednak stwierdzić, że nawet jeśli w danym obszarze były realizowane np. inne projekty mające

zmianę w takim samym obszarze jak LGD, działania LGD niewątpliwie powinny również na nią wpływać, dlatego można przyjąć, że tam gdzie respondenci zaobserwowali zmianę, była ona udziałem działań wdrażania LSR „Perły Czarnej Nidy”.

Proszę ocenić co zmieniło się w Pana/Pani gminie w ciągu ostatnich 5 lat? (n=200)

Analiza odpowiedzi wskazuje, że jedynie w przypadku poprawy sytuacji na rynku pracy, respondenci zdecydowanie uznali, że taka zmiana nie zaszła na badanym obszarze. Aż

86% osób wskazała negatywną odpowiedź, co należy tłumaczyć ogólną sytuacją w kraju, gdyż wynik ten jest zbliżony z uzyskanymi ocenami w badaniach LGD w całej Polsce. Pozostałe obszary życia społecznego uzyskały większość głosów pozytywnych. Można zatem powiedzieć, że mieszkańcy generalnie widzą zmiany w gminach, w których mieszkają. Najwięcej osób uznało, że pozytywne zmiany zaszły w estetyce przestrzeni publicznej (90%), budowie i rozbudowie dróg (83%), poprawie stanu zabytków (79%). Trzy najlepiej ocenione wymiary zmiany społecznej są zdecydowanie infrastrukturalne, czyli takie, które widać najszybciej i tym można tłumaczyć niewielką, ale wartą odnotowania różnicę w odsetkach wskazań. W przypadku kolejnych ocenianych wymiarów, na dalszych pozycjach, które jednak również mają spory odsetek wskazań znajdują się wymiary, w których dominują projekty miękkie, jak imprezy wzroście inicjatyw służących kultywowaniu lokalnej tradycji (77%), pojawienie się nowych form spędzania czasu wolnego (75%) oraz zwiększenie liczby wydarzeń kulturalnych (73%). Mieszkańcy zatem dostrzegają wielowymiarowe zmiany w gminach, w których mieszkają. W kontekście celów założonych w LSR LGD „Perły Czarnej Nidy” należy uznać, że dosłowne zmiany w rozwoju turystyki były stosunkowo mniej dostrzegalne w kategoriach pozytywnych zmian niż np. w przypadku kilku wymiarów poprawy aktywności społecznej mieszkańców. Tak samo jak w przypadku turystyki, relatywnie mniejszy odsetek osób wskazywał również pozytywne zmiany w dziedzinie przedsiębiorczości. Pamiętając o trzech celach ogólnych realizowanych przez LGD „Perły Czarnej Nidy”, powyższe dane są jednak optymistyczne. Sukcesem jest to, że duży odsetek badanych dostrzega pozytywne zmiany w strategicznych obszarach dla stowarzyszenia (czyli tych, które wpisane są w cele ogólne LSR). W przypadku wskaźników dotyczących ruchu turystycznego, zwiększenia bazy noclegowej, czy zakładania firm i zatrudnienia poza rolnictwem, być może respondenci nie dysponowali wiedzą w tak szczegółowych obszarach. Może to wynikać z małej promocji właściwych efektów wdrażania LSR. Jak zostało to powiedziane wcześniej, LGD ma dobrą rozpoznawalność, jednak realizowane przez stowarzyszenie projekty już nie tak bardzo. Realne efekty realizacji celów ogólnych strategii, powinny być tak samo mocno promowane jak same projekty. Mieszkańców może interesować nie tylko to, że jakaś impreza kulturalna czy inwestycja została zrealizowana, ale także to jak w dłuższym okresie czasu podejmowane działania wpływają na rozwój gmin. Rekomenduje się zatem zbieranie informacji o rzeczywistych efektach oddziaływania wdrażania LSR i upublicznianie ich, co niewątpliwie wpłynie wzrost zainteresowania samym LGD, jako instytucji zarządzającej rozwojem lokalnym. Takie działania będą również

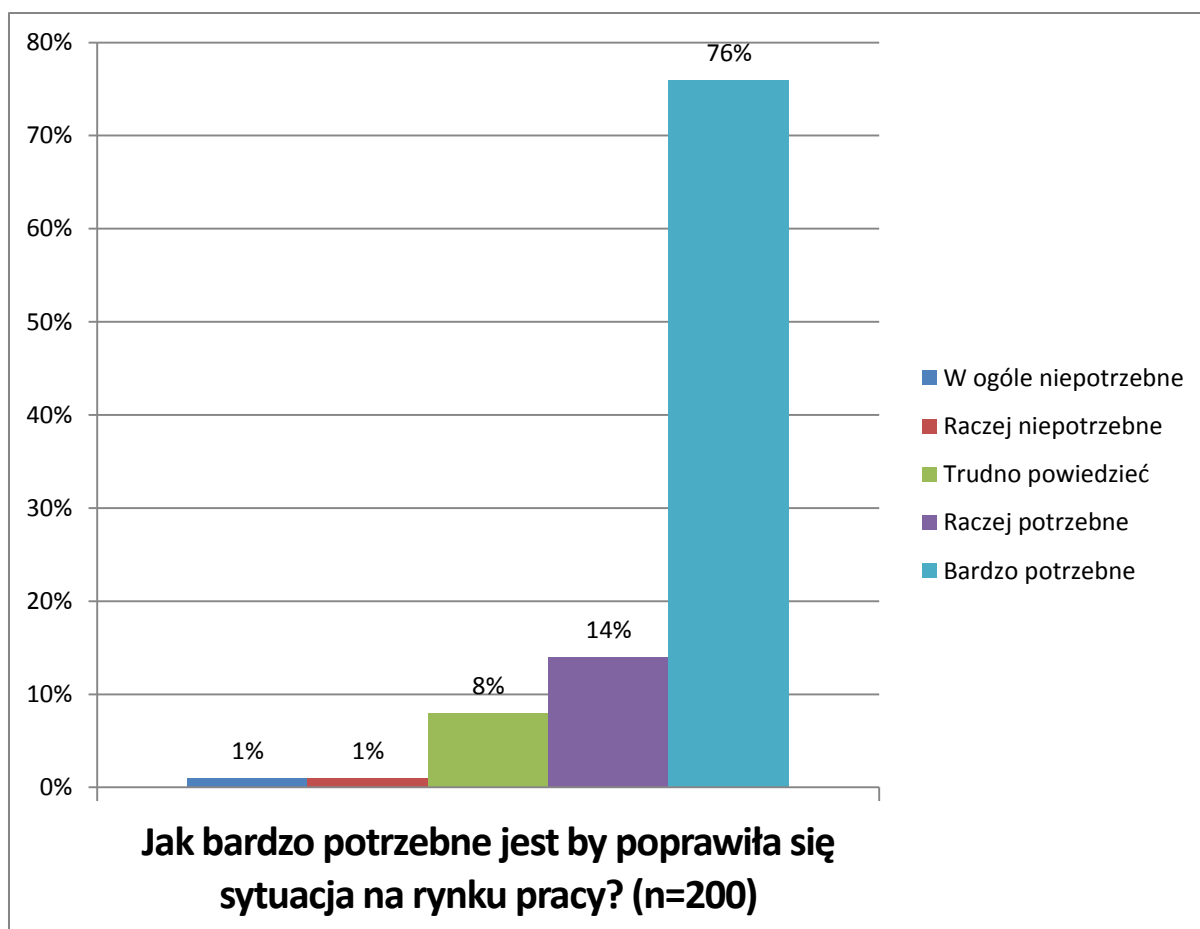
powodowały, że stowarzyszenie w przyszłości stanie się organizacją ekspercką w podejmowanych wymiarach zmiany społecznej.

Preferowane kierunki rozwoju

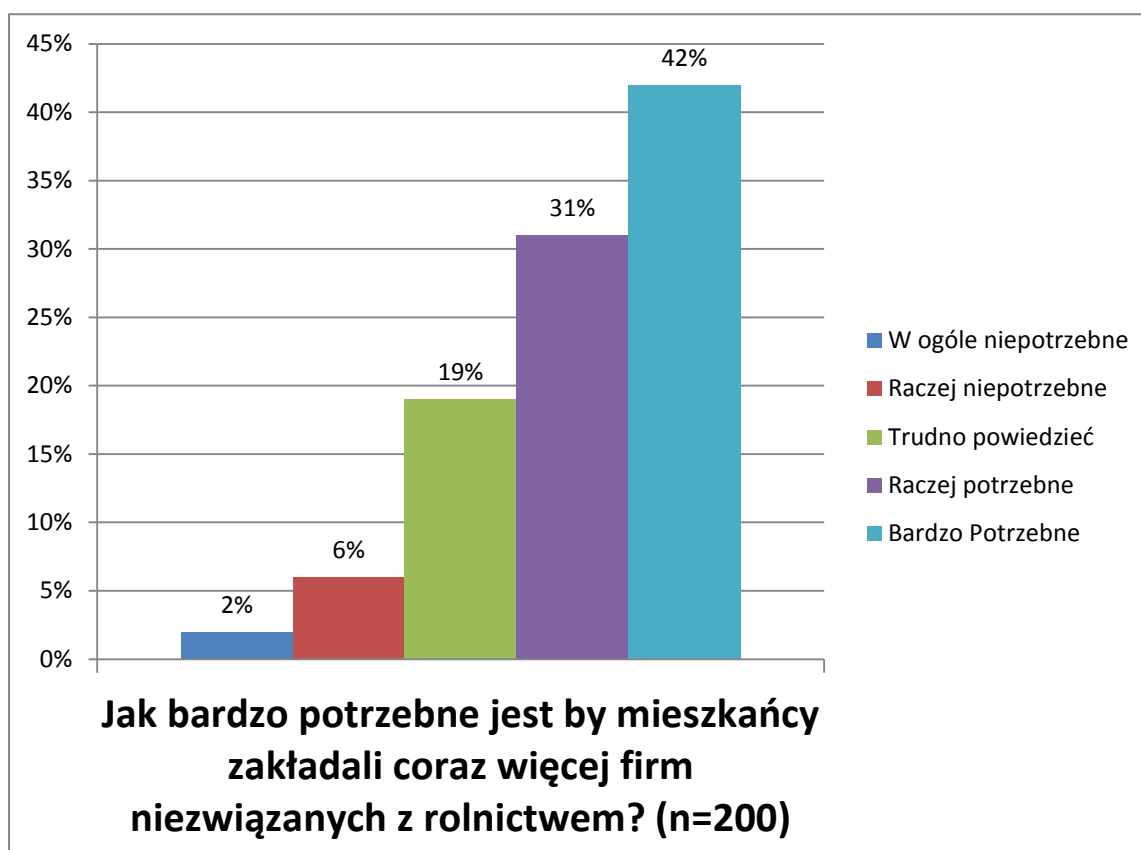
Lokalna Grupa Działania „Perły Czarnej Nidy” realizowała różnego rodzaju działania w minionym okresie programowania, mające na celu wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju. W dokumencie strategicznym zapisane były cele ogólne, szczegółowe i konkretne operacje, których realizacja miała doprowadzić do szeroko rozumianego rozwoju społecznego i odpowiedzieć na potrzeby mieszkańców obszaru objętego strategią. Wyżej przedstawione rozważania i dane na temat tego w jakim stopniu wdrażanie LSR było skuteczne jest ważne z punktu widzenia oceny podejmowanych decyzji i działań. W dalszej części niniejszego raportu, analiza będzie skupiała się na tym, co LGD może robić w przyszłości. Dzięki podejmowanym technikom badawczym udało się ustalić jakie preferencje mają badane grupy odnośnie tego, jakie problemy i potrzeby występują na badanym obszarze. Zebrane w ten sposób dane dają podstawową wiedzę na temat tego, jakie cele w najbliższej przyszłości powinny podejmować instytucje związane z rozwojem lokalnym.

Kierunki rozwoju w opinii mieszkańców obszaru działania LGD

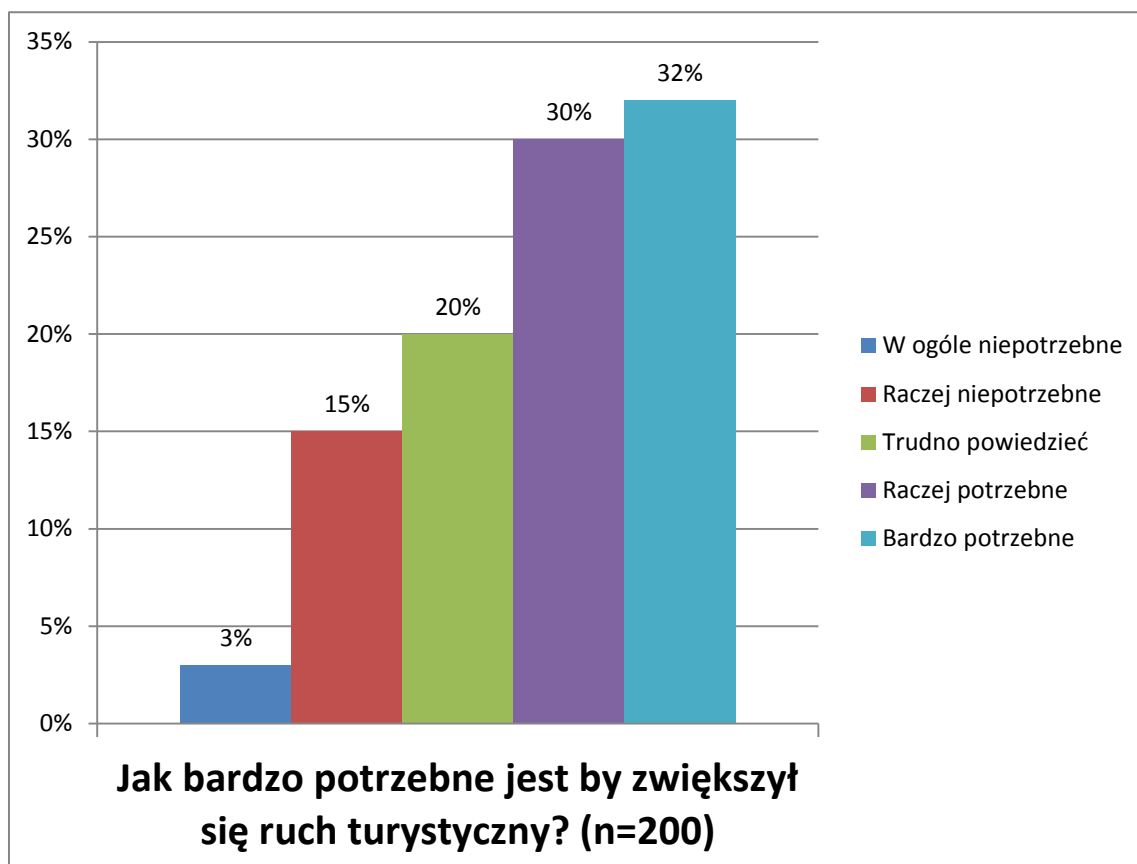
W poprzednim rozdziale, zaprezentowane zostały wyniki badań dotyczących zmian społecznych, jakie zaszły na badanym obszarze. Jest to niezwykle ważny aspekt, który w dużej mierze pozwala ocenić skuteczność wdrażania LSR. Jak zostało to powiedziane, zdecydowana większość mieszkańców dostrzega pozytywne zmiany w gminach, w których mieszkają. Warte uwagi jest to, że w obszarach strategicznych dla LGD „Perły Czarnej Nidy”, mieszkańcy również wskazali na pozytywne zmiany, przy czym nie zawsze były to wiodące kierunki zmian. Prowadzone badanie było jednak zaplanowane dużo szerzej. Respondenci w dalszej kolejności mieli ocenić ponownie te same wymiary życia społecznego, jednak w drugim przypadku mieli ocenić, jak bardzo potrzebne są dalsze zmiany w wybranych aspektach. Dzięki zebranych w ten sposób danym możliwe jest określenie najważniejszych problemów i potrzeb mieszkańców, co z punktu widzenia przyszłości działań LGD, a także ogólnego rozwoju społeczności lokalnej wydaje się niezwykle ważne.

Aż 90% respondentów uznało, że poprawa sytuacji na rynku pracy jest konieczna. Wysoki odsetek odpowiedzi bardzo potrzebne (76%) sugeruje, że problemy związane z rynkiem pracy są bardzo poważnie odczuwalne przez mieszkańców. Taki stan rzeczy powinien niepokoić, jednak w kontekście założeń przyszłego okresu programowania, w którym działania na rzecz poprawy sytuacji bezrobotnych i rozwoju przedsiębiorczości są priorytetowe, należy mieć nadzieję, że LGD będzie mógł wpłynąć na pozytywną zmianę w tym zakresie. Działania jakie stowarzyszenie powinno podjąć w obszarze poprawy sytuacji na rynku pracy powinny być kompleksowe i szeroko zakrojone. Sama analiza danych ilościowych w tym temacie niewiele mówi o preferencjach badanych, jednak temat ten został pogłębiony na warsztatach konsultacyjnych, których wyniki zaprezentowane zostaną w kolejnym podrozdziale.

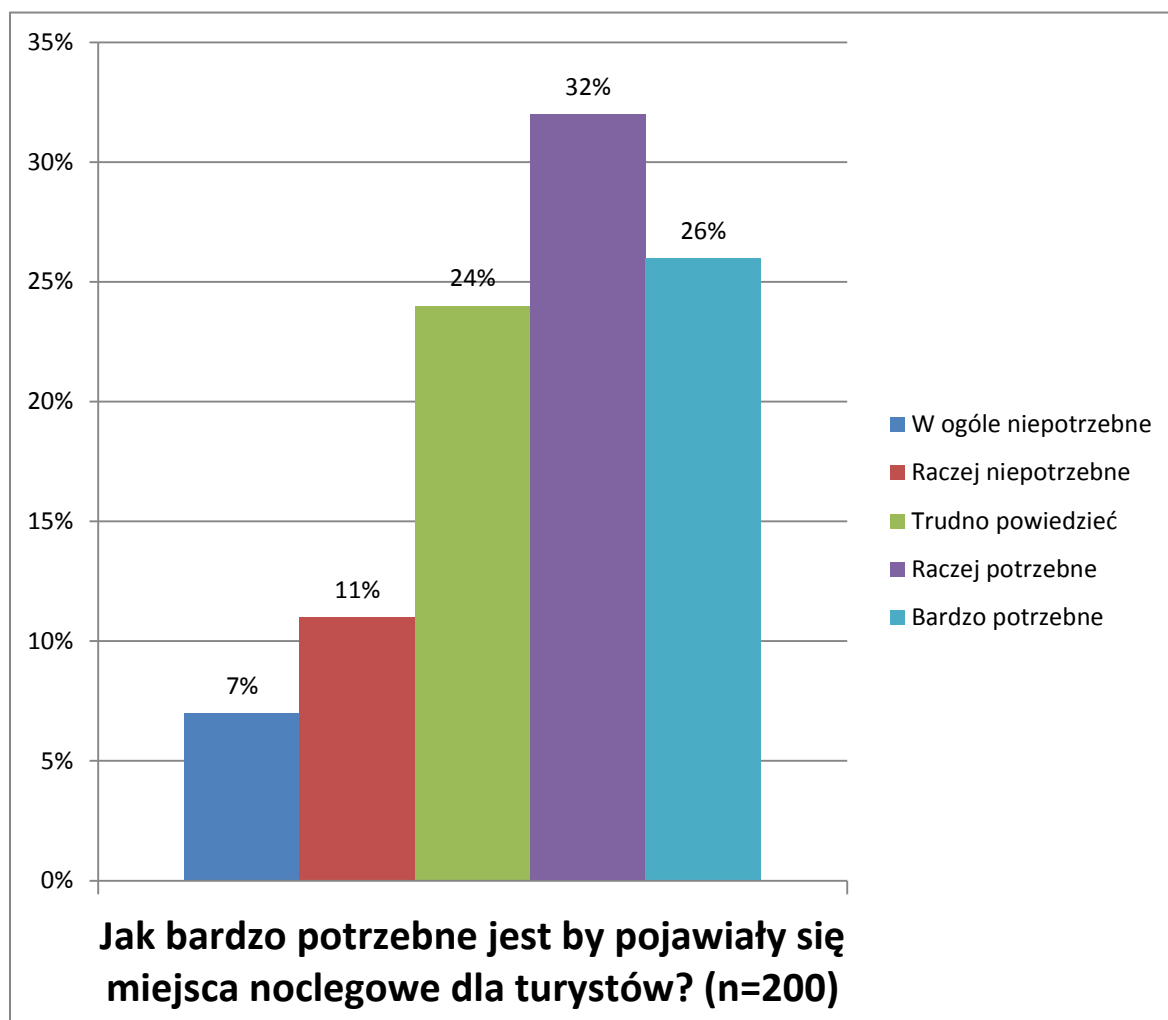

Mieszkańcy nie byli tak jednoznaczni we wskazywaniu potrzeby zmian w zakresie tworzenia firm niezwiązanych z rolnictwem. Tutaj również dominowało co prawda przekonanie o konieczności zmian (73%), jednak ponad ¼ badanych uznała, że nie jest konieczna zmiana w podanym wymiarze (27%). Może to sugerować, że mieszkańcy czują względnie duże przywiązanie do rolnictwa i nawet jeśli ogólna koniunktura wskazuje na niską opłacalność prowadzenia gospodarstwa rolnego, nie jest to wystarczający powód do przebranzowienia. Jest to zarazem sugestia, że w przyszłym okresie programowania, w którym rolnicy będą traktowani jak przedsiębiorcy, należy zapewnić możliwość podjęcia działań rozwojowych również w sektorze rolniczym. Wsparcie powinno zatem dotyczyć zarówno branż pozarolniczych, jak i samego rolnictwa.

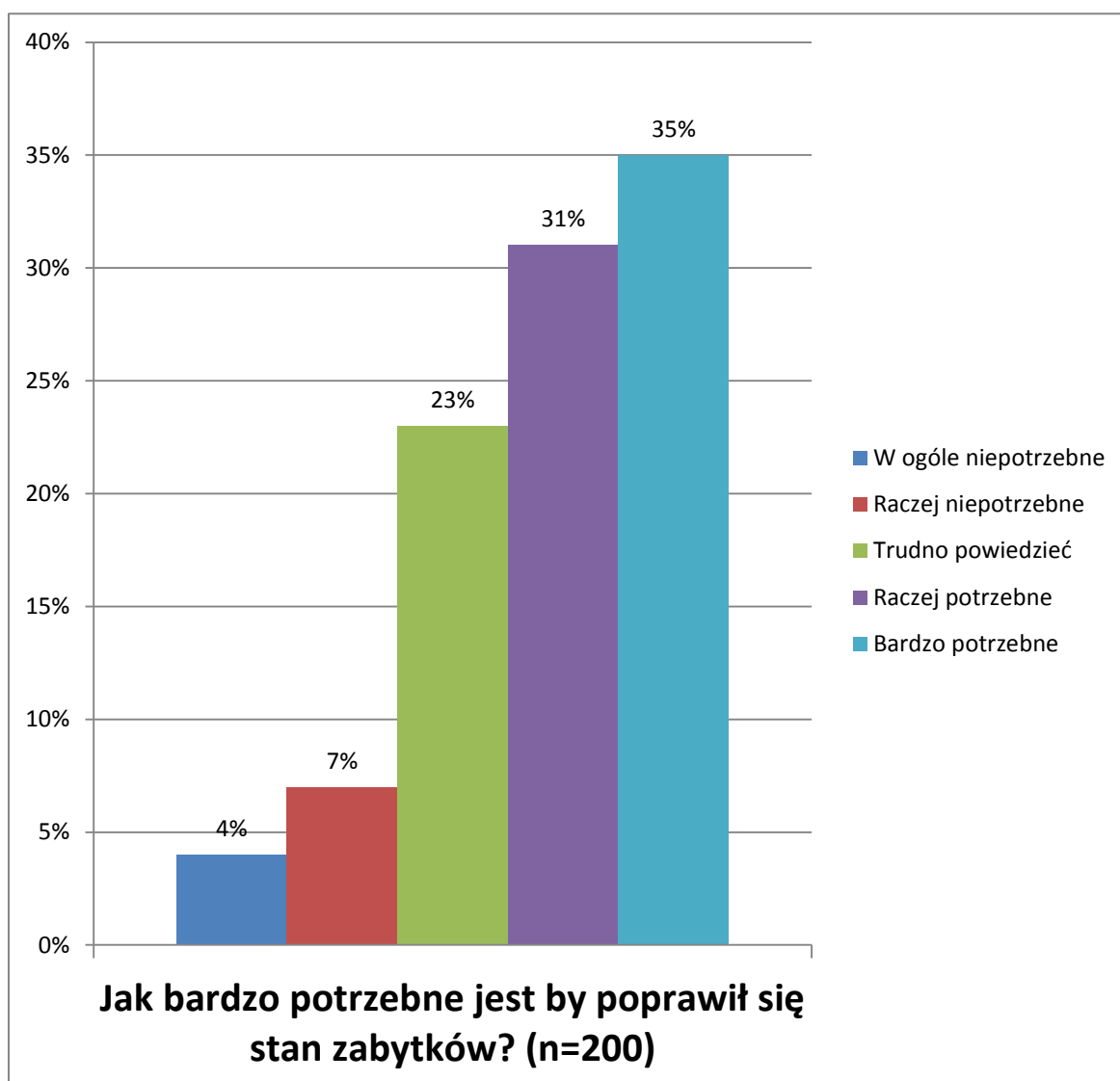

Jeszcze mniejsze zdecydowanie niż w przypadku rozwoju rolnictwa, respondenci wykazali w pytaniu dotyczącym preferowanego zwiększenia ruchu turystycznego. Jak zostało to powiedziane powyżej, mieszkańcy odnotowali pozytywną zmianę w tym obszarze, jednak był to odsetek nie najwyższy. Powyższy wykres pokazuje, że niemal tyle samo osób dostrzega zmianę w analizowanym obszarze, co uznaje, że dalszy wzrost ruchu turystycznego jest konieczny (62%). Taki stan rzeczy może oznaczać, że pozostała część badanych nie zna się na rynku turystycznym, nie zwraca uwagi na zmiany w tym aspekcie oraz nie czuje potrzeby zmiany. Natomiast osoby, które w mniej lub bardziej bezpośredni sposób mają związek z turystyką dostrzegają pozytywne zmiany i liczą na dalszy rozwój turystyki w regionie. Świadczy to o dobrze realizowanych działaniach w ramach wdrażania LSR z zakresu rozwoju turystyki. W przyszłości warto zastanowić się czy dalsze działania w kierunku rozwoju turystyki powinny być zwrócone do już zainteresowanych osób, czy poszerzać krąg zainteresowanych. W przypadku opowiedzenia się za jedną z grup, powinno się dopasować narzędzia komunikacyjne do celu komunikacyjnego. W przypadku skierowania oferty do osób niezwiązanych z turystyką, należy zatem postawić na działania promujące region i dające możliwość poznania swojej gminy, natomiast w przypadku osób już związanych

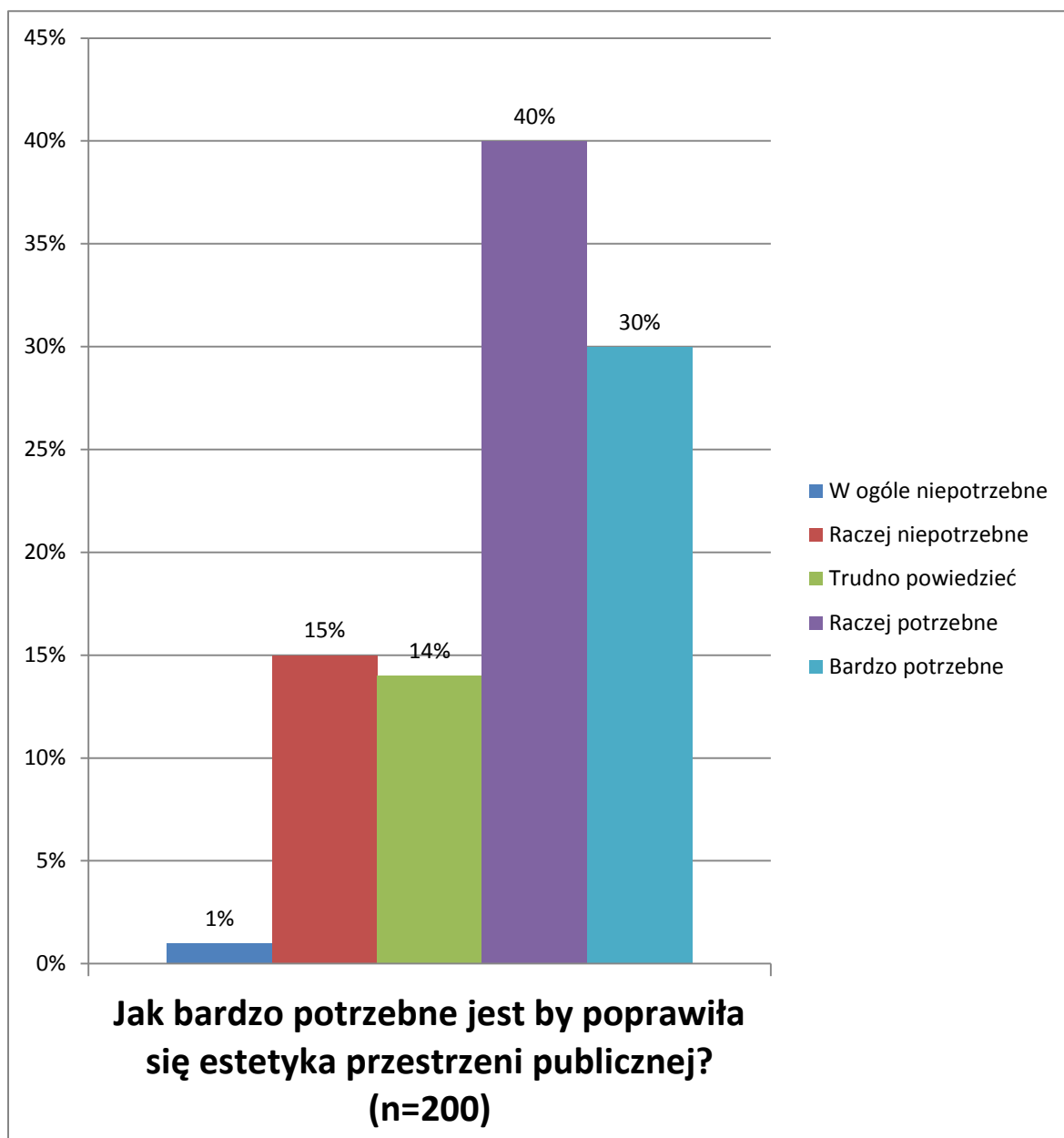
z turystyką, można pokusić się o bardziej profesjonalną ofertę turystyczną oraz o włączenie tych osób w działania na rzecz turystyki w regionie np. poprzez utworzenie stowarzyszenia, które będzie zajmowało się promocją regionu.

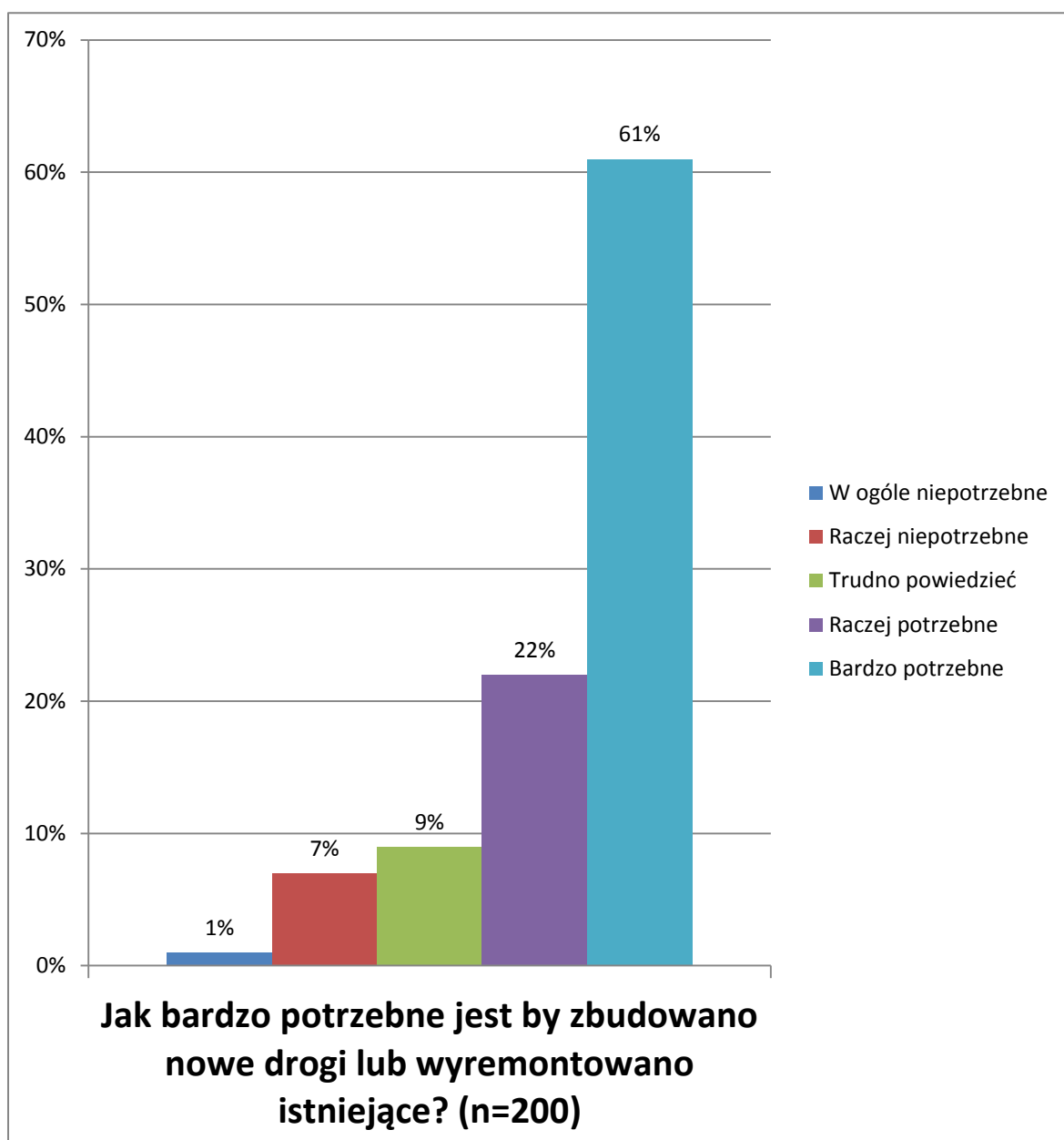
Powyżej przedstawioną tezę na temat osób związanych i niezwiązanych z turystyką potwierdza również kolejne pytanie. Ponownie, bardzo podobny odsetek respondentów wskazał na konieczność zmian w zakresie tworzenia nowych miejsc noclegowych dla turystów (58%). Warto jednak zaznaczyć, że odsetek wskazań bardzo potrzebne jest wyraźnie niższy, co może oznaczać, że zmiany w tym kierunku rzeczywiście nie są aż tak potrzebne, jak inne, np. związane z poprawą stanu małej architektury turystycznej, czy tworzeniem nowych ofert spędzania czasu dla turystów.

Mieszkańcy mieli również ocenić, czy potrzebne jest, aby poprawił się stan zabytków. Pamiętając, że spora część respondentów wskazała, że zmiany w tym aspekcie już są dostrzegalne, relatywnie niski odsetek wskazań dla odpowiedzi bardzo potrzebne (35%) i potrzebne (31%) może świadczyć, że zadania w tym aspekcie zostały już dobrze wykonane, co świadczyć może o dobrze podjętych inwestycjach w ramach realizacji LSR. Suma wskazań daje jednak nadal 66% osób, które uważają, że działania powinny być kontynuowane. Jest to kolejny raz podobny odsetek wskazań sugerujących dalszą potrzebę zmian, co w przypadku obszarów związanych z turystyką. Można zatem powiedzieć, że wśród badanych widać wyraźną grupę osób, która „żyje turystyką” i jest świadoma korzyści z jej rozwoju.

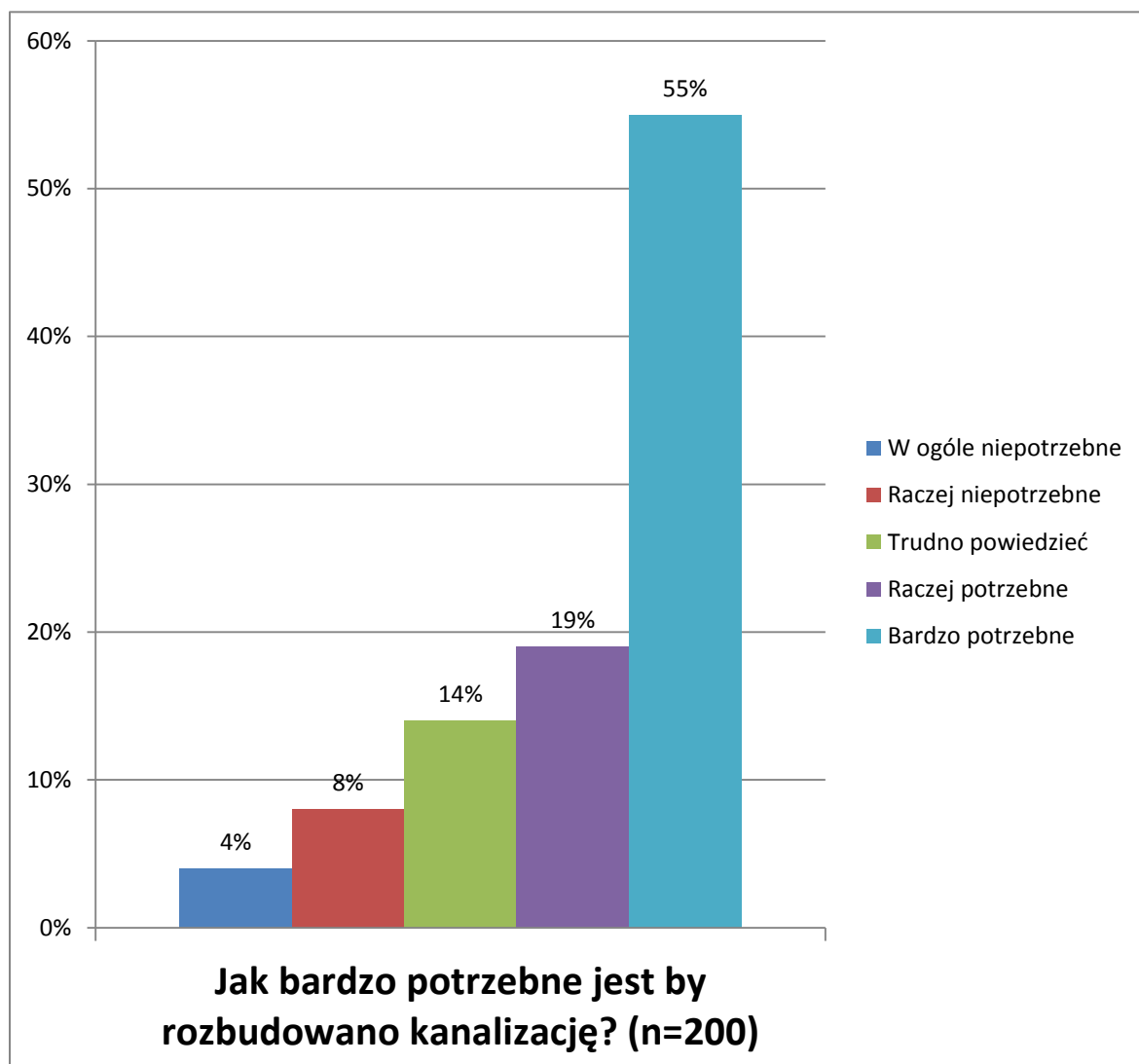
Nieco inna sytuacja dotyczy poprawy estetyki przestrzeni publicznej. W tym przypadku, aż 70% badanych uznało, że jest to potrzebne działanie w przyszłości. Warto zwrócić uwagę, że aż 16% badanych jest zupełnie przeciwnego zdania, a 14% nie potrafi się określić. Jest to relatywnie spory odsetek i może świadczyć, że dla części badanych inwestycje w poprawę estetyki publicznej nie są dobrym pomysłem, jednak w odniesieniu do znacznej liczby osób uznających potrzebę dalszych inwestycji, należy przyjąć, że w nowych okresie warto kontynuować również i ten kierunek działań.

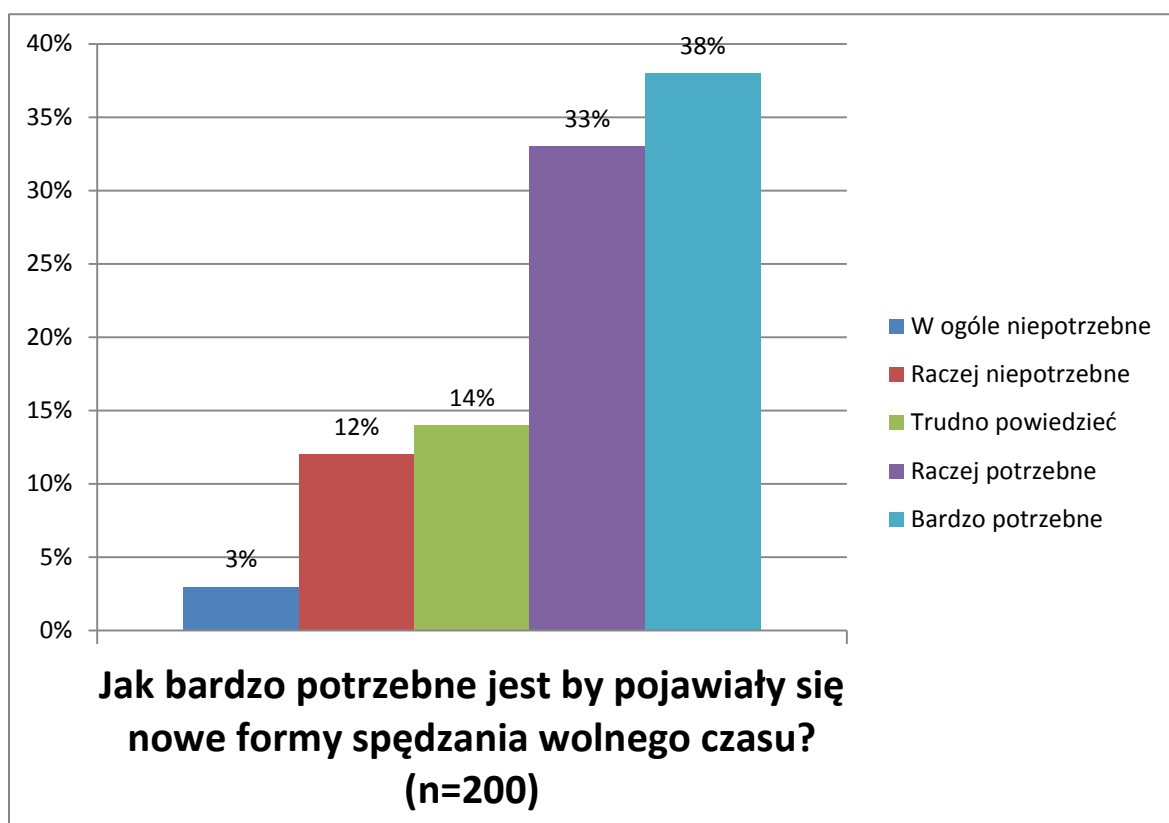
Bardziej jednoznacznych wniosków przynosi analiza obszaru rozbudowy i modernizacji dróg. Aż 83% badanych wskazało, że dalsze inwestycje w tym aspekcie są konieczne, z czego 61% spośród wszystkich badanych stwierdziła, że jest to bardzo potrzebne działanie. Rozwój infrastruktury komunikacyjnej jest ważnym działaniem, które w podobnych badaniach prowadzonych w całej Polsce zdecydowanie najczęściej jest wskazywane jako potrzeba do dalszego rozwoju. LGD nie jest jednak instytucją, która może zająć się realizacją projektów w tym zakresie, dlatego w odniesieniu do działań, jakie stowarzyszenie może podjąć w przyszłości należy rekomendować przeprowadzenie konsultacji z samorządami,

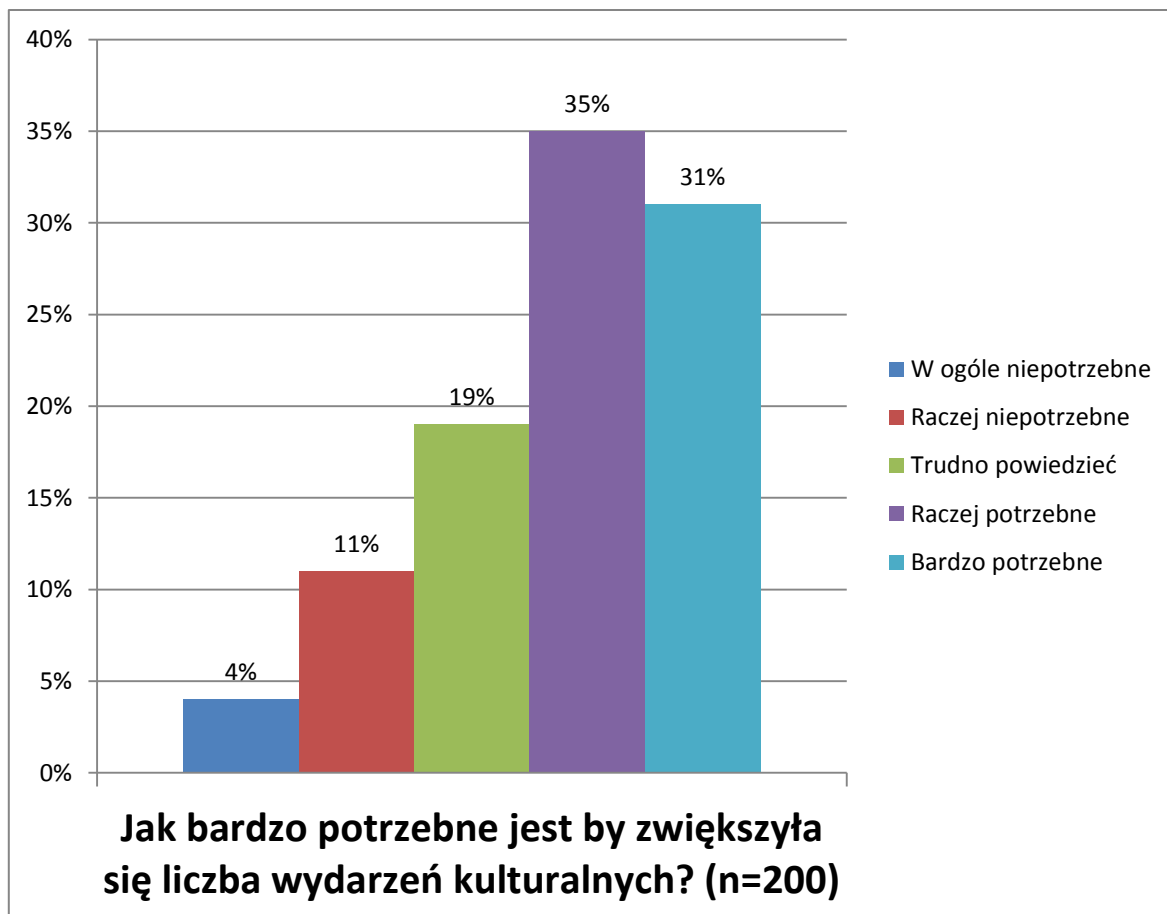
które prowadziłyby do wspólnej polityki rozwoju turystyki, a realizowane inwestycje infrastrukturalne szły by w parze, z inwestycjami turystycznymi.

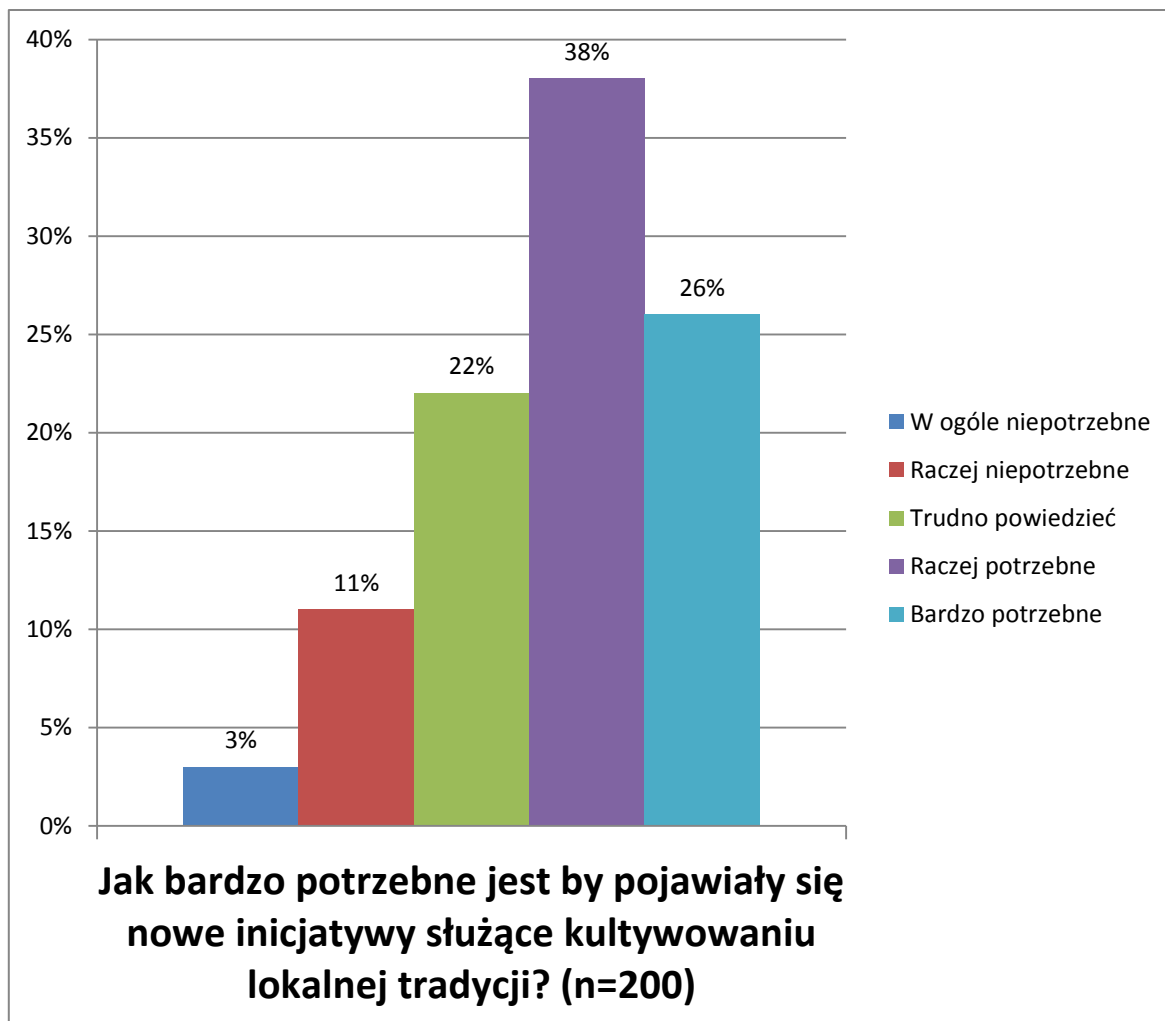
Równie wyraźną potrzebę zmiany zgłosili mieszkańcy również w wymiarze rozwoju kanalizacji. Jest to kolejny wymiar infrastruktury, którą należy rozwijać i modernizować. Ponad połowa badanych (55%) uznała, że działania rozbudowy kanalizacji są bardzo potrzebne, natomiast 19%, że są to potrzebne działania. Razem 74% badanych uznała zatem konieczność zmiany w analizowanym wymiarze. Tak jak w przypadku dróg, tak i tutaj LGD nie jest instytucją, która może realizować projekty rozwoju kanalizacji, jednak jako instytucja zajmująca się rozwojem lokalnym dobrze, żeby komunikowała odpowiednim urzędem o takiej potrzebie.

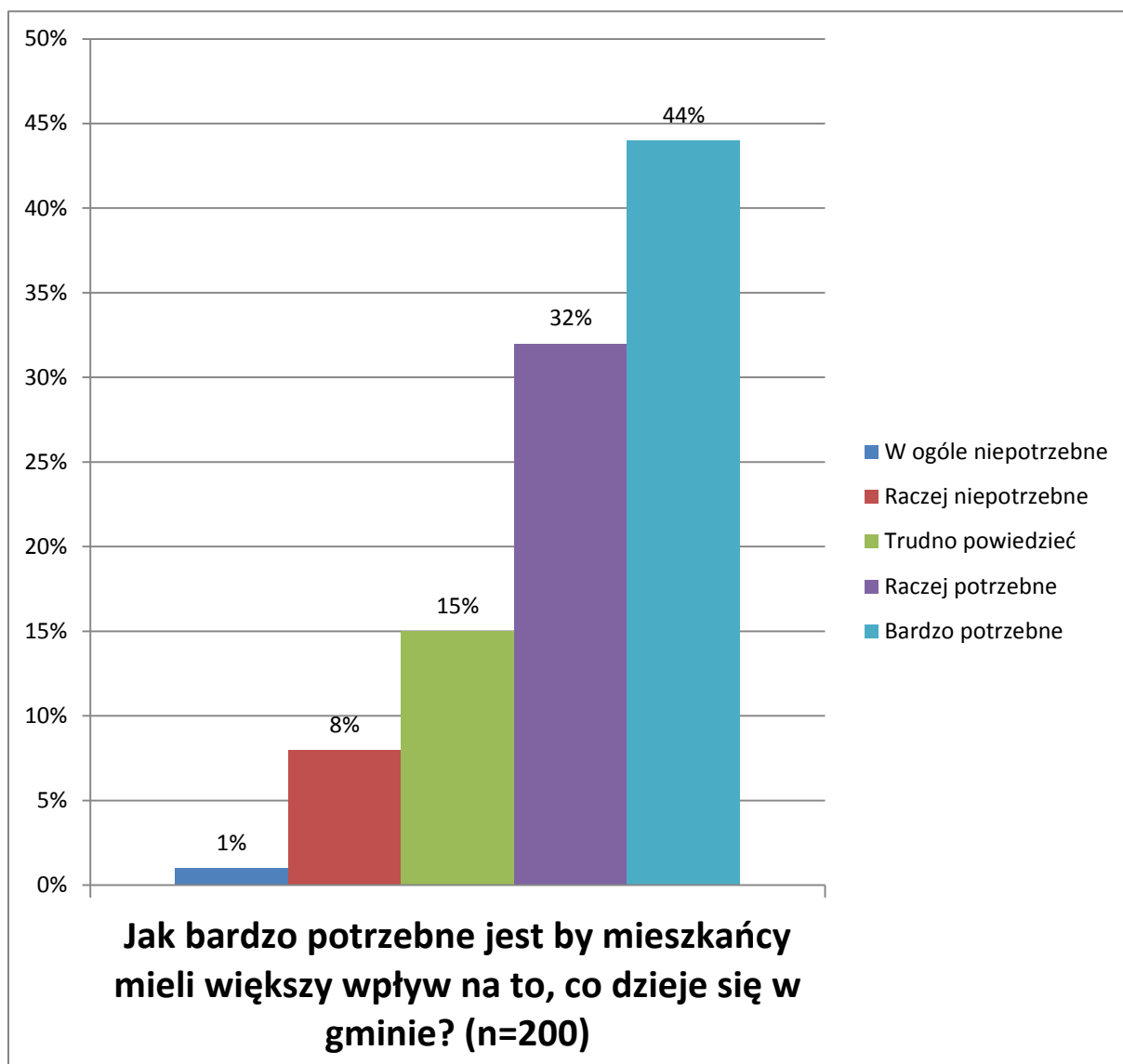
Kolejnym ważnym obszarem oczekiwanych zmian jest pojawienie się nowych form spędzania czasu wolnego. Ponad 70% badanych uznała, że jest potrzeba dalszego rozwoju form spędzania czasu wolnego. Odsetek wskazań jest wyższy niż ten, który uznany został za wypracowany dzięki osobom zainteresowanym turystyką, dlatego można powiedzieć, że potrzeba rozwoju oferty i infrastruktury spędzania czasu wolnego miałyby służyć również mieszkańcom. Należy uznać to za ważne zadanie w przyszłości.

Liczba wydarzeń kulturalnych powinna ulec zwiększeniu dla 66% badanych. Można powiedzieć, że działania tego typu są ważne. W kontekście tego, że dla większości badanych, tego rodzaju forma komunikacji jest preferowana, warto organizować wydarzenia kulturalne, niezależnie od tego, że dla 34% badanych nie ma potrzeby zwiększania ich liczby.

Jednym z ważniejszych tematów, wokół którego można organizować wydarzenia tematyczne jednocześnie atrakcyjne dla mieszkańców i promocyjne regionu jest lokalna tradycja. Spora część badanych (64%) uznała, że imprezy służące kultywowaniu lokalnej tradycji są potrzebne. W przyszłości warto prowadzić działania w tym kierunku. Poznawanie lokalnej tradycji przez mieszkańców niewątpliwie przyczynia się do zwiększenia poczucia tożsamości regionalnej, a ta z kolei przekłada się na wzrost zaangażowania w sprawy lokalne, umacnianie więzi i wzrost kapitału społecznego. Dodatkowo, analizując współczesne trendy turystyczne, produkty lokalne i lokalna kultura wydają się być atrakcyjnym produktem turystycznym. Oba przedstawione powody powinny skłaniać do podejmowania licznych działań w tym zakresie w przyszłym okresie programowania.

Co ważne, ostatni wymiar, który mieszkańcy mieli ocenić pod względem konieczności wprowadzania zmian, czyli zwiększenie wpływu na to, co dzieje się w gminie, respondenci ocenili wyjątkowo wysoko. Aż 76% badanych uznało, że są to konieczne zmiany, w tym 44% spośród wszystkich badanych, że jest to bardzo konieczne. Tak wysoki wskaźnik chęci zaangażowania się w sprawy lokalne przez mieszkańców sugeruje, że w przyszłych działaniach na rzecz gminy, LGD powinno przyjąć politykę szerokiej promocji prowadzonych działań i informacji na temat możliwości włączenia się w te działania. Stowarzyszenie mogłoby zająć się animacją inicjatyw oddolnych i motywowaniem do podjęcia działania. Tak wysoki odsetek osób, chcących włączyć się w prace na rzecz gminy nie może być zmarnowany, dlatego w przyszłości rekomenduje się strukturalne rozwiązanie na obszarze działania LGD, którego celem będzie utrzymanie liderów i aktywnych osób przy motywacji

do prowadzenia działań na rzecz gminy. Powołanie Centrum Inicjatywy Lokalnej, w której liderzy społeczności lokalnych mogliby się spotykać i wymieniać doświadczeniami, a także przyprowadzać swoje grupy, z którymi pracują wydaje się być dobrym pomysłem i relatywnie mało kosztownym przy wykorzystaniu dostępnej w LGD infrastruktury.

Ogólnie ujmując, powyżej zaprezentowane wykresy sugerują, że mieszkańcy oczekują zmian wieloaspektowych. Właściwie w przypadku każdego analizowanego wymiaru, mieszkańcy chcieliby poprawy. Aby odpowiedzieć na pytanie, które z nich mieszkańcy uznają za najważniejsze, respondentom zadano pytanie, w którym mieli oni spontanicznie wymienić trzy najważniejsze problemy, które ich zdaniem dotyczą gminy, w której mieszkają. W przypadku tego pytania, respondenci nie otrzymywali kafeterii odpowiedzi. Tak zaprojektowane pytanie miało spowodować wskazanie problemów, którymi mieszkańcy rzeczywiście żyją na co dzień i które przychodzą do głowy w pierwszej kolejności.

Analiza spontanicznych odpowiedzi na tak zadane pytanie przynosi potwierdzenie wcześniej przedstawionych analiz. Mieszkańcy zdecydowanie najczęściej wskazywali na konieczność poprawy sytuacji na rynku pracy. Bezrobocie i rozwój przedsiębiorczości były dominującymi odpowiedziami zarówno w zakresie poprawy sytuacji młodych ludzi na rynku pracy, konieczności wprowadzenia programów pomocowych ze strony władz, jak i zwiększenia oferty szkoleniowej i konieczności przeprowadzenia twardych inwestycji (tworzenie zakładów pracy) i pozyskiwania inwestorów zewnętrznych. Kolejną kategorią problemów, jaka najczęściej była wskazywana przez mieszkańców to rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej. Wśród najczęściej wymienianych inwestycji pojawiały się dróg oraz kanalizacja. Trzecim najważniejszym obszarem problemowym, który dotyka gmin przynależnych do LGD „Perły Czarnej Nidy” jest rozwój oferty dla młodych i starszych mieszkańców gminy, wraz z rozbudową infrastruktury społecznej dla nich. Można powiedzieć, że wszystkie opisane wymiary składają się na ogólny cel, mianowicie poprawy jakości życia mieszkańców. Co ciekawe, wśród najważniejszych problemów nie pojawiły się kwestie związane z turystyką. Oznacza to, że badani zdecydowanie najbardziej oczekują poprawy ich warunków życia poprzez prowadzone inwestycje. Odpowiedzi pokazują ponadto, że mieszkańcy nie mają konkretnie sprecyzowanych żądań. Zarówno poprawa infrastruktury, jak i poprawa sytuacji na rynku pracy i zapewnienie większej atrakcyjności regionu dla mieszkańców są ogólnymi wskaźnikami rozwoju społecznego i mogłyby być zastosowane do niemal każdego miejsca w Polsce. Respondenci nie potrafili zatem wskazać

specyfiki regionu co sugeruje, że ogólnie rzecz biorąc mieszkańcom żyje się dobrze na badanym obszarze.

Wskazówki dotyczące najważniejszych problemów w gminie potwierdzają również dane zebrane przy okazji kolejnego, zadanego pytania. W przyszłym okresie programowania ważną kategorią osób, wobec których LGD będzie musiał podjąć działania pomocowe, są defaworyzowani. Aby zdiagnozować potrzeby pomocy na badanym terenie, respondenci mieli zastanowić się, którym spośród wymienionych grup potrzebujących pomocy, należy jej udzielić w pierwszej kolejności. Dzięki takiej konstrukcji pytania, uzyskano dane zarówno dotyczące tego, która grupa społeczna była wskazywana najczęściej, jak i tego, której grupie – zdaniem badanych – należy udzielić pomocy w pierwszej kolejności.

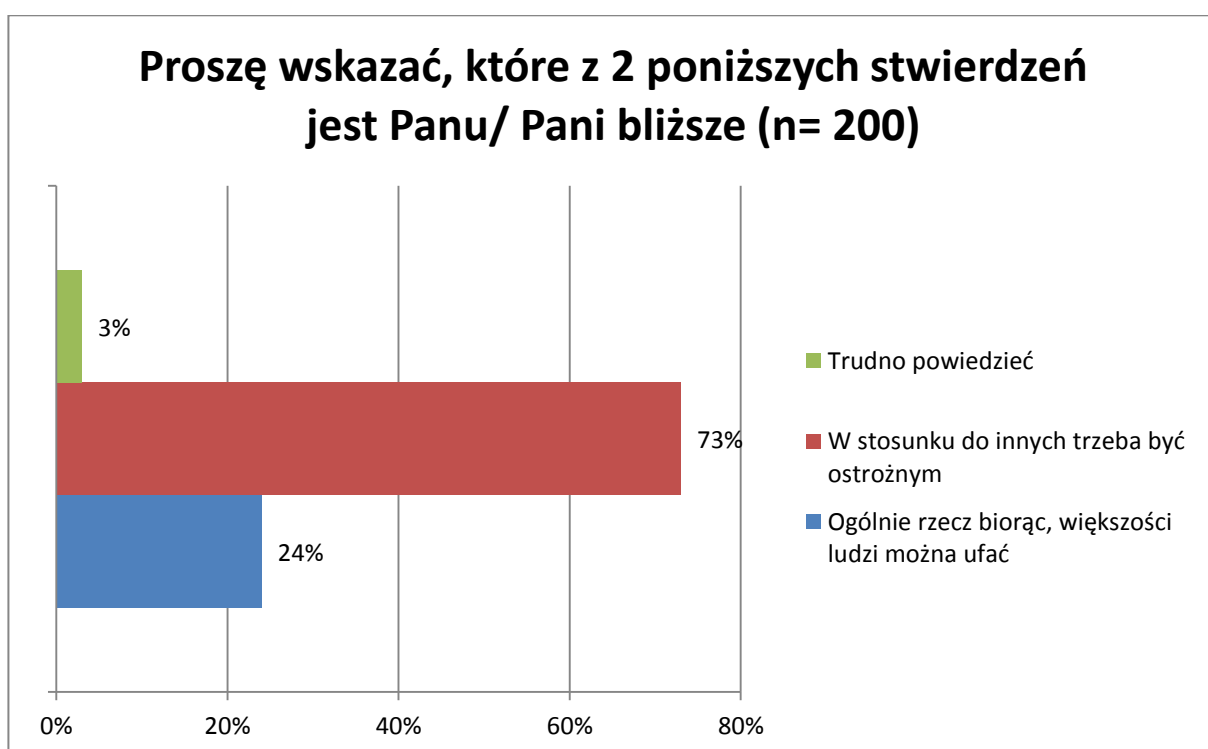
	1	2	3	% skumulowany
Osoby niepełnosprawne	24%	11%	12%	47%
Bezrobotni, osoby z trudną sytuacją ekonomiczną	25%	23%	12%	60%
Młodzież po ukończeniu szkoły, która nie może znaleźć zatrudnienia	36%	29%	15%	80%
Osoby starsze, po 60 roku życia	3%	13%	17%	33%
Osoby bez znajomości języków obcych	3%	3%	8%	14%
Kobiety, które pozostają długotrwale bez pracy po urodzeniu dziecka	7%	18%	23%	48%
Osoby bez znajomości obsługi komputera i urządzeń informatycznych (wykluczenie cyfrowe)	1%	4%	4%	9%

Jak widać, najwięcej wskazań sugerujących pomoc dostały kolejno grupy: Młodzież po ukończeniu szkoły, która nie może znaleźć zatrudnienia (80%), Bezrobotni, osoby z trudną sytuacją ekonomiczną (60%) oraz Kobiety, które pozostają długotrwale bez pracy po urodzeniu dziecka (48%). Wszystkie kategorie związane są z sytuacją na rynku pracy. W kontekście tworzenia nowej LSR, LGD powinno zabezpieczyć możliwość prowadzenia działań do zróżnicowanej grupy odbiorców, którzy nie radzą sobie na rynku pracy. Wyniki badań sugerują bowiem, że problem bezrobocia na analizowanym obszarze jest złożony i wymaga zaprojektowania działań konkretnie ukierunkowanych na daną grupę społeczną.

Analizując hierarchię potrzeby działania rozumianej jako kolejność w której powinna zostać udzielona pomoc grupom defaworyzowanym, niezmiennie na pierwszym i drugim miejscu pozostają te same grupy, czyli Młodzież po ukończeniu szkoły, która nie może znaleźć zatrudnienia (36%) oraz Bezrobotni, osoby z trudną sytuacją ekonomiczną (25%). Zmianie ulega jednak trzecia grupa, która powinna uzyskać pomoc. W przypadku preferencji

kolejności podejmowania interwencji, respondenci uznali, że osoby niepełnosprawne powinny zdecydowanie szybciej dostać pomoc (24%), niż Kobiety, które pozostają długotrwale bez pracy po urodzeniu dziecka (7%).

Ostatnim pytaniem, na jakie respondenci badań ilościowych mieli odpowiedzieć była diagnoza zaufania społecznego. Zaufanie jest wartością, która jest ważną składową kapitału społecznego, w oparciu o który można budować społeczeństwo obywatelskie. Zaufanie przekłada się na poziom współpracy, możliwości podjęcia wspólnych działań, nawiązywanie więzi, a także na ogólną atmosferę w społeczności. Jego wysoki poziom ułatwia organizację społeczeństwa, a przez to jego rozwój.

Badany wymiar kapitału społecznego, czyli zaufanie zostało zmierzone przy pomocy standardowego pytania zadawanego przez CBOS od wielu lat w całej Polsce. Zastosowanie znanych narzędzi badawczych daje możliwość porównawczą. Mieszkańcy obszarów wiejskich, na próbie ogólnopolskiej uzyskali 18% wynik uogólnionego zaufania społecznego. Jak widać, mieszkańcy analizowanego obszaru uzyskali lepszy o 6% wynik, co należy uznać za duży zasób i wartość, którą należy wykorzystać. Potwierdziła się tym samym teza o sporej chęci włączenia się mieszkańców w sprawy gminne i tak jak zostało to powiedziane, rola LGD w przyszłości w ramach tego zagadnienia powinna być znacząca. Wypracowanie mechanizmów wsparcia dla liderów i aktywnych mieszkańców, a także zapewnienie im

organizacyjnej opieki to podstawa działań, które LGD powinna realizować samodzielnie, albo z pomocą powołanego Centrum Inicjatywy Lokalnej.

Kierunki rozwoju – podsumowanie prac warsztatowych

W ramach prowadzonej ewaluacji, zespół Fundacji Socjometr zrealizował również warsztaty konsultacyjne, które odbyły się w każdej gminie wchodzącej w skład LGD. Warsztaty, w których udział wzięli przedstawiciele zarówno sektora publicznego, społecznego i gospodarczego miały na celu z jednej strony podsumowanie zrealizowanej Lokalnej Strategii Rozwoju 2007-13, z drugiej był to zarazem pierwszy krok do stworzenia dokumentu strategicznego dla LGD na kolejne lata. W związku z tak postawionymi celami, uczestnikami spotkań byli również „zwykli” mieszkańcy, których nie sposób przypisać do żadnego z wymienionych sektorów. Główną ideą, którą kierowali się pracownicy odpowiedzialni za rekrutację uczestników na warsztaty, było umożliwienie jak najszerszej społeczności wypowiedzenia się w sprawach dotyczących przeszłości oraz przyszłości gminy, w której mieszkają.

Nowa perspektywa 2014-20, w ramach której LGD musi stworzyć strategię rozwoju powinna być oparta na partycypacji i nieustannym dialogu ze społecznością lokalną. Warto zatem, aby zainteresowane osoby mogły poznać nowe możliwości i wypowiedzieć się na temat tego, co zostało zrobione. Warsztaty zostały zaplanowane tak, aby ten element nie był pominięty, a mieszkańcy mogli odnieść się do tego jak w ich opinii wyglądał rozwój gminy przez ostatnie lata.

Niniejsze opracowanie stanowi podsumowanie z przeprowadzonych warsztatów. Prezentacja dotyczy zatem całego obszaru działania LGD „Perły Czarnej Nidy”, a nie pojedynczych gmin. Przyjęcie takiego rozwiązania podyktowane jest przede wszystkim merytorycznie. Wypracowane w ramach pojedynczych dyskusji z mieszkańcami problemy i rozwiązania powinny bowiem odnosić się do całego obszaru działania LGD zgodnie z logiką spójności obszaru.

Zadanie jakie uczestnicy spotkań otrzymywali w pierwszej kolejności polegało na wymienieniu zasobów gmin, w których mieszkają. Zasoby były rozumiane szeroko, a kluczem do ich wyjaśnienia był potencjał jaki one stanowią i który może być wykorzystany w celu ogólnie pojmowanego rozwoju lokalnego. Zasobami mogły zatem być zarówno warunki przyrodnicze, jak i osoby, wydarzenia, które odbywają się na analizowanym obszarze, czy infrastruktura i kultura.

Diagnoza, którą przeprowadzili mieszkańcy zwraca uwagę na następujące zasoby:

- Zasoby ludzkie i mocne instytucje: działające zespoły ludowe, Orkiestra Dęta Gminy (gminno –szkolne), KGW, OSP (2 w KSR i dwie jednostki wodne), Klub Seniora, stowarzyszenia, GOK Perła, znane i atrakcyjne imprezy społeczno-kulturoane (np. Europejski Tydzień Sportu, Dni Nowin), I Liga piłki nożnej halowej, gospodarni przedsiębiorcy, przedsiębiorcy chętni do pomocy (np. sponsoring), wypracowana i dobrze działająca współpraca międzysektorowa, Związek Wędkarski, Rada Gminy
- Infrastruktura publiczna: wyremontowane szkoły (w tym nowe budynki), dobrze wyposażone OSP, przedszkola, szpital, kościoły z tradycjami, nowe parafie, place zabaw, Środowiskowy Dom Samopomocy,
- Przemysł (gospodarka) kopalnia Kamienia, przedsiębiorstwa lokalne i więksi przedsiębiorcy, Kopalnia Wapienia, dużo firm z różnych branż,
- Infrastruktura społeczna: basen, otwarte baseny,
- Zasoby naturalne: kruszywa, rzeka
- Zasoby turystyczne: ścieżki rowerowe, atrakcyjne tereny rekreacyjne, baza sportowa – stadion, hala, boiska wiejskie, wiaty, organizacja spływów kajakowych, organizacja „Szachów Wodnych”
- Zasoby kulturowe i historyczne: bogata historia terenu,

Uczestnicy warsztatów uznali również, że obszar jest atrakcyjny do zamieszkania przez kielczan, co również można uznać za zasób, gdyż migracja mieszkaniowa niejednokrotnie przekłada się również na zmianę właściwego Urzędu Skarbowego, do którego podmioty odprowadzają podatek. Dodatkowo, są to zazwyczaj osoby majątne, które chętnie wydają pieniądze korzystając z lokalnych usług i produktów.

Powyżej przedstawione zasoby stanowią swego rodzaju inwentaryzację, jednak należy pamiętać, że zadaniem dla mieszkańców nie było stworzenie listy wyczerpującej i zamkniętej, a jedynie listy zasobów, które w opinii uczestników warsztatów są największym potencjałem w kontekście możliwości rozwoju obszaru.

W dalszej kolejności, uczestnicy mieli za zadanie wskazać najważniejsze problemy i potrzeby gminy, w której mieszkają. Było to zadanie podobne do pytania zadanego w badaniach ilościowych, jednak formuła warsztatowa umożliwiła pogłębienie problemu.

Poniżej znajduje się wykaz wszystkich wymienionych przez uczestników warsztatów problemów.

- Bezrobocie
- Estetyka w miejscowościach „nie centralnych” (miejscowości, w których nie znajdują się Urzędy Gminy)
- Ochrona środowiska
- Bardzo brudno, w okolice zbiornika wodnego wywożone są odpady.
- Problem mentalności ludzi w zakresie ochrony środowiska i dbałości o tereny publiczne
- Dużo reklam na terenie gminy – zaśmiecają krajobraz
- Psy stanowią zagrożenie dla rowerzystów, chodzą po wsiach bez smyczy.
- Powstanie kolejnych świetlic wiejskich oraz doposażenie tych co są. Świetlice nie spełniają do końca swojej roli ponieważ nie zapewniają ciekawych zajęć dla dzieci i młodzieży.
- Brak oferty zajęć dla dorosłych. Zapotrzebowanie na warsztaty tematyczne np. Wikliniarstwo
- Brak dłuższych imprez integracyjnych. Większość organizowanych imprez odbywa się na stojąco, a jest potrzeba organizacji biesiad
- Brak koordynacji organizowanych wydarzeń i imprez – na początku roku stworzenie kalendarium z imprezami i rozpowszechnienie wśród mieszkańców.
- Zbyt mało obiektów agroturystycznych. Jest baza, ale można by jeszcze zwiększyć świadomość mieszkańców, że nawet swoje domy mogą wykorzystać i coś zrobić.
- Brak atrakcji turystycznej – głównie ciekawego szlaku rowerowego tak aby powstała pętla, żeby wrócić w sto samo miejsce. Ścieżka z prawdziwego zdarzenia z tablicami informacyjnymi, oznaczeniami, szlakami, elementami nowoczesnymi.
- Niewykorzystanie zabytków
- Niezagospodarowane i niewykorzystane lasy.
- Zespoły Pieśni i Tańca – brak wyposażenia dla nich.
- Brak boisk tartanowych, wielofunkcyjnych do innych dyscyplin sportu niż piłka nożna
- Brak oferty dla dzieci i młodzieży podczas wakacji i ferii zimowych. Organizacja półkoloni.
- Rozwój budowy sieci kanalizacyjnej

- Brak oferty zachęcającej przedsiębiorców do zakładania firm i rozszerzania działalności
- Uzbrojenie terenów inwestycyjnych (są tereny, na których można by inwestować, ale nie ma na nich uzbrojenia).
- Brak fachowców – wąskiej grupy specjalistów, która później mogłaby być zatrudniona przez lokalnych przedsiębiorców. Przedsiębiorcy zamiast zatrudniać mieszkańców muszą rekrutować poza terenem gminy. Należy by się tutaj konsultować z przedsiębiorcami na jakie zawody jest zapotrzebowanie. Współpraca szkół i przedsiębiorców.
- Brak szkół zawodowych kształcących zgodnie z lokalnym zapotrzebowaniem. Jeśli już odbywają się konsultacje to tylko z dużymi firmami, a nie małymi i średnimi. Jest potrzeba organizowania kursów zawodowych, szkoleń.
- Brak spotkań, niski przepływ informacji (np. Po tym spotkaniu "zarzucona jest wędka, a nie ma haczyka").
- Brak wiedzy o wzajemnych działaniach międzysektorowych.
- Niewielkie wsparcie dla rodzin wielodzietnych
- Brak kółek zainteresowań oraz problem z dojazdem lub dowozem. Brak informacji o zajęciach.
- Słaba promocja strony gminy, nie wykorzystywany FB oraz nowoczesne technologie do promocji działań podejmowanych przez gminę.
- Brak spotkań integracyjnych ("dożynki to nie wszystko").
- Słaba komunikacja z Kielcami. Słaba nić komunikacji publicznej (podjęto już działania w tym zakresie. Jest potrzeba lokalnego busa, który dowoził by do większych węzłów komunikacyjnych.
- Brak Internetu szerokopasmowego na terenie całej gminy.
- Mało (za mało) miejsc w przedszkolach.
- Emigracja mieszkańców.

Powyżej przedstawione problemy i potrzeby gmin, które opisali uczestnicy warsztatów stanowią pełną listę tego, co zostało wypracowane na warsztatach w gminach. Jak widać, są to bardziej szczegółowe obszary problemowe niż w przypadku odpowiedzi w badaniach ilościowych, dlatego warto zwrócić na nie szczególną uwagę. Tworzenie kategorii ogólnych spowodowałoby zatracenie cennych informacji na temat konkretnych

problemów i działań, jakie należy przedsięwziąć w celu niwelowania ich negatywnych ich skutków.

Mieszkańcy mieli również wskazać, jakich działań oczekują, aby poprawić sytuację w przedstawionych wymiarach. Poniżej znajduje się lista działań, jakie powinna podjąć LGD względem zdiagnozowanych problemów.

- Większa promocja – ludzie nie wiedzą o istnieniu oraz nie wiedzą jakie projekty zostały zrealizowane, a jest czym się pochwalić.
- Organizacja kursów zawodowych i szkoleń.
- Fundusze na modernizację maszyn w przedsiębiorstwach.
- Wsparcie dialogu międzysektorowego.
- Wsparcie samozatrudnienia.
- Wsparcie przy wzbogaceniu oferty edukacyjnej. Organizacja kółek zainteresowań, zajęć pozalekcyjnych ciekawych i atrakcyjnych (np. Dogoterapia, zajęcia konne, fotografia).
- Rozbudowa i modernizacja infrastruktury sportowo-rekreacyjnej (np. pływalnie)
- Doposażenie instytucji kultury oraz organizacji pozarządowych (i grup nieformalnych) działających jako „wizytówka gminy” (np. zespoły ludowe, KGW, OSP, KS)
- Modernizacja zaplecza sportowego w tym basenów i rury wodnej.
- Organizacja zajęć sportowych i rekreacyjnych dla mieszkańców. Rozbudowa działań sportowych. np. Było wynajęte lodowisko, a potrzeba jest stałego, mógłby być skatepark lub parking latem.
- Wsparcie kształcenia specjalistycznego dla dzieci niepełnosprawnych. Zajęcia specjalistyczne i indywidualne.
- Promocja przedsiębiorczości (m.in. Udział w targach, produkty lokalne, stoiska)
- Wspieranie imprez cyklicznych.
- Powstanie ścieżki zdrowia i placów rekreacji ruchowej dla dorosłych, siłowni zewnętrznych.
- Powstanie oznakowanego szlaku rowerowego (z tablicami, itp.)
- Powstanie ścieżki do nordicwalkingu

- Stworzenie przewodnika turystycznego. Należy wyszukać perełki, których gdzie indziej nie ma. Uwidocznienie tego co jest, o czym sami mieszkańcy często nie wiedzą. Powołanie praktyków do zespołu redakcyjnego.
- Wsparcie dla przedsiębiorców. Jasny regulamin i weryfikacja. Wsparcie tych firm, które są. Nawet tych małych – modernizacja, zakup sprzętu. Nie tylko powstawanie nowych miejsc pracy, ale doposażenie przedsiębiorców (np. W tej chwili nie ma potrzeby zatrudnienia, ale jak kupią nowy sprzęt to firma się rozrośnie i będzie już taka potrzeba).
- Przygotowanie kalendarium imprez i wydarzeń o imprezach. Nawet tylko na stronie internetowej.
- Powstanie ścianki wspinaczkowej. Jest kopalnia i można by ją wykorzystać.

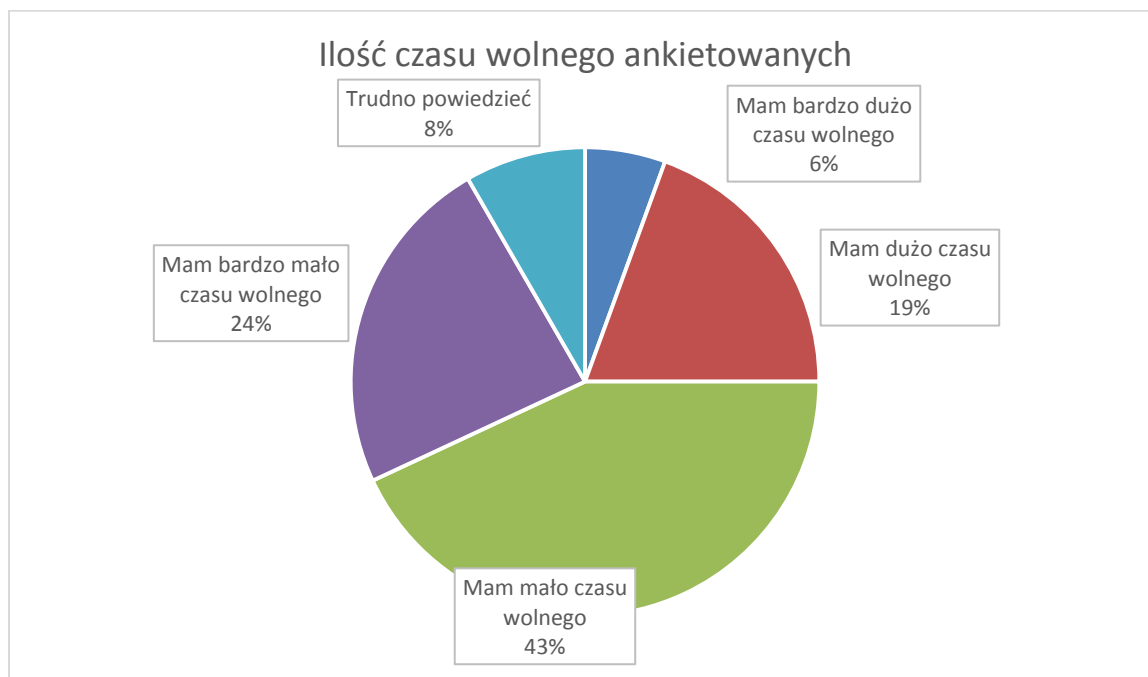
Jak widać, proponowane przez uczestników działania odpowiadają na wcześniej postawione problemy. Zebrane dane powinny być wzięte pod uwagę przy tworzeniu LSR, jednak należy pamiętać, że stowarzyszenie powinno mieć wypracowaną jasną wizję rozwoju lokalnego, w której niekoniecznie wszystkie działania proponowane przez mieszkańców powinny znaleźć miejsce. Rolą instytucji zarządzającej rozwojem lokalnym jest określenie strategicznych kierunków działania, które zgodnie z prowadzoną polityką mają przyczynić się do rozwoju. Wśród opisywanych przez uczestników problemów i działań dominującym obszarem wydaje się rozwój infrastruktury społecznej i turystycznej oraz poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego. Oczywiście są to ważne aspekty, które wpływają na jakość życia mieszkańców, jednak wydaje się, że wskazówki do działań jakich przynoszą wywiady z pracownikami i członkami LGD sugerujące, że najważniejszym obszarem do działań jest poprawa sytuacji na rynku pracy jest bardziej zasadna. Powyższą listę należy zatem w pierwszej kolejności uhierarchizować, a propozycje działań dopasować do wizji rozwoju przyjętej przez Zarząd.

Młodzież na obszarze działania LGD „Perły Czarnej Nidy”

Częścią przeprowadzonych badań na terenie LGD „Perły Czarnej Nidy” była ankieta przygotowana dla uczniów szkół gimnazjalnych, dotycząca różnych obszarów życia młodych mieszkańców. Jest to niezwykle ważny element całości badań, gdyż badana młodzież w niedalekiej przyszłości będzie stała przed wieloma dylematami dotyczącymi swojego rozwoju. Jednym z poważniejszych problemów obszarów wiejskich w Polsce jest wyludnienie się wsi. Osoby młode coraz częściej opuszczają tereny wiejskie, wyjeżdżając za

pracą i większymi możliwościami, jakie zdaje się im oferować miasto i życie za granicą. Już teraz warto zatem poznać ocenę młodych ludzi jakości życia, ich problemów w rozwoju, aby zaprojektować działania mające na celu przywiązanie do danego terenu i wytworzenie tożsamości lokalnej.

Na początku gimnazjaliści odpowiadali na szereg pytań dotyczących ich czasu wolnego.

Powyższy wykres pokazuje, że zdecydowana większość badanych wskazała, iż ma mało (43%) lub bardzo mało (24%) czasu wolnego. W sumie było ich aż 67% spośród wszystkich ankietowanych. To stanowi zdecydowaną większość. Dokładnie $\frac{1}{4}$ badanych wskazała, że ma dużo lub bardzo dużo czasu wolnego. Co ciekawe 8% osób nie potrafi określić ilości swojego wolnego czasu, co może wskazywać na brak umiejętności oceny swojej sytuacji. Ankietowani zapytani zostali też o sposób spędzania swojego czasu wolnego. Wskazano różne aktywności i respondenci mieli wskazać te spośród nich, które wybierają najczęściej w wolnym czasie. Rozkład odpowiedzi ilustruje wykres zamieszczony poniżej.

Analizując poniższy wykres można stwierdzić, że do najpopularniejszych form aktywności zaliczają się chodzenie do kościoła lub na organizowane w parafii zajęcia (50), siedzenie ze znajomymi na podwórku (49), oraz uprawianie sportu. Najrzadziej wybieranymi aktywnościami wśród gimnazjalistów są kolejno: spędzanie czasu w centrach handlowych i hipermarketach (45), chodzenie na dyskoteki (44), chodzenie na koncerty, do kina, teatru,

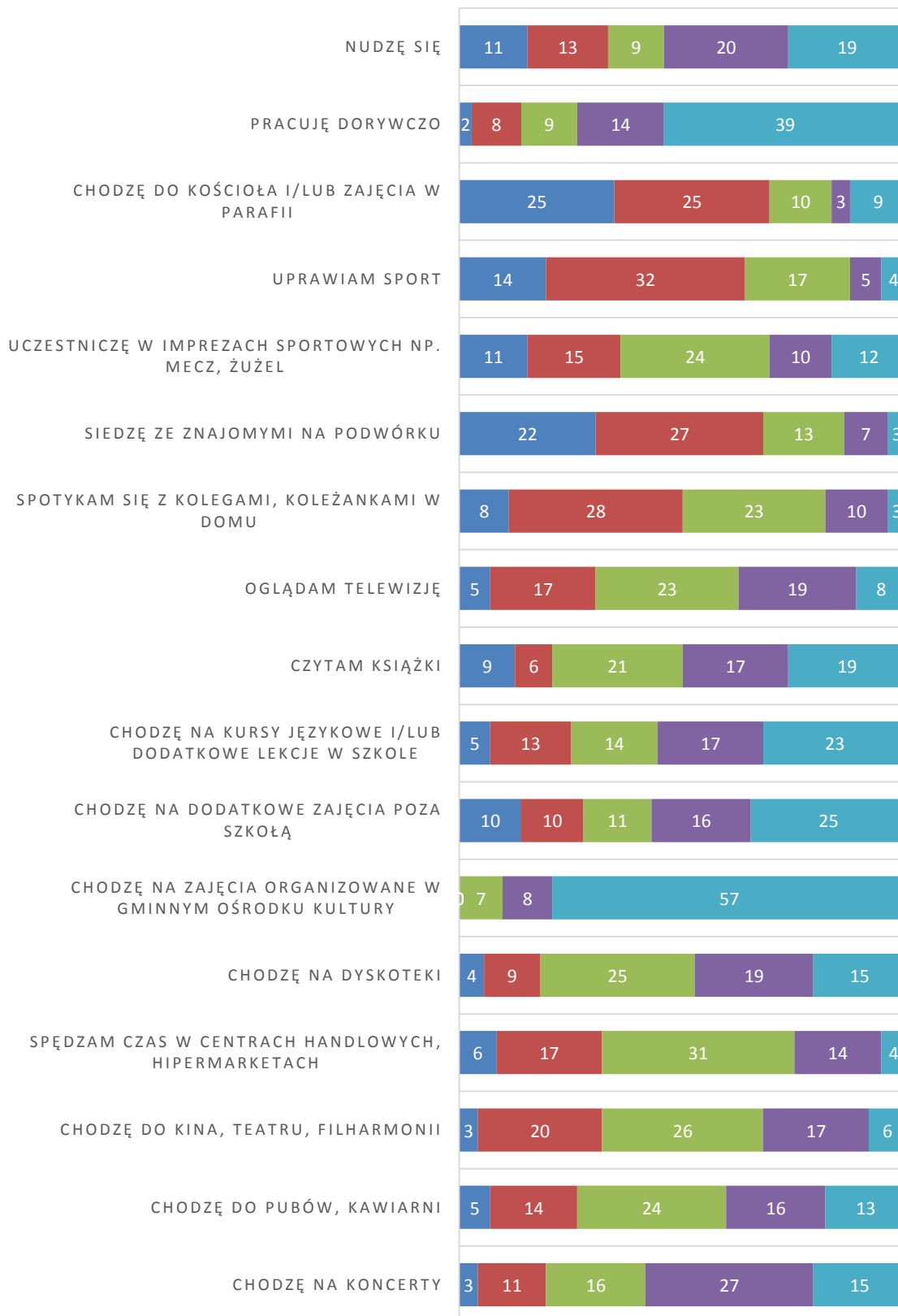
czy filharmonii (43). Tak wysoka liczba wskazań pozwala nam domniemywać, że może to być problem z dostępnością tego typu obiektów i imprez na terenach zamieszkiwanych przez młodych mieszkańców. Na uwagę zasługuje fakt, że aż 57 badanych osób stwierdziło, że nigdy nie uczestniczy w zajęciach organizowanych przez GOK. Jest to najwyższe wskazanie w tej kategorii. Wynika z tego, że oferta kierowana do młodzieży nie jest dla nich atrakcyjna, a bardziej atrakcyjne są zajęcia organizowane w parafii, które miały największą liczbę wskazań.

Pozytywną informacją wynikającą z ankiety jest fakt, że aż 42 osoby wskazały, że rzadko lub bardzo rzadko ogląda telewizję, co może znaczyć, że młodzież rozwija swoje zainteresowania bardziej aktywnie, (o czym świadczy duża liczba wskazań na sport), oraz w gronie znajomych – druga pod względem ilości liczba wskazań. Niestety badania potwierdzają również potoczną opinię o spadku czytelnictwa w społeczeństwie. Jedyne 15 osób wskazało, że robi to często lub bardzo często, natomiast zdecydowana większość, 38 wskazań, czyta rzadko lub bardzo rzadko, a 19 osób nie czyta książek nigdy.

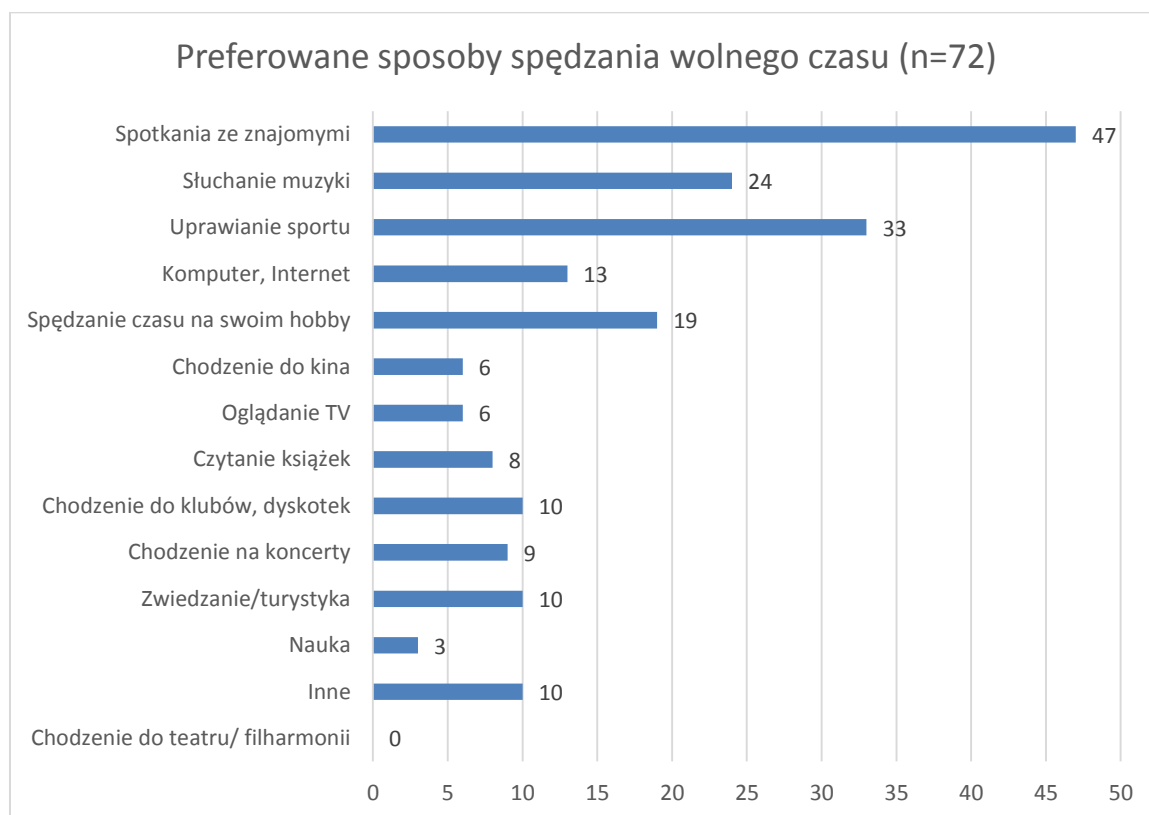

FORMY SPĘDZANIA WOLNEGO CZASU (JAK CZĘSTO SPĘDZASZ SWÓJ CZAS WOLNY W OPISANY SPOSÓB? - LICZBA ODPOWIEDZI)

■ Bardzo często ■ Często ■ Rzadko ■ Bardzo rzadko ■ Nigdy

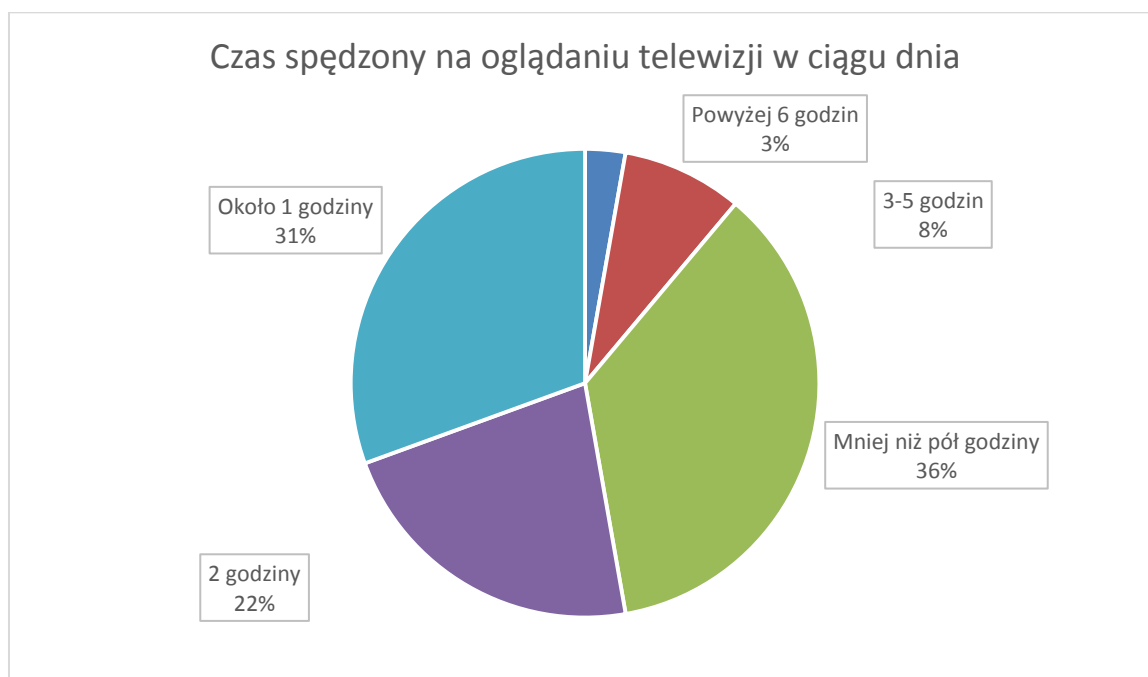
Uczniom zadano również pytanie o preferowane sposoby spędzania czasu wolnego. Respondenci mogli wskazać maksymalnie trzy odpowiedzi z listy różnych form aktywności. Zebrane dane ilustruje poniższy wykres:

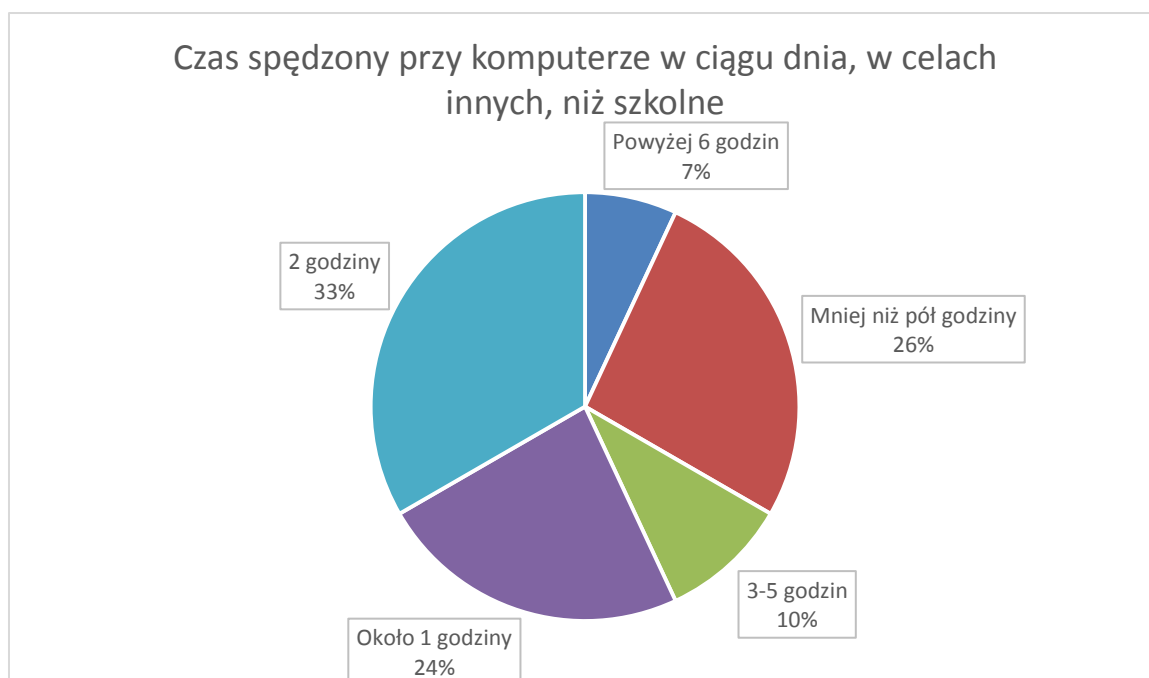
Zdecydowana większość młodych ludzi wskazała, że swój czas wolny chciałaby spędzić na spotkaniach ze znajomymi (47). W dalszej kolejności dużą liczbę wskazań zajęło uprawianie sportu (33), oraz słuchanie muzyki (24). Odpowiedzi te pokrywają się z deklarowanymi sposobami spędzania czasu wolnego z poprzedniego pytania. Wysoką liczbę wskazań uzyskały również spędzanie czasu na swoim hobby (19), oraz komputer i Internet (13). Jedynie 3 osoby zadeklarowały, że chciałoby poświęcać więcej wolnego czasu na nauce. Wyraźnie widać spore zróżnicowanie w preferowanych sposobach spędzania czasu wolnego przez młodzież. Większość jest jednak nastawiona na rozwój swoich zainteresowań oraz utrzymywanie relacji społecznych.

Na kolejnym wykresie przedstawiono deklaracje respondentów odnośnie ilości czasu jaki spędzają na oglądanie telewizji w ciągu dnia. Znikoma ilość osób (3%) zadeklarowało, że spędza przed telewizorem powyżej 6 godzin. Od 3-5 godzin dziennie spędza przed telewizorem 8% gimnazjalistów. Natomiast 22% wszystkich ankietowanych spędza przed telewizorem ok 2 godzin. Około 2/3 badanych osób odpowiedziało, że spędza mniej niż

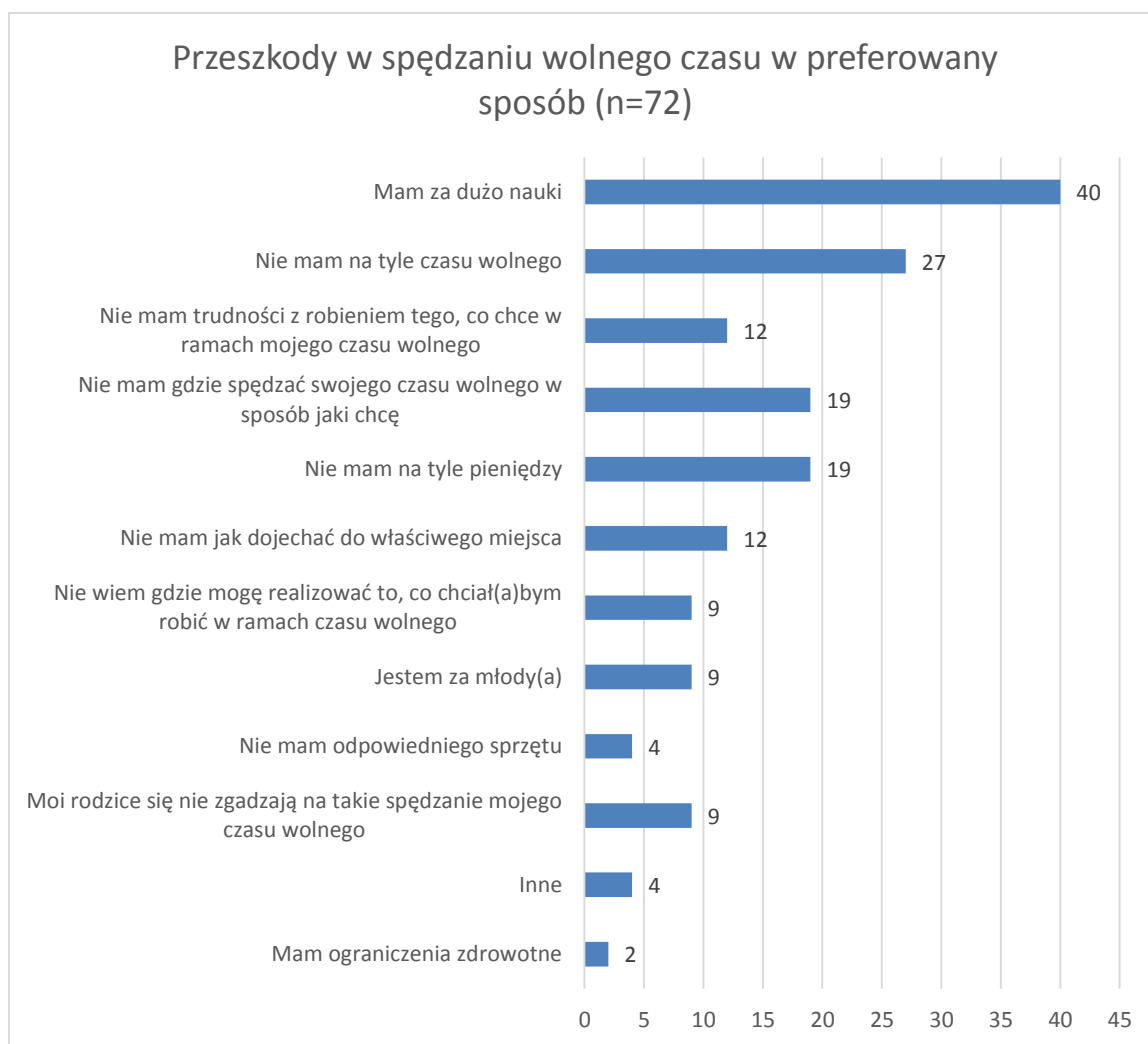
godzinę dziennie (w tym 36% mniej niż pół godziny), co jest bardzo pozytywną informacją również w kontekście globalnego trendu walki z siedzącym trybem życia. Można uznać, że młodzież wybiera inne, bardziej aktywne i społeczne formy aktywności.

Obecnie równie często jak telewizor pochłania młodzież komputer i Internet, dlatego zapytano ich również o tą formę spędzania czasu wolnego. W porównaniu z oglądaniem telewizji, badani gimnazjaliści spędzają więcej czasu przy komputerze na cele inne, niż szkolne. Osób spędzających w ten sposób czas powyżej 3 godzin jest już 17%. Spora część badanych (26%) przeznaczą na tą aktywność mniej niż pół godziny dziennie, prawie taki sam procent (24%) uzyskała odpowiedź ok. 1 godziny, natomiast 1/3 badanych spędza przy komputerze już ok 2 godzin. Analiza materiału pozwala stwierdzić, że młodzież spędza więcej czasu przy komputerze niż przed telewizorem, ale ten sposób spędzania czasu wolnego nie był wybrany jako ulubiony przez badanych, co może świadczyć o tym, że komputery nie są już dzisiaj czymś wyjątkowym i młodzież jest z nimi od samego początku oswojona, dlatego nie wybierają tej formy spędzania czasu wolnego jako ulubionej.

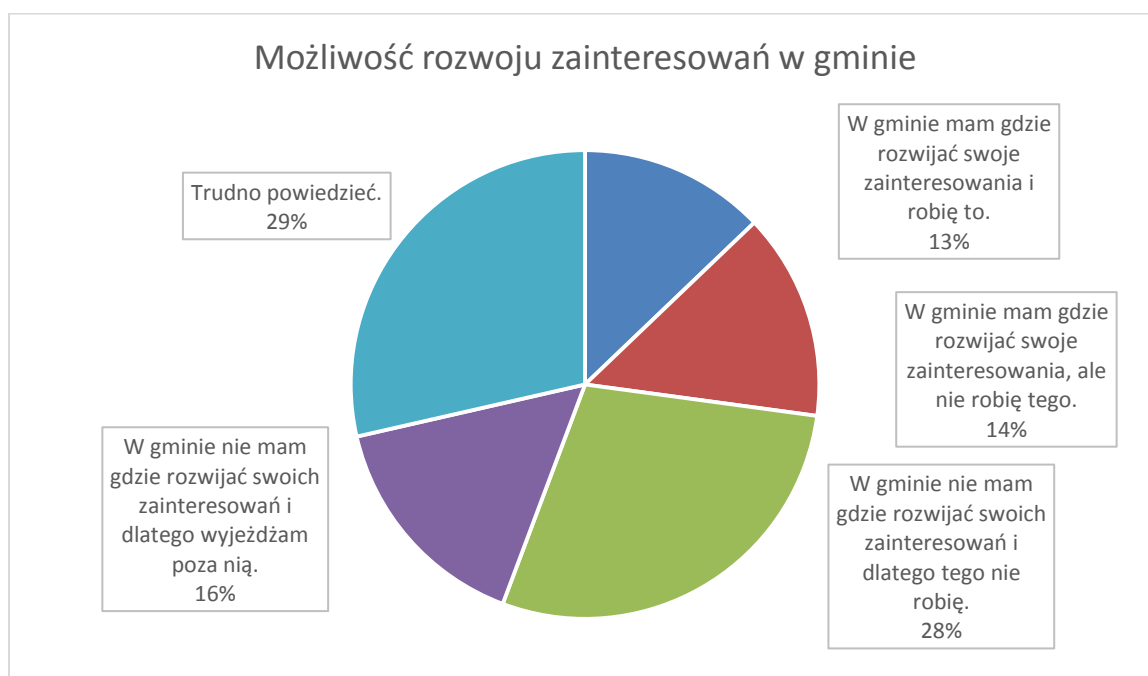
Respondentów zapytano także o to, jakie są główne problemy w tym, by spędzali czas wolny w sposób, w jaki by chcieli. Tu także wskazać mogli maksymalnie trzy odpowiedzi z listy.

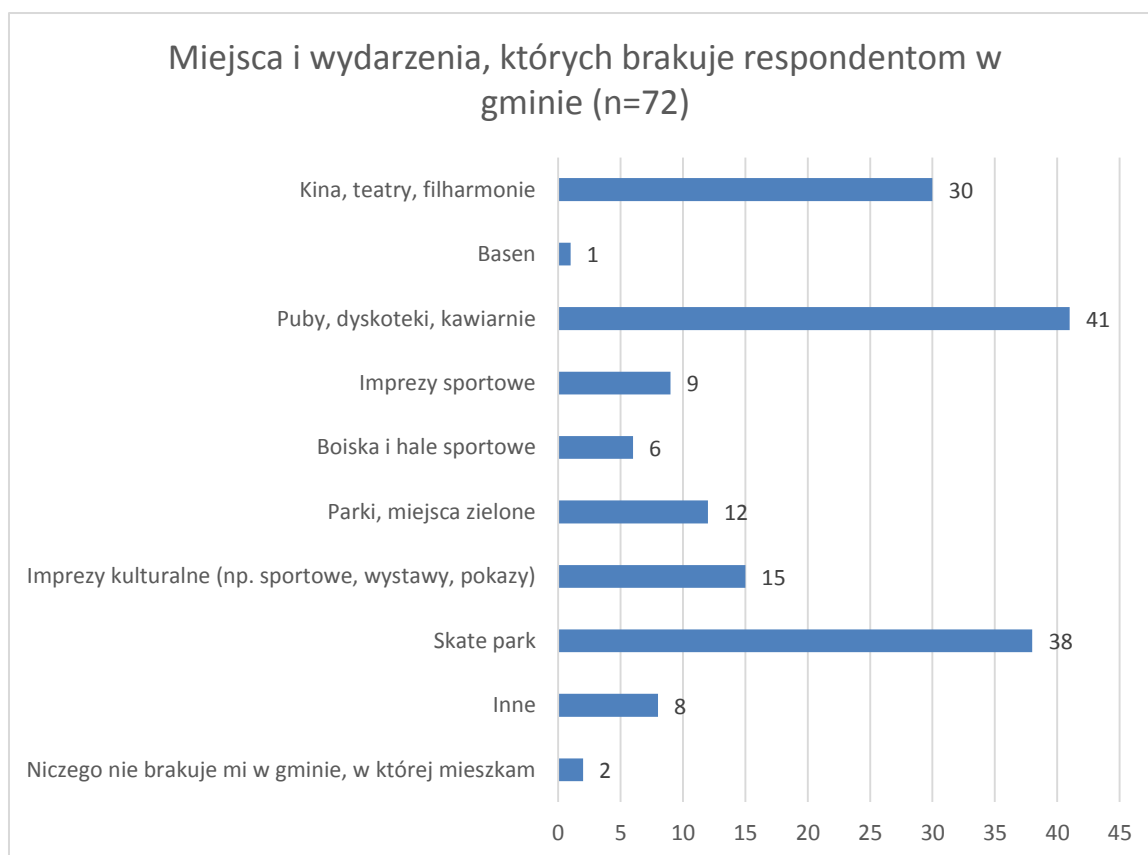
Największym ograniczeniem dla badanych w sposobie spędzania wolnego czasu w sposób w jaki by chcieli wskazywana była zbyt duża ilość nauki (40). Jest to odpowiedź, która inne powody zostawia daleko w tyle. Kolejne przyczyny przez które młodzież nie może spędzać swojego wolnego czasu w preferowany przez nich sposób, jest po prostu brak takiej ilości czasu wolnego, aby spędzać go w pożądanym sposobie. Na tą przyczynę wskazało 27 ankietowanych. Tyle samo wskazań miały ograniczenia finansowe, oraz to, że nie mają gdzie spędzać swojego czasu wolnego w sposób w jaki by chcieli – po 19 odpowiedzi. 12 badanych osób wskazało, że nie mają jak dojechać do odpowiedniego miejsca. Porównując te odpowiedzi do pytania o preferowane sposoby spędzania czasu wolnego można wnioskować, że młodzieży brakuje miejsc zwykłych, towarzyskich spotkań, oraz miejsc do podejmowania aktywności sportowej, ewentualnie transportu do takich miejsc, gdzie zaplecze sportowe się znajduje, a głównym problemem jest to żeby się tam dostać. Dobrym pomysłem mogłoby się okazać wspieranie takich instytucji jak GOK, ale oferta do nich skierowana powinna być przygotowana po uprzednim ustaleniu zainteresowań młodzieży, która miałaby tam

przebywać; żeby pozwalała na rzeczywiste rozwijanie zainteresowań, ale też na zwyczajne przebywanie w grupie.

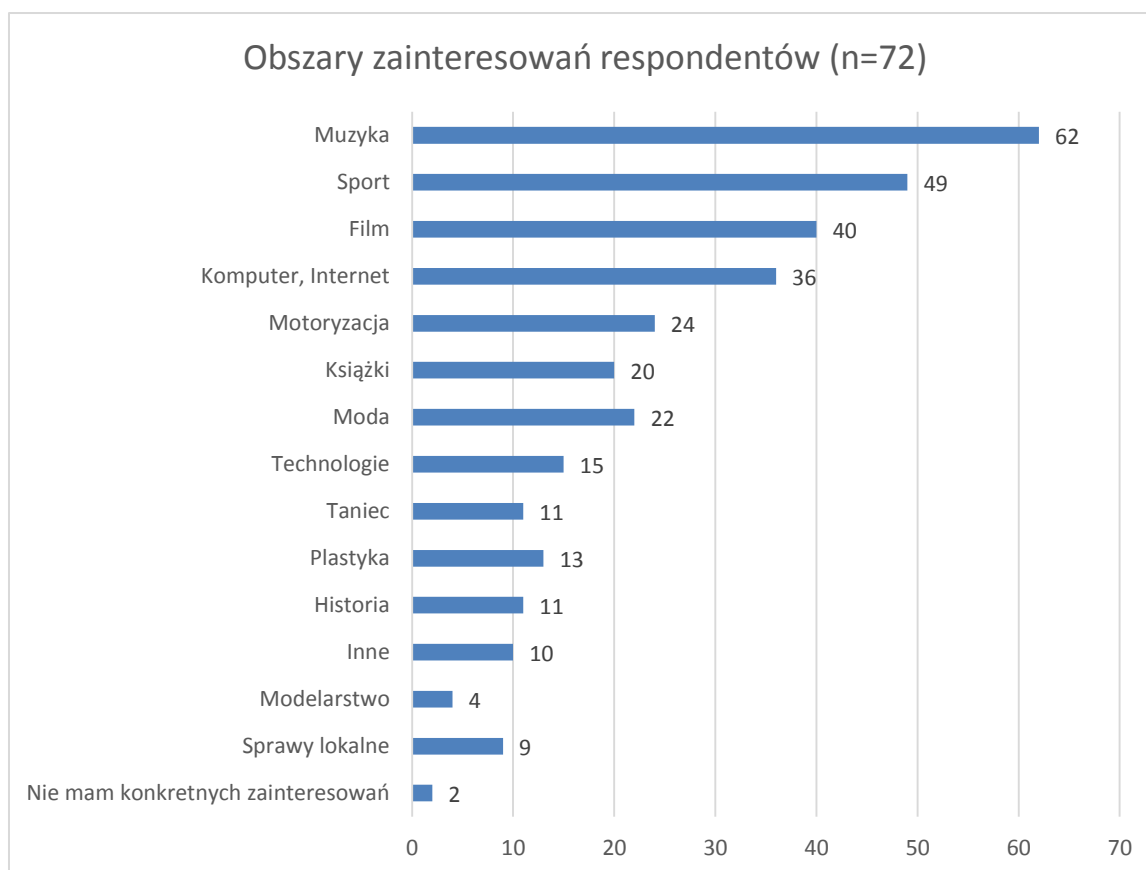
Brak możliwości rozwijania zainteresowań w swojej gminie wydaje się istotnym problemem młodzieży zamieszkującej obszar LGD „Perły Czarnej Nidy”. Prawie 30% badanych stwierdziła, że takiej możliwości nie ma i właśnie dlatego nie rozwija swoich zainteresowań. Pokrywa się to z wcześniejszymi odpowiedziami, że młodzież nie ma gdzie spędzać czasu wolnego w sposób w jaki by chciała to robić. Zaledwie 13% ankietowanych odpowiedziało, że ma gdzie rozwijać swoje zainteresowania i to robi; podobna liczba osób wyjeżdża poza obszar gminy zamieszkania w tym samym celu (16%). Warto zaznaczyć, że aż 29% nie jest w stanie się określić w tym temacie – (trudno powiedzieć).

W kolejnym pytaniu ankietowani mieli udzielić odpowiedzi na pytanie dotyczące miejsc i wydarzeń, których brakuje respondentom w gminie. Najwięcej wskazań uzyskała odpowiedź puby, dyskoteki, kawiarnie (41). Ten brak odczuwa ponad połowa badanych. Drugim bardzo znamionym wynikiem jest brak skate parku – wskazało go aż 38 respondentów, co zgadzałoby się z wcześniejszymi odpowiedziami o braku miejsc w gminie do rozwoju swoich zainteresowań. Kolejnym bardzo licznym wskazaniem były kina, teatry, filharmonie (30), co pokrywałoby się z wcześniejszymi wynikami wskazującymi, że są to czynności, które uczniowie podejmują rzadko lub bardzo rzadko.

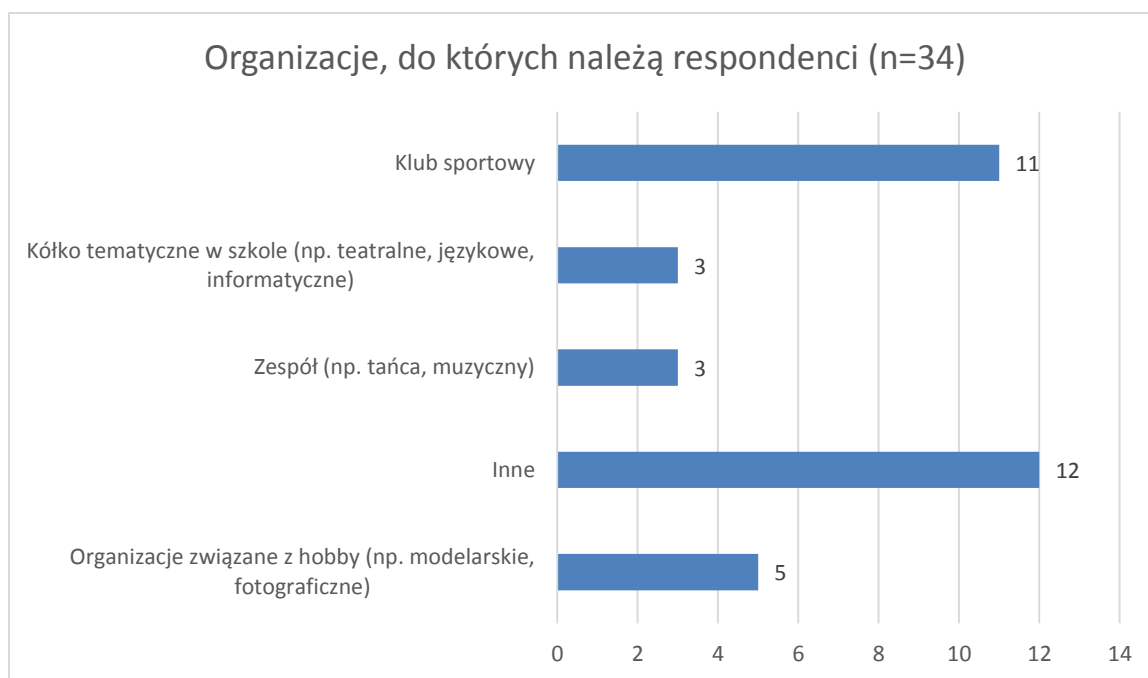

Gimnazjaliści zapytani zostali też o to, czym się interesują. Odpowiedzi te są o tyle ważne, że mogą sugerować propozycje tematyczne do przygotowania oferty dla GOK i innych instytucji działających dla młodzieży, a także dla projektowania działań LGD. Najczęściej wybieranymi odpowiedziami była muzyka (62), sport (49), film (40), oraz komputer i Internet (36). Kolejne odpowiedzi rozłożyły się różnie, nie uzyskując jednak szerokiego poparcia wśród młodzieży. Analiza zebranych danych sugeruje, że młodzież chce uczestniczyć w kulturze, ale głównie poprzez słuchanie lub tworzenie muzyki, oraz oglądanie filmów. Są to też obecnie najbardziej dostępne formy kontaktu z kulturą, gdyż bez problemu można po nie sięgnąć do Internetu.

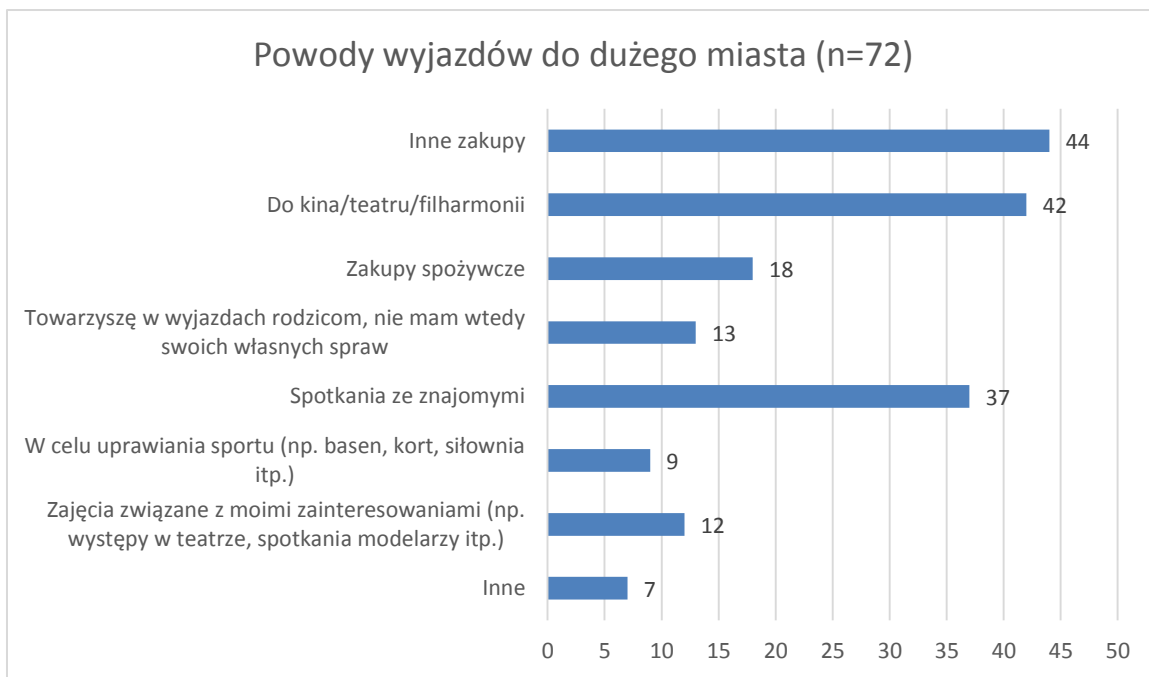
W kontekście możliwości rozwoju zainteresowań w gminie, w której się mieszka, warto omówić temat przynależności do organizacji i klubów wśród respondentów. W przypadku pytania „czy przynależysz do jakiejś organizacji/klubu/koła” 42% odpowiedziało twierdząco. Proszeni o wskazanie wszystkich typów organizacji, do których należą, respondenci zaznaczali przede wszystkim kluby sportowe – 32% wskazań, oraz inne, które nie zostały opisane i dlatego nie wiemy konkretnie o jakie chodziło – 35% odpowiedzi. Najmniej – po 9% wskazanych odpowiedzi uzyskały zespoły taneczne lub muzyczne i kółka tematyczne w szkole.

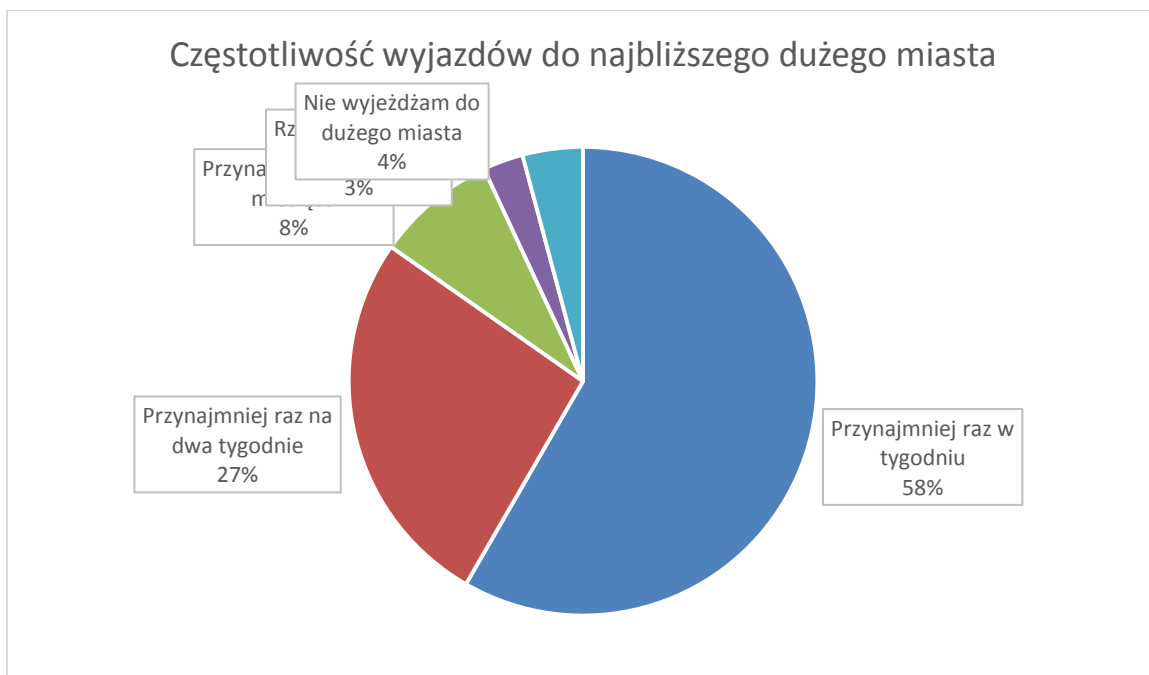

Zilustrowane powyżej dane ponownie pokazują, jak ważna dla młodzieży, która wzięła udział w badaniu, jest aktywność sportowa. Warto natomiast w tym miejscu zastanowić się, jak wygląda oferta podmiotów i organizacji pozarządowych działających na obszarze LGD „Perły Czarnej Nidy” skierowana do młodzieży. Dlaczego są one bardziej atrakcyjne niż zajęcia dodatkowe organizowane w szkołach lub Gminnych Ośrodkach Kultury.

We wcześniejszej części tego rozdziału pokazano, że 16% badanych nie ma gdzie w gminie rozwijać swoich zainteresowań, więc wyjeżdża poza nią. Przyjrzyjmy się zatem dokładniej motywacjom wyjazdowym do najbliższych dużych miast. Najczęstszą z nich były zakupy inne niż spożywcze (44)– co wiązać można z lokalizacją w dużych ośrodkach miejskich galerii handlowych. Wizyty w kinach, teatrach, czy filharmoniach były drugą najczęściej wskazywaną przyczyną wyjazdu (42). Instytucje te już kilka razy pojawiały się w odpowiedziach, sugerując, że jest to atrakcyjna forma spędzania czasu dla młodzieży, ale jednocześnie nie może być zaspokajana w gminach wiejskich. Warto zwrócić uwagę na poprawę dostępności do tego typu infrastruktury społecznej. Spotkania ze znajomymi były trzecią najliczniejszą grupą wskazań (37) jako przyczyny wyjazdów do dużych miast.

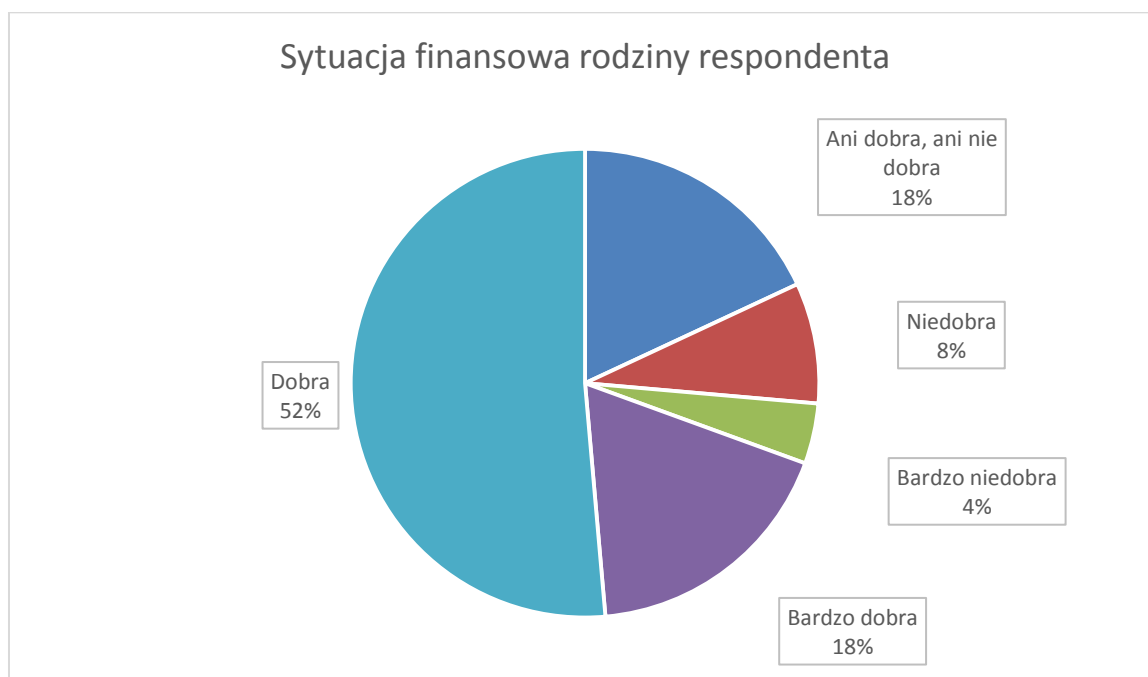

Gimnazjaliści uznali że z powodów omawianych powyżej do dużych miast wyjeżdżają bardzo często. Prawie 60% z nich wyjeżdża do miasta co najmniej raz w tygodniu, a niecałe 30% badanych określiło częstotliwość swoich wyjazdów jako przynajmniej raz na dwa tygodnie. Zaledwie 4% określiło, że nie wyjeżdża do dużego miasta w ogóle. Można więc powiedzieć, że większość badanych ma dużą styczność z miastem.

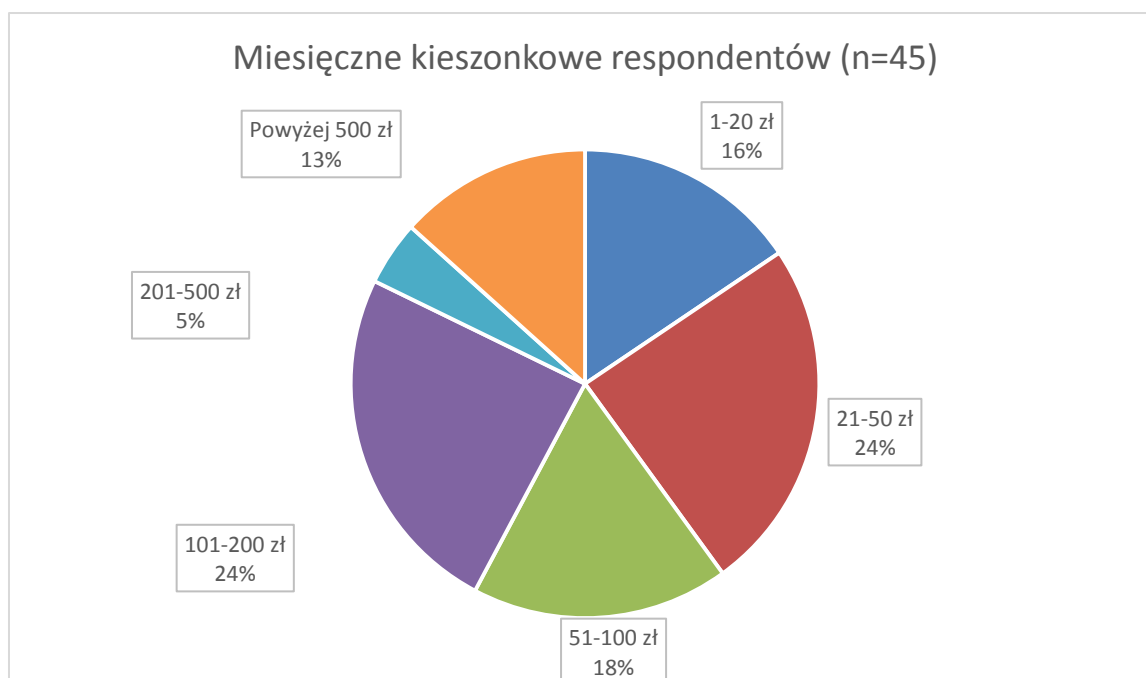

Przyczyn braku lub niskiej częstotliwości wyjazdów do dużego miasta szukać można w sytuacji finansowej, o którą również pytano w tych badaniach. Zdecydowana większość

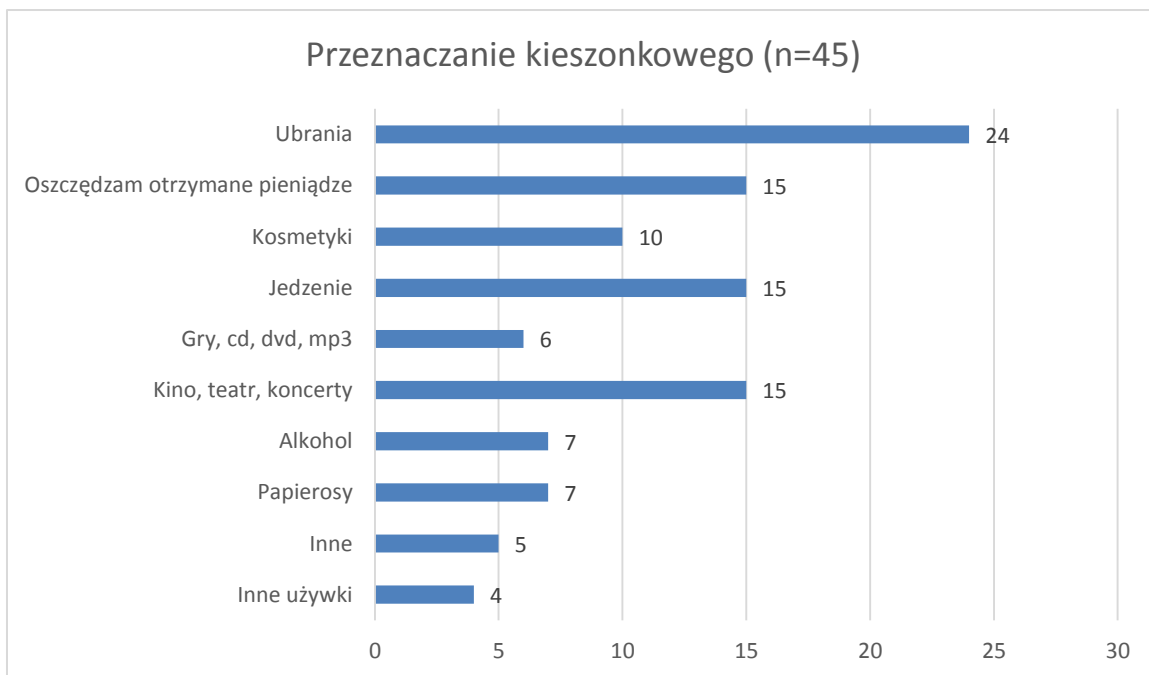
badanych sytuację finansową swojej rodziny ocenia jako dobrą 52% lub bardzo dobrą 18%. 18% odniosło się do tej kwestii neutralnie (ani dobra ani niedobra), a 12% oceniło ją za niedobłą lub bardzo niedobłą.

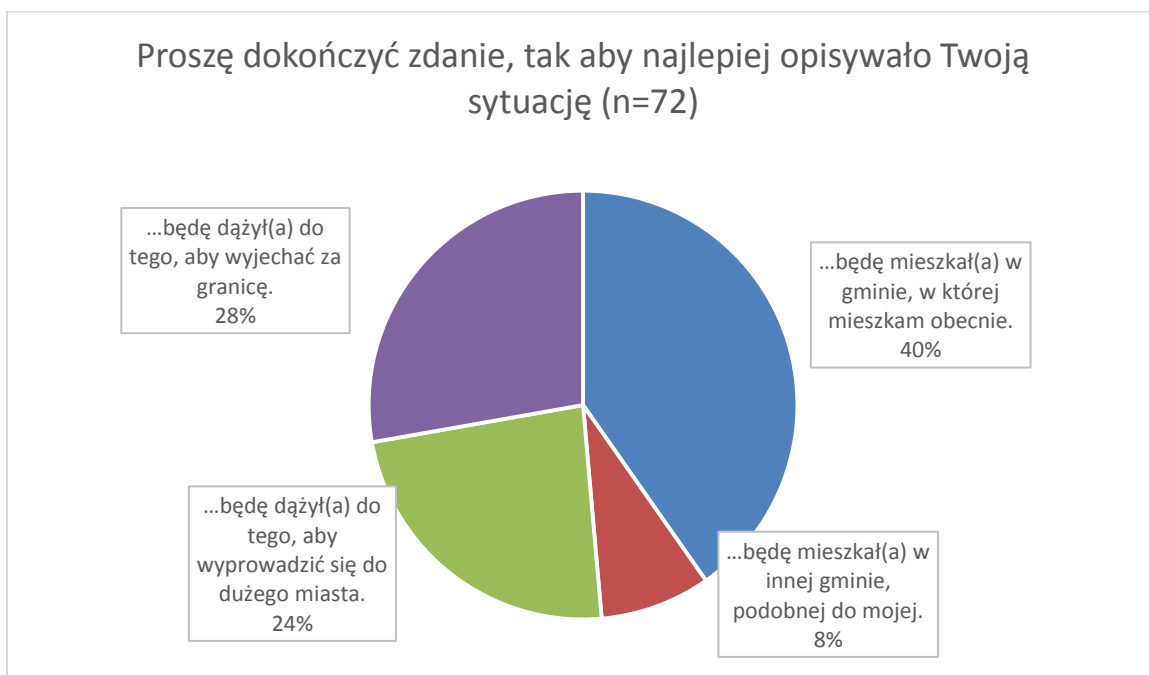
Kolejnym ważnym pytaniem jest sprawdzenie, czy młodzież dysponuje własnym budżetem, którym może zarządzać. Większość osób, które wzięły udział w badaniu, otrzymuje od rodziców kieszonkowe. Osób, które go nie otrzymują jest mniej niż 40%. W przypadku niemal połowy respondentów są to jednak stosunkowo niewielkie kwoty, nie przekraczające 50 złotych. Na uwagę zasługuje fakt, że aż 13% gimnazjalistów otrzymuje powyżej 500 zł miesięcznie na własne wydatki.

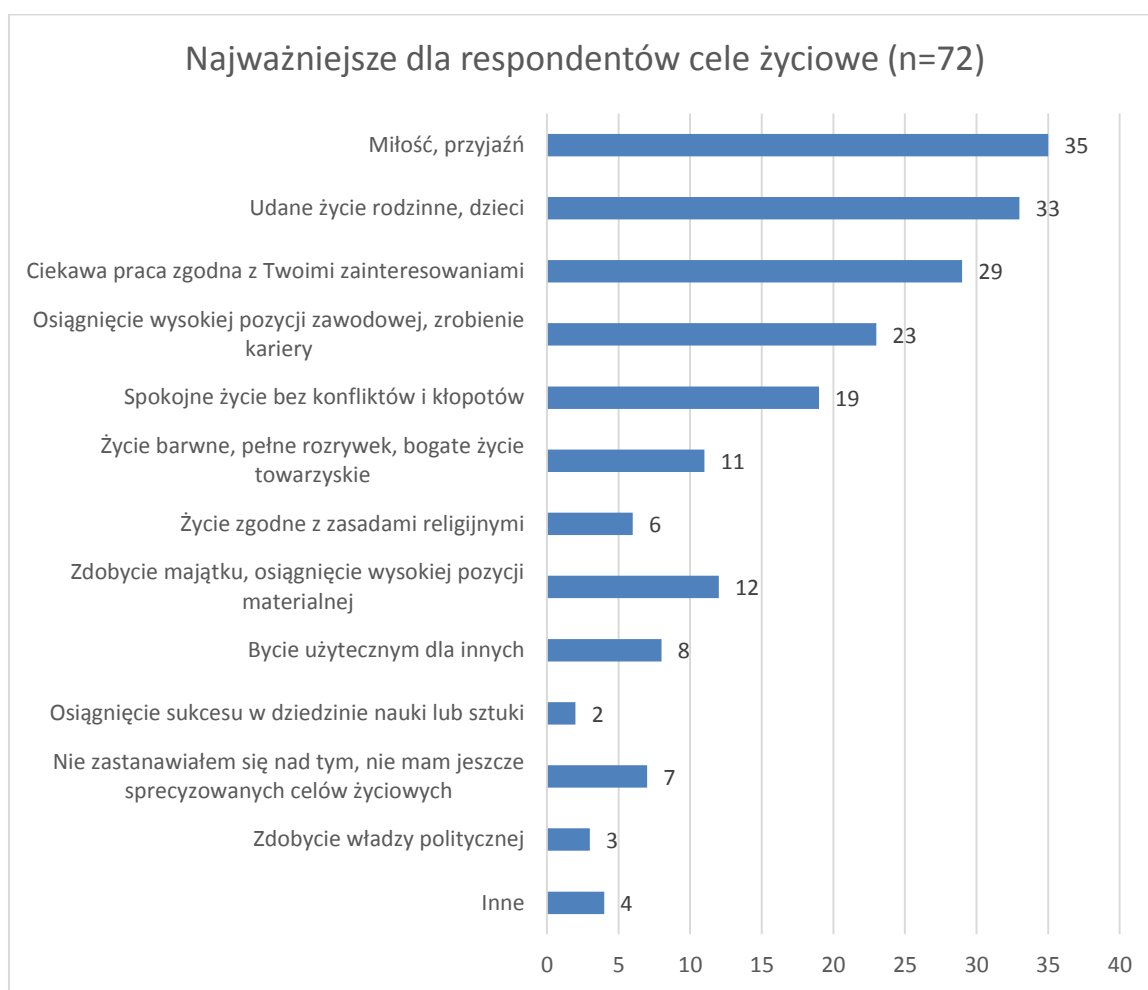
Spośród badanych osób, które otrzymują kieszonkowe zdecydowana większość wydaje je na ubrania (24). Wśród zakupów, które, jak wspomniano wyżej, są najczęstszą przyczyną wyjazdów do dużego miasta, zakupy odzieżowe są najprawdopodobniej najważniejsze, częściej, niż kosmetyki (10). Drugim licznym wskazaniem młodzieży – każde 15 odpowiedzi- były wydatki na kino, teatr, koncerty, jedzenie lub oszczędzanie otrzymanych pieniędzy. Zauważyć również trzeba, że różne używki – alkohol, papierosy, i inne – stanowią przeznaczenie kieszonkowego prawie 18 osób, które je otrzymują. W sumie przeznaczają na nie swoje pieniądze więcej osób, niż na kino, teatr lub koncerty, gry i muzykę. Taki rozkład odpowiedzi sugeruje, że relatywnie wysoki odsetek młodzieży posiada własne środki, a spora część z nich ma ich bardzo dużo. W związku z tym warto inwestować w rozwój oferty kulturalnej, gdyż posiadane środki młodzież wydaje w miastach, ponieważ nie ma gdzie zaspokajać swoich potrzeb w gminie. W działania na rzecz poprawy jakości życia młodzieży z obszaru działania LGD powinni zatem włączyć się także przedsiębiorcy.

Analizę wyników części procesu badawczego obejmującej zamieszkującą obszar LGD „Perły Czarnej Nidy” młodzież zakończymy planami i celami życiowymi respondentów. Pytani byli oni o to, czy w przyszłości zamierzają na terenie gminy, w której mieszkają pozostać, czy z niej wyjechać. W doświadczeniu zespołu Fundacji Socjometr migracja młodzieży to istotny problem obszarów Lokalnych Grup Działania. Odpowiedzi badanych ilustruje poniższy wykres:

Analiza więzi z gminą, w której mieszkają respondenci pokazuje, że aż 40% badanych zamierza pozostać w gminie, w której mieszka obecnie. Prawie 1/5 respondentów zamierza z gminy, w której mieszkają, przeprowadzić się do dużego miasta, a jeszcze większa ilość młodych mieszkańców zamierza wyjechać za granicę (28%). Decyzję stosunkowo znacznej ilości badanych, która chce wyjechać za granicę, wiązać należy z krytyczną oceną możliwości zarobkowych na obszarze LGD (jest to najczęstsza przyczyna emigracji zagranicznych). Należy jednak zaznaczyć, że osiągnięcie wysokiej pozycji materialnej jest istotnym celem życiowym dla jedynie 12% respondentów, co przedstawia poniższy wykres.

Ponad połowa badanych za najważniejsze cele życiowe uznała wartości takie, jak miłość i przyjaźń (35), czy udane życie rodzinne (33). Istotne są cele zawodowe: przede wszystkim praca zgodna z zainteresowaniami (wybrało ją 29 ankietowanych), i zrobienie kariery (23). Co ciekawe większa ilość młodych ludzi chce prowadzić życie bez konfliktów i kłopotów (19) niż pełne rozrywek, bogate życie towarzyskie (11). Zasady religijne są mniej ważne (6), podobnie jak bycie użytecznym dla innych (8). Sukces w dziedzinie nauki lub sztuki chce odnieść zaledwie 2 badanych – to odpowiedź, która uzyskała najmniejszą ilość

wskazań. Osób zainteresowanych zdobyciem władzy politycznej wśród ankietowanych jest jedynie 3. Być może są to osoby, które widzą swoją przyszłość w strukturach samorządowych, które w omawianym wcześniej pytaniu o obszary zainteresowań wskazały sprawy lokalne (wymieniło je 9 respondentów).

Rozkład wartości jakimi kierują się w życiu młodzi mieszkańcy analizowanego obszaru sugeruje, że poprawa jakości życia i stworzenie lepszych warunków do rozwoju mogą pozytywnie wpłynąć na chęć pozostania w gminie, w której mieszkają w przyszłości. W kontekście wysokiego odsetka osób deklarujących chęć wyjazdu, podjęcie działań mających na celu rozbudzenie tożsamości lokalnej i przywiązania do aktualnego miejsca zamieszkania wydaje się ważnym zadaniem dla instytucji wpływających na rozwój lokalny. Oczywiście nie należy łudzić się, że bez zmiany sytuacji na rynku pracy, młodzież pozostanie tutaj ze względu na atrakcyjne boiska i zajęcia w GOK. Działania powinny zmierzać ku poprawie również tego wymiaru, jednak wzmocnienie zachęty do pozostania na analizowanym obszarze może powodować większą motywację, aby samemu zapewnić sobie godne warunki bytowe, choćby poprzez samozatrudnienie.

Podsumowanie

Rekomendacje dotyczące biura i organów LGD „Perły Czarnej Nidy”

1. Ze względu na to, że pracownicy biura oraz kierownik zajmują się całą gamą działań potrzeba szybkich komputerów jest znacząca. Modernizacja sprzętu zdecydowanie wpłynęłaby na komfort i jakość pracy, dlatego rekomenduje się unowocześnienie urządzeń biurowych w LGD.
2. Rekomenduje się w przyszłym okresie programowania zatrudnienie dodatkowej osoby, specjalisty ds. wniosków, która w okresie prowadzenia naborów na wnioski odciążałaby pracowników etatowych, dzięki czemu bieżąca i codzienna praca biura nie byłaby zakłócona.
3. W przyszłości warto rozważyć również zatrudnienie eksperta z dziedziny prawa. Obecnie, każda podejmowana decyzja powinna być konsultowana z prawnikiem, a regulaminy przeprowadzonych konkursów, przetargów i innych działań powinny być przygotowane każdorazowo przez specjalistę. W związku z tym, dotychczas stowarzyszenie korzystało z uprzejmości zatrudnionego prawnika w gminie, jednak

w przyszłości warto zatrudnić taką osobę na umowę o dzieło lub zlecenie, aby mógł zajmować się sprawami LGD na bieżąco.

4. Respondenci uznali, że w zarówno kryterium komplementarności jak i innowacyjności są zbyt subiektywne. W przyszłości należy natomiast dążyć do stworzenia kryteriów o charakterze zero – jedynkowym. Warto zatem opracować czytelne definicje obu kryteriów, które jednoznacznie będą rozstrzygać o przydzieleniu punktu. W przypadku realizacji projektów w kilku miejscowościach, co jest punktowane, należy również przyjąć zasadę, mówiącą o tym kiedy udział miejscowości jest liczony dodatkowo, a kiedy nie. W przeszłości zdarzało się, że wnioskodawcy pisali o posiłku zjedzonym w danej miejscowości licząc, że zostanie ona zakwalifikowana jako dodatkowa miejscowość, w której realizowany jest projekt. Takie sytuacje powinny zostać jasno rozstrzygnięte, aby wnioskodawcy nie czuli się oszukani.
5. W przyszłości warto rozważyć wprowadzenie dodatkowego kryterium w ocenie wniosku przez Radę, która miałaby możliwość przydzielenia punktów wnioskodawcom, którzy korzystali z doradztwa i konsultowali swoje wnioski w biurze LGD. Wprowadzenie kryterium powodowałoby po pierwsze podniesienie jakości składanych wniosków. Dodatkową korzyścią byłyby wypowiedzi pracowników biura w zakresie realizowanych projektów, które mogłyby być bardziej innowacyjne i zróżnicowane.
6. Niestety kompetencje Rady nie umożliwiają jej członkom wzywania wnioskodawców do uzupełnień, czy wyjaśnień dotyczących projektu. W przyszłości warto wprowadzić mechanizm, w którym Rada będzie mogła ocenić wniosek po uprzednim wyjaśnieniu wnioskodawcy, gdyż obecny stan rzeczy powoduje, że dobre projekty mogą odpaść na etapie oceny Rady jedynie przez niewielkie niedociągnięcia semantyczne lub formalne.
7. Dobrym pomysłem jest również opracowanie broszury informacyjnej, która informowałaby o technicznych i merytorycznych aspektach wypełniania wniosków. Pracownicy oraz przedstawiciele organów LGD zwrócili uwagę na fakt, że do niektórych wnioskodawców, pomimo wielu prób nie udaje się dotrzeć z informacjami, co powoduje, że nawet konsultowane wnioski nie zawsze są dobrej jakości. Może to wynikać z faktu, że niektórzy ludzie wolą raczej przeczytać instrukcję niż ją usłyszeć. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom warto wprowadzić zróżnicowane formy dotarcia do wnioskodawców.

8. Część respondentów uznała, że w przyszłości warto wprowadzić elektroniczny system oceny wniosków, który zredukowałby obowiązki pracowników biura względem Rady. Sugerowano, że obecnie zakres pracy, jaki muszą podejmować pracownicy, którzy przygotowują całą dokumentację do oceny wniosków dla Rady jest bardzo duży. Wprowadzenie systemu elektronicznego nie tylko ułatwiłoby pracę biura, ale także spowodowałoby łatwiejszy system oceny i dostępu do złożonych wniosków. Przygotowani radni, przychodziliby na posiedzenia już przygotowani do oceny poszczególnych projektów co usprawniłoby przebieg każdego spotkania.
9. W przyszłości LGD „Perły Czarnej Nidy” powinno wyraźniej akcentować swój udział w organizowanych imprezach (poprzez zapewnienie logotypów na scenie, wystąpienia przedstawicieli LGD, stoisko LGD, ulotki i gadżety). Same imprezy również powinny być bardziej wypromowane za pomocą preferowanych przez mieszkańców kanałów komunikacji, które zostały opisane w kolejnym pytaniu, zadanym respondentom.
10. W przyszłości rekomenduje się, aby LGD przeprowadził kampanię promocyjną działań w Sieci. Takie działania miałyby zachęcić mieszkańców do ogólnego korzystania ze nowych technologii oraz podniesienie świadomości z zakresu wykluczenia cyfrowego. Dodatkowo, byłaby to dobra okazja do tego, aby zwiększyć zainteresowanie mieszkańców samym LGD. Stowarzyszenie mogłoby na swoich stronach uruchomić np. kursy e-learningowe poprzedzone lekcjami w „realu”, dzięki którym mieszkańcy częściej i chętniej zaczęłyby korzystać z nowych technologii. Wypracowanie i utrwalenie mechanizmów korzystania z Internetu na przykładzie stron i działań promocyjnych LGD przyczyni się doskonale do wzrostu rozpoznawalności instytucji i może pozytywnie wpłynąć na liczbę potencjalnych wnioskodawców.
11. Duża ilość działań promocyjnych z wykorzystaniem kanałów komunikacyjnych Urzędów Gminy może prowadzić do błędnego przekonania wśród mieszkańców, o tym że LGD jest jednostką samorządową. W związku z tym, w przyszłości warto wypracować więcej autonomicznych kanałów dotarcia do mieszkańców oraz zadbać, aby materiały ukazujące się np. na stronach Urzędów Gmin, czy gazecie lokalnej wydawanej przez samorządy opatrzone były odpowiednimi logami i informacjami na temat LGD.
12. W materiałach promocyjnych należy używać pełnych nazw LGD i LSR, a także innych organizacji związanych z działalnością stowarzyszenia. Posługiwanie się skrótami jest wygodne, ale nie koniecznie czytelne, w związku z czym na tym etapie

promocji i nieustającej konieczności docierania do mieszkańców, którzy nie słyszeli o LGD, wspomniana sugestia wydaje się rozsądna.

13. W przyszłości warto kontynuować prowadzone do tej pory działania promocyjne, gdyż jak zostało to powiedziane na początku rozdziału dotyczącego promocji LGD, wysoki odsetek rozpoznawalności należy uznać za sukces. Rekomendowane zmiany i sugestie co do dalszych działań mogłyby natomiast jeszcze poprawić osiągnięty wynik, dlatego w przyszłości warto skupić się zarówno na nowoczesnych kanałach komunikacji, jak na tradycyjnych, czyli tych które już teraz są skuteczne.
14. W przyszłości rekomenduje się podjęcia próby zwiększenia frekwencji na posiedzeniach Rady. Ocena wniosków jest jednym z ważniejszych instrumentów kształtowania polityki rozwoju przez LGD, a członkowie Rady są odpowiedzialni za efektywność wdrażania LSR na obszarze działania LGD. Tak duża odpowiedzialność za realizowaną strategię powinna stanowić motywację do rzetelnego przygotowywania się do kolejnych spotkań, a także do uczestnictwa w nich. W związku z tym należy podjąć działania, w których w pierwszej kolejności należy zdefiniować powody nie uczestnictwa radnych w posiedzeniach. W dalszej kolejności należy dostosować termin i czas organizowanych spotkań do oczekiwań radnych, którzy wcześniej powinni zostać poinformowani o powadze pełnionej funkcji. Być może problemem w uzyskaniu wyższej frekwencji jest brak czasu, dlatego warto zastanowić się nad zmianą organizacji spotkań. Innym problemem mogą być finanse, dlatego pomimo tego, że radni dostają diety za każde posiedzenie w którym uczestniczą, warto zastanowić się nad ich zwiększeniem. Dodatkowo, warto jeszcze raz przypomnieć o wprowadzeniu systemu elektronicznej oceny wniosków, który spowodowałby ułatwienie pracy Rady.

Rekomendacje dotyczące Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Perły Czarnej Nidy”

1. Realne efekty realizacji celów ogólnych strategii, powinny być tak samo mocno promowane jak same projekty. Mieszkańców może interesować nie tylko to, że jakaś impreza kulturalna czy inwestycja została zrealizowana, ale także to jak w dłuższym okresie czasu podejmowane działania wpływają na rozwój gmin. Rekomenduje się zatem zbieranie informacji o rzeczywistych efektach oddziaływania wdrażania LSR i upublicznianie ich, co niewątpliwie wpłynie wzrost zainteresowania samym LGD, jako instytucji zarządzającej rozwojem lokalnym. Takie działania będą również

powodowały, że stowarzyszenie w przyszłości stanie się organizacją ekspercką w podejmowanych wymiarach zmiany społecznej.

2. Działania jakie stowarzyszenie powinno podjąć w obszarze poprawy sytuacji na rynku pracy powinny być kompleksowe i szeroko zakrojone. Sama analiza danych ilościowych w tym temacie niewiele mówi o preferencjach badanych, jednak temat ten został pogłębiony na warsztatach konsultacyjnych.
3. W przyszłym okresie programowania, w którym rolnicy będą traktowani jak przedsiębiorcy, należy zapewnić możliwość podjęcia działań rozwojowych również w sektorze rolniczym. Wsparcie powinno zatem dotyczyć zarówno branż pozarolniczych, jak i samego rolnictwa.
4. Badani zwrócili uwagę, że młodzi przedsiębiorcy potrzebują raczej wsparcia w relatywnie mniejszej kwocie, niż ta, która była oferowana w ramach działania Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw. Przedsiębiorcy, którzy nie mają niewielki kapitał własny, przy refundacji rzędu 50%, mogą ubiegać się o stawki rzędu 10-20 tysięcy, aby otrzymać zwrot rzędu 5-10 tysięcy złotych. W przyszłości warto zatem zastanowić się nad rozpisaniem np. projektu grantowego z dziedziny pobudzania przedsiębiorczości. W ramach tego działania, można otworzyć Inkubator Przedsiębiorczości, który oprócz świadczonych usług doradczych (co obniżyłoby koszty utrzymania dla przedsiębiorców) umożliwiłoby również otrzymanie niewielkiej dotacji na rozwój lub utrzymanie firmy.
5. W przyszłości warto zastanowić się czy dalsze działania w kierunku rozwoju turystyki powinny być zwrócone do już zainteresowanych osób, czy poszerzać krąg zainteresowanych. W przypadku opowiedzenia się za jedną z grup, powinno się dopasować narzędzia komunikacyjne do celu komunikacyjnego. W przypadku skierowania oferty do osób niezwiązanych z turystyką, należy zatem postawić na działania promujące region i dające możliwość poznania swojej gminy, natomiast w przypadku osób już związanych z turystyką, można pokusić się o bardziej profesjonalną ofertę turystyczną oraz o włączenie tych osób w działania na rzecz turystyki w regionie np. poprzez utworzenie stowarzyszenia, które będzie zajmowało się promocją regionu. Dodatkowo, respondenci oceniali również konieczność powstawania nowych miejsc noclegowych dla turystów. Odsetek wskazań bardzo potrzebne był wyraźnie niższy niż w przypadku oceny rozwoju ruchu turystycznego, co może oznaczać, że zmiany w tym kierunku rzeczywiście nie są aż tak potrzebne,

jak inne, np. związane z poprawą stanu małej architektury turystycznej, czy tworzeniem nowych ofert spędzania czasu dla turystów.

6. Wśród badanych widać wyraźną grupę osób, która „żyje turystyką” i jest świadoma korzyści z jej rozwoju. Warto to wykorzystać w przyszłych działaniach oraz już na etapie tworzenia LSR. Na etapie tworzenia dokumentu strategicznego rekomenduje się zorganizowanie spotkania konsultacyjnego poświęconego turystyce. Podczas spotkania powinny zostać omówione preferowane kierunki rozwoju, a spośród uczestników, pracownicy LGD mogliby wyłonić i zaprosić do współpracy osoby najbardziej aktywne, które ułatwiałyby w dalszej kolejności wdrażanie i promocję LSR.
7. Dla części badanych inwestycje w poprawę estetyki publicznej nie są dobrym pomysłem, jednak w odniesieniu do znacznej liczby osób uznających potrzebę dalszych inwestycji, należy przyjąć, że w nowym okresie warto kontynuować również i ten kierunek działań. Rozwój infrastruktury komunikacyjnej jest ważnym działaniem, które w podobnych badaniach prowadzonych w całej Polsce zdecydowanie najczęściej jest wskazywane jako potrzeba do dalszego rozwoju. LGD nie jest jednak instytucją, która może zająć się realizacją projektów w tym zakresie, dlatego w odniesieniu do działań, jakie stowarzyszenie może podjąć w przyszłości należy rekomendować przeprowadzenie konsultacji z samorządami, które prowadziłyby do wspólnej polityki rozwoju turystyki, a realizowane inwestycje infrastrukturalne szły by w parze, z inwestycjami turystycznymi. Tak jak w przypadku dróg, tak i tutaj LGD nie jest instytucją, która może realizować projekty rozwoju kanalizacji, jednak jako instytucja zajmująca się rozwojem lokalnym dobrze, żeby komunikowała odpowiednim urządzeniom o takiej potrzebie.
8. Liczba wydarzeń kulturalnych powinna ulec zwiększeniu dla 66% badanych. Można powiedzieć, że działania tego typu są ważne. W kontekście tego, że dla większości badanych, tego rodzaju forma komunikacji jest preferowana, warto organizować wydarzenia kulturalne, niezależnie od tego, że dla 34% badanych nie ma potrzeby zwiększania ich liczby.
9. W przyszłości warto prowadzić działania w kierunku kultywowania lokalnej tradycji. Poznawanie lokalnej tradycji przez mieszkańców niewątpliwie przyczynia się do zwiększenia poczucia tożsamości regionalnej, a ta z kolei przekłada się na wzrost zaangażowania w sprawy lokalne, umacnianie więzi i wzrost kapitału społecznego. Dodatkowo, analizując współczesne trendy turystyczne, produkty lokalne i lokalna

kultura wydają się być atrakcyjnym produktem turystycznym. Oba przedstawione powody powinny skłaniać do podejmowania licznych działań w tym zakresie w przyszłym okresie programowania.

10. Wysoki wskaźnik chęci zaangażowania się w sprawy lokalne przez mieszkańców sugeruje, że w przyszłych działaniach na rzecz gminy, LGD powinno przyjąć politykę szerokiej promocji prowadzonych działań i informacji na temat możliwości włączenia się w te działania. Stowarzyszenie mogłoby zająć się animacją inicjatyw oddolnych i motywowaniem do podjęcia działania. Tak wysoki odsetek osób, chcących włączyć się w prace na rzecz gminy nie może być zmarnowany, dlatego w przyszłości rekomenduje się strukturalne rozwiązanie na obszarze działania LGD, którego celem będzie utrzymanie liderów i aktywnych osób przy motywacji do prowadzenia działań na rzecz gminy. Powołanie Centrum Inicjatywy Lokalnej, w której liderzy społeczności lokalnych mogliby się spotykać i wymieniać doświadczeniami, a także przyprowadzać swoje grupy, z którymi pracują wydaje się być dobrym pomysłem i relatywnie mało kosztownym przy wykorzystaniu dostępnej w LGD infrastruktury.
11. W kontekście tworzenia nowej LSR, LGD powinno zabezpieczyć możliwość prowadzenia działań do zróżnicowanej grupy odbiorców, którzy nie radzą sobie na rynku pracy. Wyniki badań sugerują bowiem, że problem bezrobocia na analizowanym obszarze jest złożony i wymaga zaprojektowania działań konkretnie ukierunkowanych na daną grupę społeczną. Potwierdziła się tym samym teza o sporej chęci włączenia się mieszkańców w sprawy gminne i tak jak zostało to powiedziane, rola LGD w przyszłości w ramach tego zagadnienia powinna być znacząca. Wypracowanie mechanizmów wsparcia dla liderów i aktywnych mieszkańców, a także zapewnienie im organizacyjnej opieki to podstawa działań, które LGD powinna realizować samodzielnie, albo z pomocą powołanego Centrum Inicjatywy Lokalnej.
12. Rolą instytucji zarządzającej rozwojem lokalnym jest określenie strategicznych kierunków działania, które zgodnie z prowadzoną polityką mają przyczynić się do rozwoju. Wśród opisywanych przez uczestników problemów i działań dominującym obszarem wydaje się rozwój infrastruktury społecznej i turystycznej oraz poszerzenie oferty spędzania czasu wolnego. Oczywiście są to ważne aspekty, które wpływają na jakość życia mieszkańców, jednak wydaje się, że wskazówki do działań jakich przynoszą wywiady z pracownikami i członkami LGD sugerujące, że najważniejszym obszarem do działań jest poprawa sytuacji na rynku pracy jest bardziej zasadna.

Powyższą listę należy zatem w pierwszej kolejności uhierarchizować, a propozycje działań dopasować do wizji rozwoju przyjętej przez Zarząd.

13. Według badanych, na sprawną realizację strategii miało wpływ nie tylko biuro i sprawnie działające organy LGD, ale również prężne organizacje pozarządowe, wraz ze swoimi liderami, którzy wspierali działalność stowarzyszenia od samego początku istnienia. W przyszłości należy podtrzymać silną pozycję sieciującą LGD i utrzymać dobre relacje z innymi organizacjami, gdyż wspólne działanie może przynieść lepsze efekty pracy.
14. Wszyscy badani pracownicy i członkowie LGD uznali, że w przyszłości należy kontynuować przyjęte w minionym okresie programowania cele ogólne. Ich zdaniem zmiany, jakie należy wprowadzić powinny dotyczyć raczej samych przedsięwzięć niż celów. Nowa strategia powinna być jak najbardziej ogólna i „szeroka”, aby każdy podmiot chcący podjąć jakąś ważną z punktu widzenia rozwoju lokalnego inwestycje lub projekt „miękki” miał taką możliwość. Dodatkowo, członkowie i pracownicy LGD zdają się mieć wspólną i spójną wizję rozwoju lokalnego opartego o turystykę, dlatego w przyszłości szczególnie te działania powinny być preferowane. Warto wykorzystać dużą zdolność stowarzyszenia do sieciowania podmiotów ze środowiska swojego działania. Podjęcie próby połączenia działań podmiotów z różnych sektorów w kierunku podjęcia wspólnych projektów rozwoju turystyki na obszarze działania LGD niewątpliwie przyczyniłoby się do zdynamizowania wzrostu ruchu turystycznego i infrastruktury turystycznej.
15. Kadra pracowników ma wysokie kompetencje w pozyskiwaniu środków zewnętrznych, co w przyszłym okresie programowania będzie dodatkowo punktowane. W przyszłości warto podtrzymać próby realizacji projektów nie związanych z PROW, gdyż łączenie różnych mechanizmów finansowania rozwoju społecznego powinno pozytywnie wpływać na kompleksowy rozwój społeczny, bez pominięcia jakichkolwiek dziedzin.
16. Realne efekty realizacji celów ogólnych strategii, powinny być tak samo mocno promowane jak same projekty. Mieszkańców może interesować nie tylko to, że jakaś impreza kulturalna czy inwestycja została zrealizowana, ale także to jak w dłuższym okresie czasu podejmowane działania wpływają na rozwój gmin. Rekomenduje się zatem zbieranie informacji o rzeczywistych efektach oddziaływania wdrażania LSR i upublicznianie ich, co niewątpliwie wpłynie wzrost zainteresowania samym LGD, jako instytucji zarządzającej rozwojem lokalnym. Takie działania będą również

powodowały, że stowarzyszenie w przyszłości stanie się organizacją ekspercką w podejmowanych wymiarach zmiany społecznej.

Rekomendacje dotyczące młodzieży z obszaru działania LGD

1. Wysoka liczba wskazań niechodzenia do kina, teatru, dyskoteki, koncerty pozwala nam domniemywać, że może to być problem z dostępnością tego typu obiektów i imprez na terenach zamieszkiwanych przez młodych mieszkańców. W związku z tym, należy podjąć działania mające na celu wzbogacenia i różnicowania oferty skierowanej do młodych ludzi. Jak pokazują wyniki badań prowadzonych na całym obszarze działania LGD, infrastruktura ku temu już istnieje, a rozwój oferty spędzania czasu wolnego korzystnie wpłynąłby również na poprawę atrakcyjności turystycznej obszaru. Podmiotami, które warto zaangażować w pracę na rzecz poprawy stanu rzeczy są wszystkie instytucje pozarządowe, samorządowe a także przedsiębiorcy, którym również powinno zależeć na zbudowaniu ogólnego wrażenia obszaru atrakcyjnego dla turystów. Dodatkowo warto podkreślić, że aż 57 badanych osób stwierdziło, że nigdy nie uczestniczy w zajęciach organizowanych przez GOK. Jest to najwyższe wskazanie w tej kategorii. Wynika z tego, że oferta kierowana do młodzieży nie jest dla nich atrakcyjna, a bardziej atrakcyjne są zajęcia organizowane w parafii, które miały największą liczbę wskazań. Sugeruje to podjęcie zdecydowanych działań w kierunku uatrakcyjnienia oferty dla młodzieży w GOK i włączenie w tą ofertę działań parafialnych. Gimnazjaliści zapytani zostali też o to, czym się interesują. Odpowiedzi te są o tyle ważne, że mogą sugerować propozycje tematyczne do przygotowania oferty dla wspomnianych instytucji działających dla młodzieży, a także dla projektowania działań LGD. Najczęściej wybieranymi odpowiedziami była muzyka (62), sport (49), film (40), oraz komputer i Internet (36).
2. Zdecydowana większość młodych ludzi wskazała, że swój czas wolny chciałaby spędzić na spotkaniach ze znajomymi (47). W dalszej kolejności dużą liczbę wskazań zajęło uprawianie sportu (33), oraz słuchanie muzyki (24). Odpowiedzi te pokrywają się z deklarowanymi sposobami spędzania czasu wolnego z poprzedniego pytania. Wysoką liczbę wskazań uzyskały również spędzanie czasu na swoim hobby (19). Wspomniane obszary należy uznać za priorytetowe w tworzeniu oferty spędzania czasu wolnego dla młodzieży.
3. Ogólnie rzecz biorąc badana młodzież stwierdziła, że największym powodem dlaczego nie spędzają swojego czasu w sposób, jaki by chcieli jest nadmierna ilość

nauki. Sugeruje to, że młodzież w subiektywnie odczuwanym zakresie posiadanego czasu wolnego, ma go niewiele. W związku z tym należy podjąć działania mające na celu umożliwienie ciekawego spędzania wolnego czasu, przy minimalizacji czasu potrzebnego na przygotowania, dojazdu i organizację. Działania te nie powinny również podwyższać kosztów spędzania czasu wolnego. Młodzieży brakuje miejsc różnego typu: zwykłych, do towarzyskich spotkań, oraz miejsc do podejmowania aktywności sportowej, ewentualnie transportu do takich miejsc, gdzie zaplecze sportowe się znajduje, a głównym problemem jest to żeby się tam dostać. Dobrym pomysłem mogłoby się okazać wspieranie takich instytucji jak Kluby Sportowe i GOK, ale oferta do nich skierowana powinna być przygotowana po uprzednim ustaleniu zainteresowań młodzieży, która miałaby tam przebywać; żeby pozwalała na rzeczywiste rozwijanie zainteresowań, ale też na zwyczajne przebywanie w grupie. Działania te powinny stać się priorytetowymi w poprawie jakości życia młodzieży. Alarmujące jest bowiem, że na brak możliwości rozwijania zainteresowań w swojej gminie wydaje się istotnym problemem młodzieży zamieszkującej obszar LGD „Perły Czarnej Nidy”. Prawie 30% badanych stwierdziła, że takiej możliwości nie ma i właśnie dlatego nie rozwija swoich zainteresowań.

4. Młodzież uznała również, że brakuje im także pubów, dyskotek i kawiarnie (41). Ten brak odczuwa ponad połowa badanych. Drugim bardzo znamienym wynikiem jest brak skate parku – wskazało go aż 38 respondentów, co zgadzałoby się z wcześniejszymi odpowiedziami o braku miejsc w gminie do rozwoju swoich zainteresowań. Kolejnym bardzo licznym wskazaniem były kina, teatry, filharmonie (30). Są to kolejne sugestie dotyczące tego, co młodzież zamieszkująca na obszarze działania LGD chce robić w swoim wolnym czasie.

Załączniki

Wzór kwestionariusza ankiety dla mieszkańców

Przeprowadzam ankietę na zlecenie Lokalnej Grupy Działania „Perły Czarnej Nidy”. Proszę o poświęcenie mi 5 minut oraz odpowiedź na kilkanaście pytań.

I. Czy słyszał/a Pan/Pani o działającym w tym regionie stowarzyszeniu Lokalna Grupa Działania (LGD) „Perły Czarnej Nidy”?

Tak (proszę przejść do pytania nr II)

Nie (proszę przejść do pytania nr III)

II. Czy spotkał/a się Pan/Pani z któryś z poniższych obszarów działalności LGD „Perły Czarnej Nidy”? Proszę powiedzieć czy:

1. Składał/a lub planował/a Pan/Pani złożyć wniosek o dofinansowanie projektu przez LGD?	TAK	NIE
2. Korzystał/a Pan/Pani z doradztwa w biurze LGD?	TAK	NIE
3. Brał/a Pan/Pani udział w projekcie realizowanym w partnerstwie z LGD (np. finansowanym z PO KL)?	TAK	NIE
4. Brał/a Pan/Pani udział w wydarzeniach (np. festyny, spływy kajakowe), które współorganizowało LGD?	TAK	NIE
5. Brał/a Pan/Pani udział w spotkaniach aktywizujących lub konsultacjach w Pana/i gminie?	TAK	NIE
6. Znam projekty z terenu mojej gminy, które zostały zrealizowane dzięki LGD?	TAK	NIE

III. Proszę posłuchać poniższych stwierdzeń i ocenić, co zmieniło się w Pana/Pani gminie w ciągu ostatnich 5 lat oraz co należy zmienić w przyszłości. (WRĘCZ SKALĘ).

Stwierdzenia	Czy w ciągu ostatnich 5 lat.....?		Jak bardzo potrzebne jest.....?				
	TAK	NIE	1	2	3	4	5
1. Poprawił się stan zabytków	TAK	NIE	1	2	3	4	5
2. Poprawiła się estetyka przestrzeni publicznej	TAK	NIE	1	2	3	4	5
3. Zwiększył się ruch turystyczny	TAK	NIE	1	2	3	4	5
4. Pojawiły się nowe miejsca noclegowe dla turystów	TAK	NIE	1	2	3	4	5
5. Poprawiła się sytuacja na rynku pracy	TAK	NIE	1	2	3	4	5
6. Coraz więcej ludzi znajdowało zatrudnienie poza rolnictwem	TAK	NIE	1	2	3	4	5
7. Pojawiły się nowe formy spędzania wolnego czasu	TAK	NIE	1	2	3	4	5
8. Zwiększyła się liczba wydarzeń kulturalnych	TAK	NIE	1	2	3	4	5
9. Mieszkańcy mieli wpływ na to, co dzieje się w gminie	TAK	NIE	1	2	3	4	5
10. Mieszkańcy zakładali coraz więcej firm niezwiązanych z rolnictwem	TAK	NIE	1	2	3	4	5
11. Zbudowano nowe drogi lub wyremontowano istniejące	TAK	NIE	1	2	3	4	5
12. Rozbudowano kanalizację	TAK	NIE	1	2	3	4	5
13. Widoczne były inicjatywy służące kultywowaniu lokalnej tradycji	TAK	NIE	1	2	3	4	5

- IV. Odczytam teraz kilka projektów zrealizowanych na terenie LGD w ostatnich latach. Proszę je ocenić, jak bardzo podobały się Panu/i te wydarzenia i projekty. (możliwość do zaznaczenia: 1. Podobało mi się, 2. Nie podobało mi się, 3. Nie wiem, nie uczestniczyłem(a)m). (WRĘCZ SKALE).

Wydarzenia i projekty	Podobało mi się, nie podobało mi się, nie wiem, nie uczestniczyłam
1. Rozbudowa krytej pływalni „KORAL” w Morawicy	
2. Rozbudowa i przebudowa krytej pływalni Perła w Nowinach	
3. Utworzenie szlaku kajakowego na rzekach Czarna Nida i Bobrza w ramach projektu AKTIW	
4. Budowa wielofunkcyjnego budynku obejmującego świetlicę wiejską oraz remizę OSP w Wolicy (gm. Chęciny)	
5. Budowa i udostępnienie kortu do gry w tenisa ziemnego w Nowinach	
6. Utworzenie wypożyczalni rowerów zintegrowanej ze stroną internetową oraz organizacja rajdu w Chęcinach	
7. Budowa bieżni tartanowej na Gminnym Stadionie Sportowym w Morawicy	
8. Wyposażenie średniowiecznej kuźni w gospodarstwie agroturystycznym GRÓD w Siedlcach	

- V. Spośród wcześniej wymienionych projektów i wydarzeń realizowanych na terenie LGD w ostatnich latach, proszę wskazać, które Pana(i) zdaniem były najbardziej potrzebne dla społeczności lokalnej (ankieter wręcza KARTĘ i wpisuje liczby przypisane do projektów)

.....

- VI. Proszę podać 3 najważniejsze problemy gminy, w której Pan(i) mieszka, które według Pana/i trzeba rozwiązać w pierwszej kolejności.

- a. ....
 b. ....
 c. ....

- VII. Wymień teraz grupy, które uznaje się za potrzebujące wsparcia. Proszę wybrać maksymalnie trzy grupy ze wszystkich wymienionych, które według Pana/i powinny uzyskać wsparcie w pierwszej kolejności.

Grupy, które powinny być wsparte szczególną opieką	1,2,3
Osoby niepełnosprawne	
Bezrobotni, osoby z trudną sytuacją ekonomiczną	
Młodzież po ukończeniu szkoły, która nie może znaleźć zatrudnienia	
Osoby starsze, po 60 roku życia	
Osoby bez znajomości języków obcych	
Kobiety, które pozostają długotrwale bez pracy po urodzeniu dziecka	
Osoby bez znajomości obsługi komputera i urządzeń informatycznych (wykluczenie cyfrowe)	

- VIII. Z dwóch opinii dotyczących życia społecznego proszę wybrać tę, która jest bliższa Pana/i poglądom:

- a) Ogólnie rzecz biorąc, większości ludzi można ufać
 b) W stosunku do innych trzeba być ostrożnym
 c) Nie wiem/ trudno powiedzieć (tej kategorii nie czytamy).

- IX. Załóżmy, że Lokalna Grupa Działania chciałaby dotrzeć z pewnymi informacjami do Pana/i. Jakie są najskuteczniejsze sposoby skontaktowania się z Panem/nią? (Proszę ocenić każdą z wymienionych pozycji na skali od 1 do 5, gdzie jeden oznacza zdecydowanie nieskuteczny kanał, 5 zdecydowanie skuteczny). (WRĘCZ SKALE)

Kanał komunikacji	Ocena (1 -5)	Kanał komunikacji	Ocena (1 -5)
1. Wiadomości Chęcińskie/ Morawickie/ Głos Nowin		8.Festyny, imprezy lokalne	
2. Gazeta regionalna (Echo Dnia)		9.Ogłoszenia parafialne	
3. Strony internetowe LGD		10.Billboardy, plakaty	
4. Strony Urzędu Gminy		11.Tablice informacyjne przy budynkach państwowych	
5. Portale społecznościowe		12.Zorganizowane przez LGD spotkania informacyjne	
6. Przez znajomych/rodzinę		13.Inne, jakie?	
7. Ulotki i foldery pozostawione w sklepach			

- X. Proszę podać rok urodzenia .....
- XI. Jakiego ma Pan/Pani wykształcenie? (*proszę zakreślić*) 1. podstawowe 2. gimnazjalne 3. zasadnicze zawodowe 4. średnie 5. wyższe
- XII. Które określenia opisują Pana/Pani sytuację zawodową w ciągu ostatnich 6 miesięcy? Można podać więcej niż 1 odpowiedź.
1. wykonuję odpłatną pracę
  2. prowadzę własną firmę / działalność gospodarczą
  3. jestem rolnikiem
  4. uczę się/studiuje
  5. jestem bezrobotny i szukam pracy
  6. nie pracuję i nie szukam pracy
  7. jestem na rencie lub emeryturze
- XIII. Proszę podać płeć respondenta: 1. Kobieta 2. Mężczyzna

Ankieter:

.....

Nr

ankiety:

Wzór scenariusza wywiadu telefonicznego dla beneficjentów

1. Wprowadzenie
2. Czy Pan/i składała jakiś wniosek w LGD?
3. Czy wniosek dostał finansowanie? (*w przypadku i tak i nie jeśli składała więcej, dzielimy rozmowę na 2, czyli robimy część a i b*)
  - a. Tak
    - i. Proszę opowiedzieć o współpracy w trakcie przygotowania wniosku z LGD/ARiMR/UM? (czy korzystał z doradztwa w LGD lub innych instytucjach, kto pomagał, w czym, jak to pomogło, forma kontaktu,)
    - ii. Proszę opowiedzieć o współpracy z LGD/ARiMR/UM w trakcie realizacji projektu? (czy były jakieś problemy z ich strony, czy kontrolowali, jak to przebiegało, czy sam miał jakieś zapytania)
    - iii. Proszę opowiedzieć o współpracy z LGD/ARiMR/UM przy rozliczaniu (czy były jakieś problemy, jak zostały rozwiązane)
    - iv. Czy pamięta Pan/i jak został oceniony wniosek? Co może powiedzieć o karcie oceny wniosku?
  - b. Nie
    - i. Dlaczego wniosek nie został zrealizowany?
      1. Odrzucony
        - a. Na którym etapie został odrzucony?
        - b. Dlaczego został odrzucony?
        - c. Czy korzystał z pomocy biura LGD? (czy korzystał, kto pomagał, w czym, jak to pomogło, forma kontaktu)
        - d. Co myśli o karcie oceny LGD?
        - e. Czy będzie próbował jeszcze raz z tym samym, innym?
      2. Zrezygnowała(am)
        - a. Na jakim etapie zrezygnowała?
        - b. Dlaczego zrezygnowała?
        - c. Czy korzystał z pomocy biura LGD? (czy korzystał, kto pomagał, w czym, jak to pomogło, forma kontaktu)
        - d. Co myśli o karcie oceny LGD?
        - e. Czy będzie próbował jeszcze raz z tym samym, innym?

4. W przyszłości, co uważa Pan/i za ważne – jakie projekty powinny być wybierane? (czego powinny dotyczyć, jakie problemy rozwiązywać)? (Z punktu widzenia mieszkańca tego obszaru/gminy)
5. W przyszłości, czy będzie Pan/i podejmowała współpracę/składała wniosek z LGD?
  - a. Jeśli tak, to na co respondent chce składać wniosek?

Wzór kwestionariusza wywiadu- członkowie Zarządu, Rady, Komisji Rewizyjnej

LGD „Perły Czarnej Nidy” – FGI Zarząd/Rada/Komisja Rewizyjna

1. Ogólnie

- jak powstał LGD, kto był inicjatorem , co było (kto) motorem napędowym
- co jest fundamentem działania LGD
- zdanie na temat rozwoju programu leader na obszarze LGD – ocena efektów, możliwości rozwoju, dysfunkcje

2. Funkcjonowanie biura

- jak działa trójsektorowość (partnerstwo), jak działa samorząd, sektor prywatny, ngo –
- pomieszczenia i wyposażenie, pracownicy biura,
- członkowie funkcyjni i nie funkcyjni – ocena roli/kompetencji/konieczności zmian/zaangażowania, przygotowanie do PROW 14-20
- relacje – rada – zarząd – biuro
- co oznacza członkostwo w LGD
- ocena pracy biura w kontekście pracy z beneficjentami, organizacji pracy organów, działalności przy projektach z funkcjonowania, promocji

3. Relacje organów i biura:

- relacje pomiędzy każdym z nich
- czy są organizowane spotkania i wymiana doświadczeń
- czy zarząd dba o to, aby rada wypełniała swoje zadania , ma pojęcie co dzieje się w biurze i z członkami nie funkcyjnymi

- czy rada ma jakieś oczekiwania wobec zarządu, czy wie co dzieje się w biurze i z członkami nie funkcyjnymi

- rola komisji rewizyjnej w praktyce

4. Sieciowość, marka, rozpoznawalność

- czy LGD jest ważnym partnerem z innymi instytucjami, czy pracują na to.

- jakie działania promocyjne są najbardziej skuteczne,

- czy są przygotowani do wprowadzania planu komunikacyjnego

- czy LGD jest organizacją sieciującą 3 sektory? Jakie działania/efekty

5. LSR

- opinia o celach dotychczasowych, co zmienić, co nowego, co działało super, co nie działało, czy któryś z celów jest wyczerpany?

- jakie są najważniejsze czynniki rozwoju lokalnego,

- jakie są potrzeby mieszkańców, które mogą zostać zawarte w LSR

- jakie błędy popełnili przy budowie LSR 07-14 , co może być lekcją

- zdanie na temat tego czy w nowej LSR iść szeroko, czy wąsko w celach

- pomysł na tworzenie nowej LSR (jak, z kim, kogo angażować)

- realizacja projektów poza PROW – teraz i w przyszłości

Wzór kwestionariusza wywiadu- pracownicy Biura

LGD „Perły Czarnej Nidy” – IDI z pracownikiem biura

1. Pytania ogólne, wprowadzające:

- praca w LGD, od kiedy, stanowisko, przygotowanie do pracy w LGD
- największe sukcesy LGD , najbardziej zapamiętane działanie, ogólne wrażenie z działania LGD w kontekście podejścia leader (oddolność, rozwój lokalny)
- jaka jest aktywność mieszkańców, „klimat społeczny” do działania
- największa porażka rozumiana jako jakaś wpadka, przegapienie czegoś, niezrealizowanie misji, wizji, zgubienie „idei”

2. Praca biura.

- Jakie problemy pojawiają się w działaniu biura LGD? Jak się je rozwiązuje?
- Jaki jest podział obowiązków wśród pracowników biura? (niech opowiedzą własnymi słowami zanim zapytamy o LSR). Czy podział obowiązków wśród pracowników jest taki jak zapisany w LSR, jak wygląda praca w biurze, czy brakuje pracowników, czy jest za dużo
- W jakich szkoleniach lub innych formach podnoszenia kompetencji Pan/Pani uczestniczyła?

3. Relacje organów i biura:

- procedury i sposób zarządzania LGD przyjęte na etapie jej tworzenia, a następnie przygotowywania LSR - Jak sprawdzają się w praktyce? Co warto by było zmienić?
- relacje pomiędzy organami LGD
- czy są organizowane spotkania i wymiana doświadczeń
- czy zarząd dba o to, aby rada wypełniała swoje zadania, ma pojęcie co dzieje się w biurze i z członkami nie funkcyjnymi
- czy rada ma jakieś oczekiwania wobec zarządu, czy wie co dzieje się w biurze i z członkami nie funkcyjnymi
- rola komisji rewizyjnej w praktyce

4. Biuro, procedury i biurokracja:

- Co zrobić, żeby usprawnić pracę z beneficjentami, co można poprawić, jakieś są wypracowane mechanizmy pracy z beneficjentami, jak się sprawdzają?
- karta oceny – czy kryteria są jasne, czy w trakcie wyborów wniosków są jakieś niejasności, na ile jest to subiektywny wybór
- czy dokumenty, na których pracują w LGD, to są formularze odgórne, czy wypracowane? Czy jest coś do zmiany (chodzi o dokumenty inne niż te do pracy z beneficjentami, czyli np. sprawozdania z pracy biura).
- infrastruktura, warunki do przyjmowania stron/konsultacji/ spotkań z partnerami
- jak kontaktują się ludzie jak coś chcą – główny kanał komunikacyjny
- co oznacza członkostwo w LGD

5. Promocja i wizerunek:

- Jakie działania promocyjne były podejmowane?
- kto się zajmuje promocją, wydawnictwami, administracją www/fb
- czy mają jakieś osoby, które pracują w terenie na rzecz LGD ergo, czy członkowie wywiązują się ze statutowego obowiązku promocji i działania na rzecz LGD
- czy w przypadku realizacji pojedynczych projektów, partnerzy i beneficjenci pamiętają żeby mówić o LGD
- czy podejmowane działania promocyjne są przemyślane i skuteczne, na jakiej podstawie to wiedzą
- czy są przygotowani do wprowadzenia planu komunikacyjnego w LSR 2014-20
- Jak wyglądają relacje biura z mieszkańcami? Jak uważa, co ludzie wiedzą/myslą o LGD? Dlaczego tak jest?

6. Współpraca

- Jakie miejsce zajmuje LGD wśród podmiotów działających na obszarze gmin wchodzących w skład LGD? Czy jest rozpoznawalną instytucją? Czy jego pozycja zmieniła się w czasie?
- Jakie czynniki zdecydowały o tym, że LGD zajmuje wskazaną przez Pana/ią pozycję wśród innych podmiotów działających na jego obszarze?
- Z kim współpracowało LGD w procesie wdrażania LSR? (gminy, powiat, biznes, sektor społeczny)

7. Przedsięwzięcia

- Jak w Pani ocenie są główne typy realizowanych przedsięwzięć?
- Kto składał wnioski o dofinansowanie?
- Na ile zrealizowane przedsięwzięcia pozwalały na osiągnięcie celów głównych?
- Czy zrealizowane przedsięwzięcia pozwalały na osiągnięcie celów szczegółowych?
- Czy udało się wybrać przedsięwzięcia, które rzeczywiście najlepiej pozwalały na realizację celów zapisanych w LSR?
- Czy zrealizowane przedsięwzięcia były innowacyjne (w rozumieniu przyjętym w LSR)?

8. Wskaźniki

- Czy były problemy z osiągnięciem jakichś wskaźników? Jakich? Z czego wynikały?
- Jakie czynniki sprzyjały osiągnięciu wskaźników?
- Jakie były bariery w osiągnięciu wskaźników?

9. Efekty realizacji celów ogólnych LSR

10. LSR 2014-20:

- opinia o celach dotychczasowych, co zmienić, co nowego, co działało super, co nie działało, czy któryś z celów jest wyczerpany?
- jakie są najważniejsze czynniki rozwoju lokalnego,
- jakie są potrzeby mieszkańców, które mogą zostać zawarte w LSR
- Jak według Pana/Pani są obecnie najważniejsze wyzwania stojące przed gminami tworzącymi LGD?
- Jakie są obecnie najważniejsze potrzeby obszaru LGD?
- Czy pojawiły się jakieś nowe potrzeby, które nie zostały zdiagnozowane na etapie tworzenia poprzedniego LSR?
- Czy któreś z problemów, które zdiagnozowano na etapie tworzenia LSR się zdezaktualizowały?
- Jakie cele powinny zostać zapisane w nowej strategii?
- Jak w Pana/Pani zdaniem działania powinny być podejmowane w czasie realizacji kolejnej LSR?
- Jakie zmiany powinno się wprowadzić w funkcjonowaniu LGD? (potrzeby szkoleniowe, skład zespołu, model działania)
- Czy i w jaki sposób powinna się zmienić struktura LGD? (nowe podmioty do współpracy, zmiany w zespole)
- jakie błędy popełnili przy budowie LSR 07-14 , co może być lekcją
- zdanie na temat tego czy w nowej LSR iść szeroko, czy wąsko w celach

- pomysł na tworzenie nowej LSR (jak, z kim, kogo angażować)
- realizacja projektów poza PROW – teraz i w przyszłości

Wzór kwestionariusza ankiety – gimnazjaliści

Szanowni Państwo,

Zostaliście poproszeni o wypełnienie ankiety internetowej przygotowanej w ramach badań społecznych realizowanych na terenie Państwa gminy, przez Fundację Socjometr. Ankieta dotyczy Państwa zainteresowań oraz sposobów spędzania czasu wolnego i posłuży nam do analizy potrzeb młodych mieszkańców tego regionu. Ankieta jest anonimowa, dlatego prosimy wypełnienie jej zgodnie z prawdą.

1. Które zdanie najlepiej opisuje Twoją sytuację? Proszę zaznaczyć jedną poprawną odpowiedź
  - a. Mam bardzo dużo czasu wolnego
  - b. Mam dużo czasu wolnego
  - c. Mam mało czasu wolnego
  - d. Mam bardzo mało czasu wolnego
  - e. Trudno powiedzieć
2. Poniższa tabela przedstawia różne możliwości spędzania czasu wolnego. Proszę zaznaczyć jak często spędzasz swój czas wolny w sposób, który został opisany w pierwszej kolumnie. Proszę zaznaczyć właściwą odpowiedź przy każdej formie spędzania czasu wolnego.
  - a. Oglądam telewizję
  - b. Spotykam się z kolegami, koleżankami w domu
  - c. Uprawiam sport
  - d. Chodzę na zajęcia organizowane w Gminnym Ośrodku Kultury
  - e. Chodzę na kursy językowe i/lub dodatkowe lekcje w szkole
  - f. Chodzę na dodatkowe zajęcia poza szkołą
  - g. Czytam książki
  - h. Chodzę do pubów, kawiarni
  - i. Chodzę na dyskoteki
  - j. Siedzę ze znajomymi na podwórku
  - k. Pracuję dorywczo
  - l. Spędzam czas w centrach handlowych, hipermarketach
  - m. Chodzę do kina, teatru, filharmonii
  - n. Chodzę do kościoła i/lub zajęcia w parafii
  - o. Chodzę na koncerty
  - p. Uczestniczę w imprezach sportowych np. mecz, żużel
  - q. Nudzę się
3. Czym najchętniej zajmował(a)byś się w swoim wolnym czasie? Proszę zaznaczyć maksymalnie trzy poprawne odpowiedzi.

- a. Oglądanie TV
  - b. Komputer, Internet
  - c. Spotkania ze znajomymi
  - d. Uprawianie sportu
  - e. Czytanie książek
  - f. Słuchanie muzyki
  - g. Zwiedzanie/turystyka
  - h. Chodzenie do klubów, dyskotek
  - i. Chodzenie do kina
  - j. Chodzenie do teatru/ filharmonii
  - k. Spędzanie czasu na swoim hobby
  - l. Chodzenie na koncerty
  - m. Nauka
4. Jakie są główne problemy w tym, abyś spędzał(a) swój czas wolny w sposób, w jaki najchętniej chciał(a)byś? Proszę podać co najwyżej trzy poprawne odpowiedzi.
- a. Nie mam trudności z robieniem tego, co chce w ramach mojego czasu wolnego
  - b. Jestem za młody(a)
  - c. Nie mam gdzie spędzać swojego czasu wolnego w sposób jaki chcę
  - d. Nie wiem gdzie mogę realizować to, co chciał(a)bym robić w ramach czasu wolnego
  - e. Mam za dużo nauki
  - f. Nie mam jak dojechać do właściwego miejsca
  - g. Mam ograniczenia zdrowotne
  - h. Moi rodzice się nie zgadzają na takie spędzanie mojego czasu wolnego
  - i. Nie mam odpowiedniego sprzętu
  - j. Nie mam na tyle pieniędzy
  - k. Nie mam na tyle czasu wolnego
5. Z kim najchętniej spędzasz swój czas wolny? Proszę zaznaczyć jedną poprawną odpowiedź.
- a. Sam/ sama
  - b. Z chłopakiem/ dziewczyną
  - c. Z kolegą/ koleżanką
  - d. Z rodziną
  - e. Ze znajomymi, przyjaciółmi
  - f. Trudno powiedzieć
6. Jak często oglądasz telewizję w ciągu dnia? Proszę zaznaczyć jedną poprawną odpowiedź.
- a. Mniej niż pół godziny
  - b. Około 1 godziny
  - c. 2 godziny
  - d. 3-5 godzin
  - e. Powyżej 6 godzin
7. Ile czasu spędzasz przy komputerze w celach innych niż szkolne, w ciągu dnia? Proszę zaznaczyć jedną poprawną odpowiedź.

- a. Mniej niż pół godziny
  - b. Około 1 godziny
  - c. 2 godziny
  - d. 3-5 godzin
  - e. Powyżej 6 godzin
8. Z podanych poniżej obszarów, zaznacz wszystkie te, którymi się interesujesz
- a. Sport
  - b. Muzyka
  - c. Sprawy lokalne
  - d. Technologie
  - e. Modelarstwo
  - f. Motoryzacja
  - g. Plastyka
  - h. Komputer, Internet
  - i. Moda
  - j. Taniec
  - k. Historia
  - l. Film
  - m. Książki
  - n. Nie mam konkretnych zainteresowań
9. Które z podanych poniżej stwierdzeń, najlepiej opisuje sytuację w gminie, w której mieszkasz? Proszę zaznaczyć jedną poprawną odpowiedź.
- a. W gminie mam gdzie rozwijać swoje zainteresowania i robię to.
  - b. W gminie mam gdzie rozwijać swoje zainteresowania, ale nie robię tego.
  - c. W gminie nie mam gdzie rozwijać swoich zainteresowań i dlatego tego nie robię.
  - d. W gminie nie mam gdzie rozwijać swoich zainteresowań i dlatego wyjeżdżam poza nią.
  - e. Trudno powiedzieć.
10. Z podanych poniżej miejsc i wydarzeń, zaznacz te, których brakuje Ci w gminie, w której mieszkasz. Proszę zaznaczyć maksymalnie trzy odpowiedzi.
- a. Puby, dyskoteki, kawiarnie
  - b. Imprezy kulturalne (np. sportowe, wystawy, pokazy)
  - c. Imprezy sportowe
  - d. Kina, teatry, filharmonie
  - e. Boiska i hale sportowe
  - f. Basen
  - g. Parki, miejsca zielone
  - h. Skate park
  - i. Niczego nie brakuje mi w gminie, w której mieszkam
11. Jak często wyjeżdżasz do najbliższego dużego miasta? Proszę zaznaczyć jedną poprawną odpowiedź.
- a. Przynajmniej raz w tygodniu
  - b. Przynajmniej raz na dwa tygodnie

- c. Przynajmniej raz w miesiącu
  - d. Rzadziej niż raz w miesiącu
  - e. Nie wyjeżdżam do dużego miasta
12. Jakie są trzy najczęstsze powody Twoich wyjazdów do dużego miasta? Proszę zaznaczyć maksymalnie trzy poprawne odpowiedzi
- a. Zakupy spożywcze
  - b. Inne zakupy
  - c. W celu uprawiania sportu (np. basen, kort, siłownia itp.)
  - d. Do kina/teatru/filharmonii
  - e. Zajęcia związane z moimi zainteresowaniami (np. występy w teatrze, spotkania modelarzy itp.)
  - f. Towarzyszę w wyjazdach rodzicom, nie mam wtedy swoich własnych spraw
  - g. Spotkania ze znajomymi
13. Czy otrzymujesz kieszonkowe od rodziców? Proszę zaznaczyć tak lub nie.
- a. Tak
  - b. Nie
14. Jaką kwotę w ramach kieszonkowego, otrzymujesz w przeliczeniu na miesiąc?
- a. 1-20 zł
  - b. 21-50 zł
  - c. 51-100 zł
  - d. 101-200 zł
  - e. 201-500 zł
  - f. Powyżej 500 zł
15. Na co przeznaczasz największą część swojego kieszonkowego? Proszę zaznaczyć maksymalnie trzy poprawne odpowiedzi.
- a. Kino, teatr, koncerty
  - b. Kosmetyki
  - c. Gry, cd, dvd, mp3
  - d. Oszczędzam otrzymane pieniądze
  - e. Ubrania
  - f. Alkohol
  - g. Papierosy
  - h. Inne używki
  - i. Jedzenie
16. Czy przynależysz do jakiejś organizacji/klubu/koła?
- a. Tak
  - b. Nie
17. Do jakiej organizacji/klubu/koła należysz? Proszę zaznaczyć wszystkie prawidłowe odpowiedzi.
- a. Klub sportowy
  - b. Zespół (np. tańca, muzyczny)
  - c. Kółko tematyczne w szkole (np. teatralne, językowe, informatyczne)
  - d. Organizacje związane z hobby (np. modelarskie, fotograficzne)

18. Proszę dokończyć zdanie, tak aby najlepiej opisywało Twoją sytuację. Myślę, że w przyszłości....
- ...będę mieszkał(a) w gminie, w której mieszkam obecnie.
  - ...będę mieszkał(a) w innej gminie, podobnej do mojej.
  - ...będę dążył(a) do tego, aby wyprowadzić się do dużego miasta.
  - ...będę dążył(a) do tego, aby wyjechać za granicę.
19. Które z wymienionych poniżej celów życiowych są dla Ciebie najważniejsze? Proszę zaznaczyć maksymalnie trzy odpowiedzi.
- Bycie użytecznym dla innych
  - Miłość, przyjaźń
  - Życie zgodne z zasadami religijnymi
  - Udane życie rodzinne, dzieci
  - Zdobycie majątku, osiągnięcie wysokiej pozycji materialnej
  - Ciekawa praca zgodna z Twoimi zainteresowaniami
  - Życie barwne, pełne rozrywek, bogate życie towarzyskie
  - Spokojne życie bez konfliktów i kłopotów
  - Osiągnięcie sukcesu w dziedzinie nauki lub sztuki
  - Osiągnięcie wysokiej pozycji zawodowej, zrobienie kariery
  - Zdobycie władzy politycznej
  - Nie zastanawiałem się nad tym, nie mam jeszcze sprecyzowanych celów życiowych
20. Jakie wykształcenie ma Twoja mama?
- Podstawowe
  - Średnie
  - Wyższe
21. Jakie wykształcenie ma Twój ojciec?
- Podstawowe
  - Średnie
  - Wyższe
22. Jak ocenił(a)byś sytuację finansową swojej rodziny
- Bardzo dobra
  - Dobra
  - Ani dobra, ani nie dobra
  - Nie dobra
  - Bardzo niedobra

Serdecznie dziękujemy za wypełnienie ankiety!